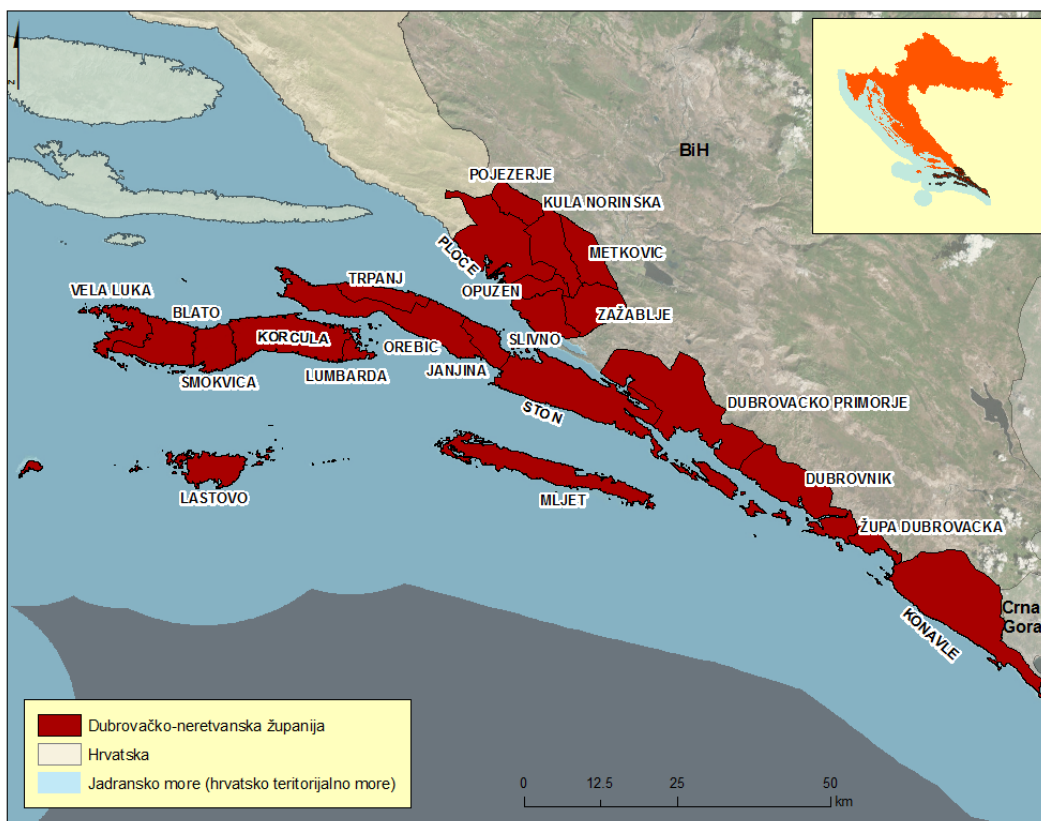

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE
SIJEČANJ 2017.

DEMOGRAFSKI RAZVOJ DNŽ

DEMOGRAFSKI RAZVOJ DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

Dr.sc. Stjepan Šterc, Geografski odsjek PMF-a Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19/2,
Filip Šterc, magistar, Geografski-informacijski sustavi, Zagrebačka cesta 143, Zagreb

Zagreb, ožujak 2016. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RAZMJETAJ STANOVNIŠTVA	3
3. KRETANJE STANOVNIŠTVA	9
3.1. Među popisna promjena broja stanovnika	9
3.1.1. Razdoblje 2001.-2011. godine	10
3.1.2. Razdoblje 1961.-2011. godine	13
3.1.3. Razdoblje 1857.-2011. godine	17
3.2. Prirodno kretanje stanovništva	24
3.3. Opće kretanje stanovništva	30
3.4. Prostorna pokretljivost stanovništva ili migracija	34
3.4.1. Unutrašnje migracije	35
3.4.1.1. Dnevne migracije	36
3.4.1.2. Tjedne migracije	41
3.4.2. Trajne i vanjske migracije	45
3.4.3. Velike migracije i južni koridor	50
4. OSNOVNE DEMOGRAFSKE STRUKTURE	56
4.1. Dobno-spolni sastav stanovništva	56
4.1.1. Starenje stanovništva	59
4.1.2. Tipizacija dobnog sastava	62
4.2. Gospodarska struktura	65
4.2.1. Radni kontingent	66
4.3. Društvena struktura	70
4.4. Ostale strukture	76
5. DEMOGRAFSKO NAZADOVANJE I SIGURNOST SUSTAVA	82
5.1. Demografski razvoj u funkciji gospodarskog	83
5.2. Demografsko starenje i sigurnost fondova	85
5.3. Demografski potencijal i opstojnost	85
6. DEMOGRAFSKA BUDUĆNOST	89
6.1. Demografska revitalizacija ili slom?	89
6.2. Revitalizacijski modeli	90
6.2.1. Revitalizacija domicilnom populacijom	90
6.2.2. Revitalizacija imigracijskom varijantom	92
6.2.3. Komplementarni pristup	93
7. ZAKLJUČNE ZAKONITOSTI I MISLI	94
IZVORI PODATAKA	98

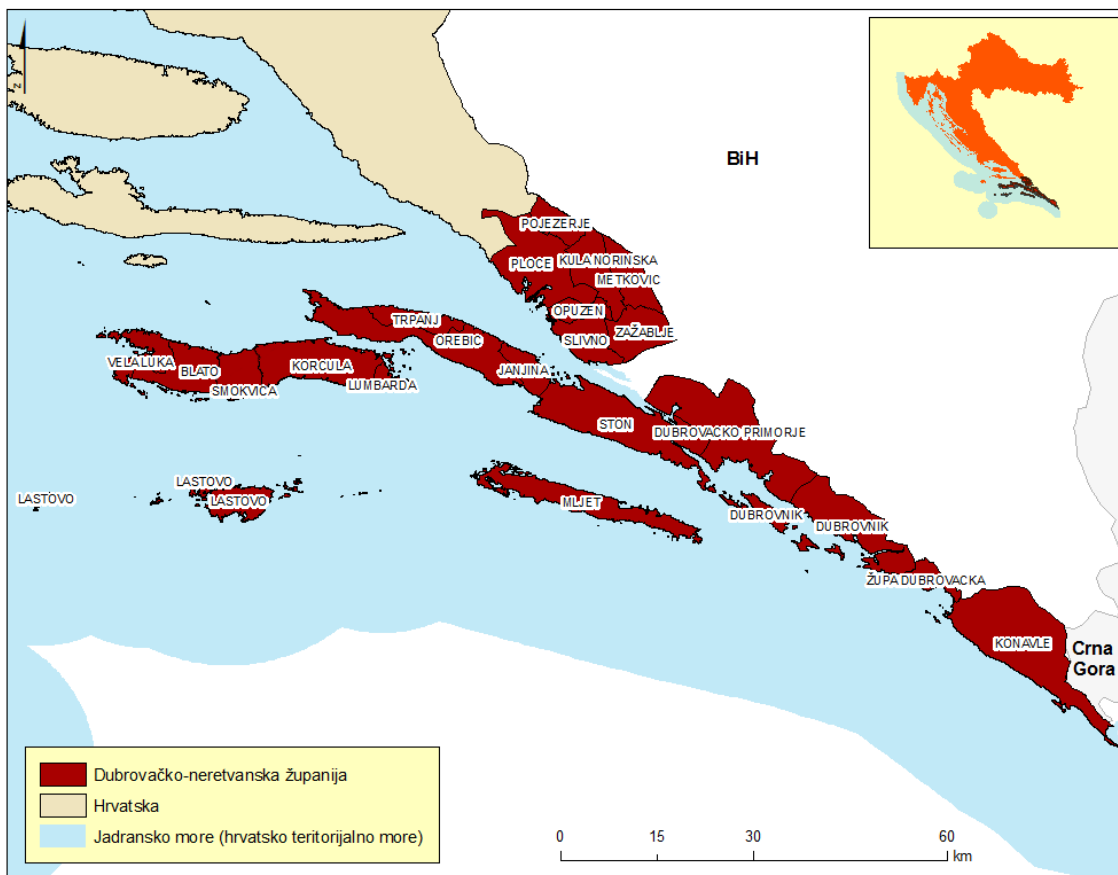
1. UVOD

Dubrovačko-neretvanska županija je po svojim geografskim obilježjima i povijesnim okolnostima poseban prostor. Krajnji je jug Hrvatske uz sve silne nalete iz gotovo svih kopnenih i morskih smjerova, uz silnu moć pojedinih vojski, carstava i vladara i stalnu želju susjeda za kontrolom njegovih vrijednosti i ljepota ostao hrvatski prostor s vrlo izraženim vrijednosnim hrvatskim identitetom. Gotovo bismo mogli potvrditi jedinstven slučaj obrane prostora, uskog litoralnog koridora s velikim i moćnim zaleđem kojeg nisu odvajale izražene prirodne prepreke od morske fasade. Mogu povjesničari dokazivati i pokazivati koliko hoće razloge opstanka dubrovačko-neretvanskog prostora u okvirima Hrvatske, mogu pisati o sposobnostima pregovaranja i diplomatskog vođenja Republike, mogu to pripisivati taktiziranju Osmanskog carstva i moćne Venecije, mogu se tražiti i brojni drugi razlozi, ali je potpuno jasno svakom tko se ozbiljnije zadubi nad općom geografskom i topografskom kartom kako su taj prostor ostavili hrvatskim samo ljudi i njihova hrabrost i privrženost. Time su po tko zna koji put Dubrovčani i Neretljani pokazali i potvrdili kako je ljudski potencijal sa svojim obilježjima najvrjedniji faktor svakog prostora pa i ovog promatranog županijskog. Stanovništvo je pokretač svega u prostoru i vremenu, nositelj razvoja i inovacija i temelj je svake izvjesne budućnosti. Zato je razmatranje stanovništva; njegovih struktura, procesa, korelacija što ih ono razvija u prostoru, promjena koje su se događale u vremenu, uvjetovanosti od složenih prostornih faktora, utjecaja na gotovo sve ljudske djelatnosti, usmjeravanja identiteta i ukupnog razvoja u budućnosti i još mnogo toga posebno važno. Funkcionalna korelacija stanovništva i gospodarstva ili obrnuto sve se više potvrđuje u novije vrijeme i u uvjetima kad su Hrvatska, ali i većina njezinih regija ušle u klasični demografski slom u kojem su svi demografski pokazatelji i procesi negativni. Demografska problematika sve više postaje temelj gospodarskog, prostornog, regionalnog, društvenog, političkog i inog razvoja i razvojni limitirajući faktor, što sve više primjećuju i uvažavanju gospodarski, financijski, bankarski, fondovski i slični stručnjaci. Stoga nam je važna i ova studija kako bi spoznali što se u demografskom smislu događa s Dubrovačko-neretvanskom županijom, kojim putem ide i koliko joj je izvjesna razvojna budućnost ako se zasniva na negativnim demografskim parametrima. Neće više biti moguće u Hrvatskoj postavljati i donositi strategije, koncepcije, modele, planove...bez jasne demografske slike, a u jednakoj to mjeri vrijedi i za hrvatske županije, gradove i općine.

Kompleksnost županijskog prostora jasno je vidljiva već na slici 1., a upravo iz te prostorne kompleksnosti koju uvjetuje vrlo uski i izduženi litoralni koridor s otočnim i poluotočnim županijskim dijelovima derivira ukupna uvjetovanost i geografska marginaliziranost u odnosu na ostali hrvatski prostor. Razina marginaliziranosti hrvatskog juga ne smije biti razlogom promišljanja oko strateških investicija bez obzira na njihovu cijenu koštanja, kad je u pitanju dugoročna isplativost, vrijednost, značenje i identitet za Hrvatsku i svjetsku baštinu prevrijednog prostora. Uostalom hrvatski je jug upravo zbog očuvanja hrvatskog identiteta tijekom povijesnih razdoblja koja nisu bila nimalo laka to neupitno i zaslužio. Zapravo je povijesna uloga tog prostora u očuvanju hrvatskog integriteta, pogotovo kad se zna prostorni diskontinuitet koji sam po sebi uvjetuju prostornu marginaliziranost.

Uski priobalni pojas, udaljeniji otoci, nedovoljna povezanost morskim i kopnenim putem, prostorna razdvojenost županijskog prostora, poluotočna izduženost, administrativno-teritorijalna usitnjenost (posebno na otočnim i poluotočnim prostorima) i još puno posebnosti s negativnim predznakom županijskog prostora kroz cijelu su povijesti, ali i u suvremenom razdoblju bili limitirajući razvojni faktori s kojima se trebalo nositi. Izraženi hrvatski identitet izgrađivan i tijekom agresije na Hrvatsku početkom devedesetih, kroz otpor gosparskog Dubrovnika i cijelog juga i sve povijesne bitke potvrđuju strateško značenje županijskog prostora za Hrvatsku. Uzimajući u obzir sve okolnosti, geopolitički i geostrateški položaj, siline naleta i želje za kontrolom tog prostora, očuvanje hrvatskog identiteta i njegovih vrijednosti današnjeg prostora Dubrovačko-neretvanske županije zapravo je povijesno čudo opstanka na koje moramo biti ponosni i nositi ga u sebi kao novu i trajnu vrijednost za budućnost.

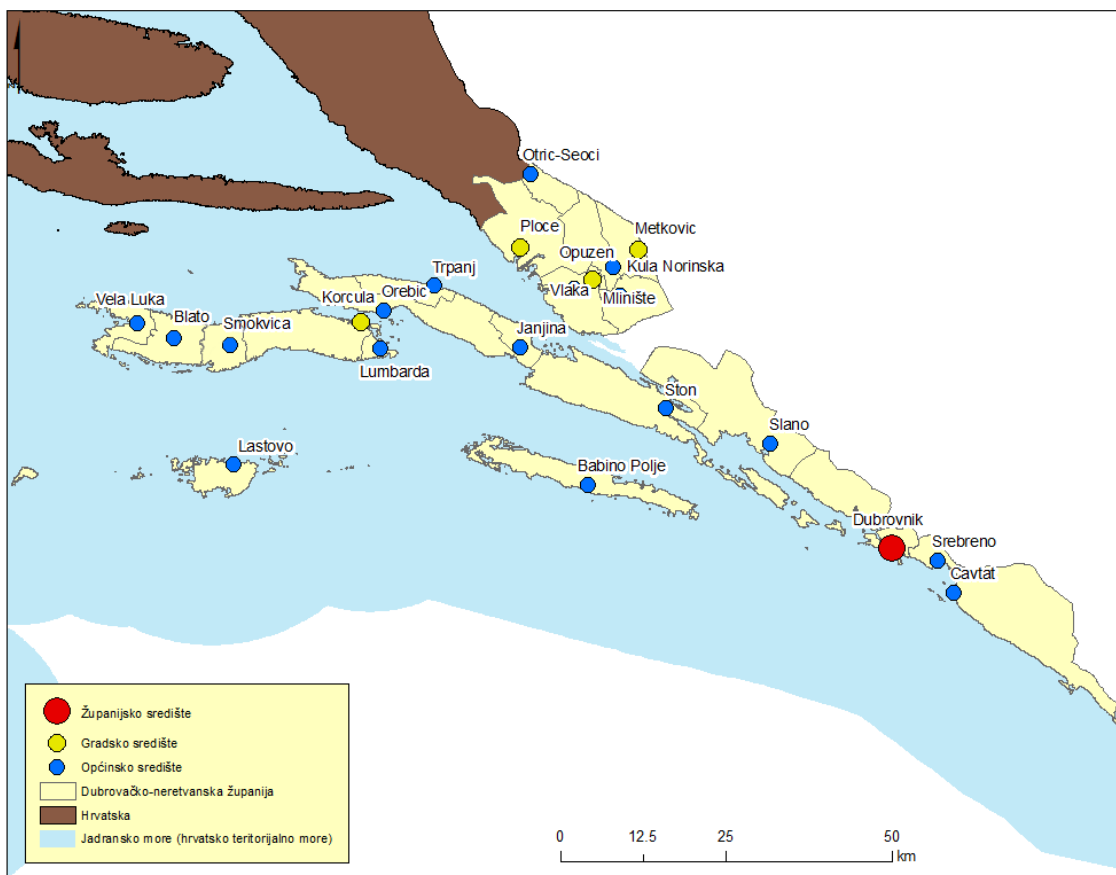
Sl. 1. Administrativno-teritorijalna podjela Dubrovačko-neretvanske županije.

1. RAZMJETAJ STANOVNIŠTVA

Razmjetaj stanovništva rezultanta je svih dosadašnjih demografskih promjena i u njemu se ogleda sva složenost relacija stanovništva i svih ostalih sadržaja u prostoru, a ujedno je i osnova daljnjeg razmatranja županijske demografske slike. Samo kao uvod priložena je administrativno-teritorijalna podjela i pozicije županijskog središta te gradskih i općinskih središta (Sl. 2.). Osnovna zakonitost koju je moguće uočiti je raspored i brojnost gradskih naselja kao funkcionalnih centara okupljanja prostora sa sadržajima (funkcijama) potrebnim za zadržavanje stanovništva. Prema tim zakonitostima moguće je razlikovati unutar Županije dva prostora različitih obilježja iz kojih deriviraju kasnije demografske negativnosti koje će posebno biti uočljive u budućnosti. Prvi je prostor sjeverni, kopneni i prostorno izdvojen od ostalog dijela Županije (kao uostalom i Hrvatska i Europska unija) s tri gradska središta: Metkovićem, Opuzenom i Pločama i očito je kako će taj prostor u demografskom i svakom drugom smislu imati izvjesnu razvojnu budućnost. Potvrdit će to i kasnije analize i osnovni demografski parametri.

Sl. 2. Administrativno-teritorijalna podjela i razmjetaj županijskog te gradskih i općinskih središta Dubrovačko-neretvanske županije.

Izvor: OpenStreetMap Croatia, Geofabrik, download.geofabrik.de/europe/croatia.html

Drugi je prostor južno i jugozapadno od državnih granica s Bosnom i Hercegovinom u kojem na većoj županijskoj površini imamo samo dva gradska naselja, jedno na otočnom prostoru (Korčula) i jedno na obalnom (Dubrovnik). Različiti stupanj centraliteta uvjetovan osnovnim funkcijama, različita brojnost stanovništva i njihov prostorni raspored jasno potvrđuju kako na Korčuli (zapadni dio otoka), Pelješcu i u prostoru između Stona i Dubrovnika nedostaje gradsko pa onda i centralno naselje koje bi imalo funkciju okupljanja prostora i stanovništva te gospodarskog i regionalnog razvoja. Referentne prostorne razvojne točke (centralna naselja različitog stupnja centralnosti), trebale bi biti u svim prostornim planovima i strategijama ukupnog županijskog razvoja temelj koncepcijskih projekata i programa. Planiranje i upravljanje prostorom po modelu održivosti uvijek se zasniva primarno na demografskom potencijalu. Prostorna matrica gradova i centralnih naselja dio je osnovne strategije očuvanja i razvoja prostora i stanovništva. Izuzetak svemu je grad Dubrovnik izražene centralnosti, posebnih vrijednosti i ukupnog potencijala, ali je vidljivo kako i takav regionalni centar nema snagu u ovakvom prostornom rasporedu litoralne, otočne i poluotočne zone okupljanja, očuvanja i transformiranja prostora.

Tabl. 1. Gustoće stanovništva općina i gradova Dubrovačko-neretvanske županije 1991.-2011. godine.

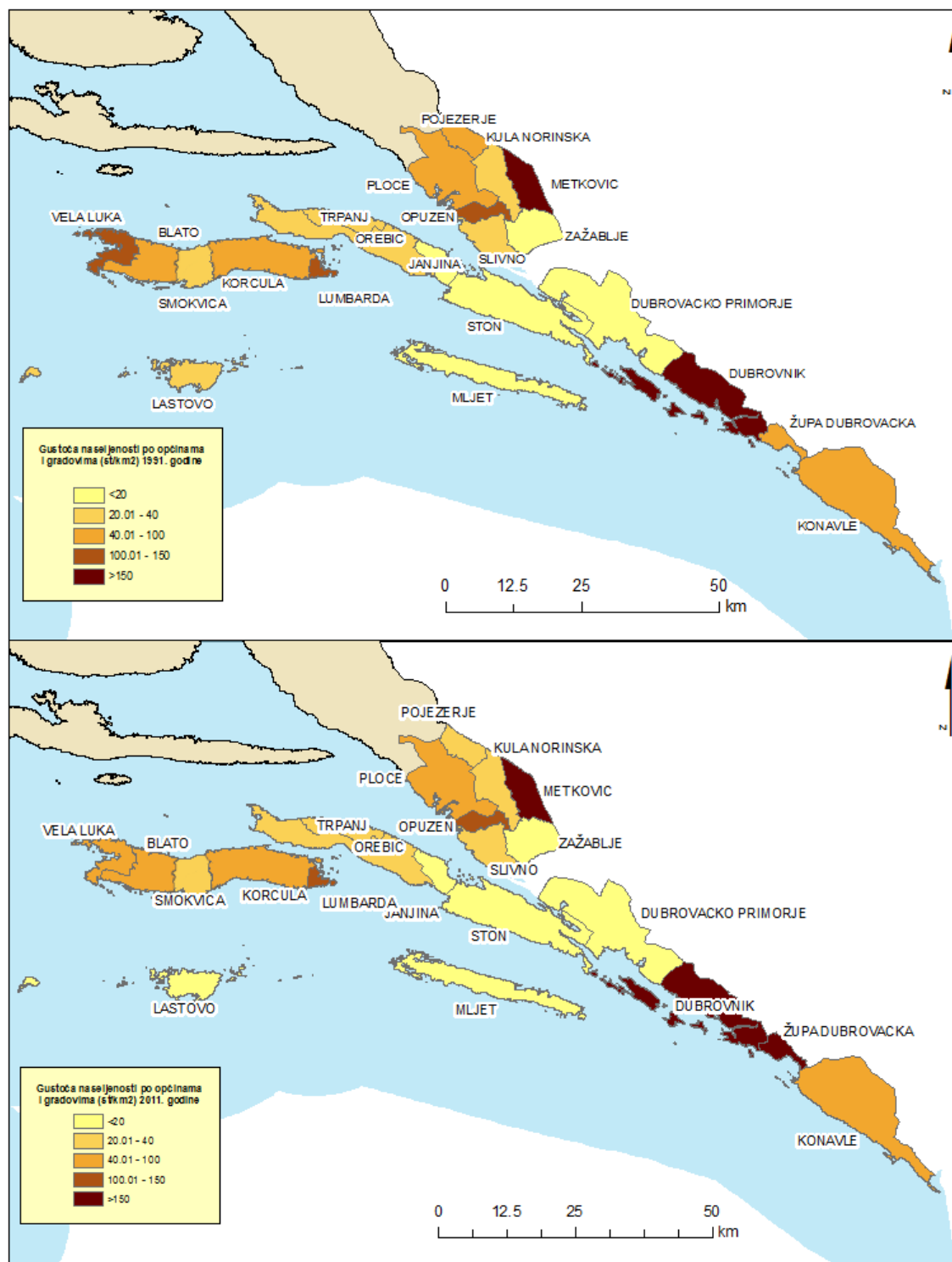
Grad/Općina	Gustoća 1991. g.	Gustoća 2001. g.	Gustoća 2011. g.
BLATO	45,6	40,9	39,9
DUBROVAČKO PRIMORJE	12,0	11,2	11,0
DUBROVNIK	360,8	306,1	298,0
JANJINA	18,5	19,8	18,4
KONAVLE	43,2	39,3	40,8
KORČULA	57,8	54,5	52,4
KULA NORINSKA	30,6	31,6	28,7
LASTOVO	23,0	15,8	14,9
LUMBARDA	100,2	111,0	110,3
METKOVIĆ	262,2	301,6	329,2
MLJET	12,5	11,2	11,0
OPUZEN	144,1	135,1	135,6
OREBIĆ	29,4	31,8	31,5
PLOČE	86,3	83,3	78,0
POJEZERJE	41,0	36,3	29,2
SLIVNO	31,4	39,2	37,7
SMOKVICA	45,0	40,5	36,6
STON	16,5	15,3	14,2
TRPANJ	24,2	24,2	20,0
VELA LUKA	103,8	101,9	96,2
ZAŽABLJE	17,5	15,0	12,4
ŽUPA DUBROVAČKA	72,3	289,7	362,2
Dubrovačko-neretvanska	70,8	68,8	68,7
Republika Hrvatska	84,5	78,4	75,7

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 1991. i 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Osnovni pokazatelj razmjesta stanovništva može nam biti gustoća stanovništva razmatrana u razdoblju 1991. do 2011. godine (Tabl.1.). Odmah su uočljive prostorne promjene koje će sasvim sigurno pokazati i potvrditi analize ukupnog kretanja stanovništva prema popisima od 1857. godine do zadnjeg popisa stanovništva 2011. godine, a na osnovu njih ćemo moći vidjeti i uzroke tih promjena. Izdvojit ćemo zato nekoliko jasno uočljivih zakonitosti i promjena u promatranom razdoblju kojeg smatramo relevantnim.

1. Gustoća stanovništva Županije je manja nego Hrvatske, a u promatranom je razdoblju županijsko smanjenje manje nego državno. Potvrda je to prostornog potencijala i nužnosti stavljanja u funkciju svih dijelova Županije kroz prostoru svojstvene djelatnosti i redistribuciju županijskog, državnog i imigracijskog stanovništva, primarno zasnovanog na hrvatskom emigracijskom potencijalu. Sve nam naše regije i županije potvrđuju kako je donošenje takvih modela objektivna nužnost koja može početi s državne, ali i županijske ili gradske razine

Sl. 3. Gustoća stanovništva Županije po općinama i gradovima 1991. i 2011. godine.

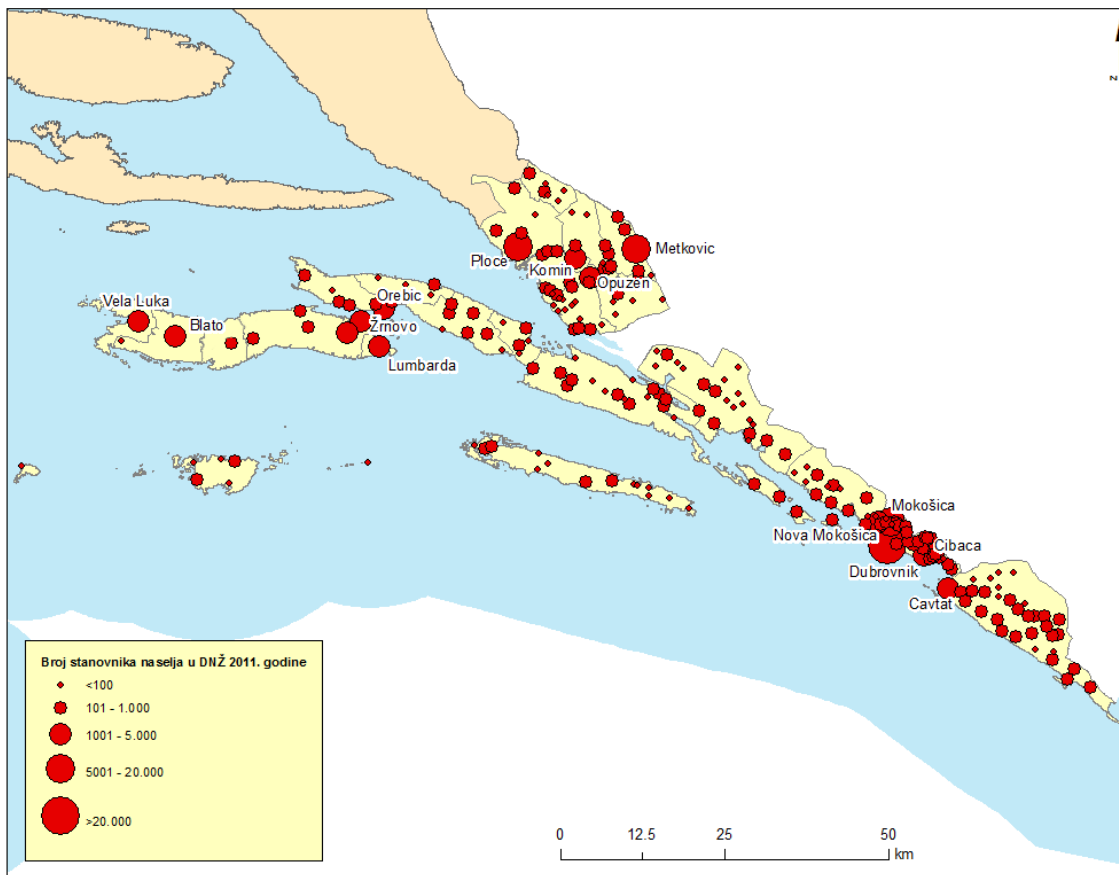
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 1991. i 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

2. Gustoće stanovništva županijskih gradova Dubrovnika, Metkovića i Opuzena (manje, a još manje Ploča i Korčule) daleko su još od gustoća europskih gradova slične veličine pa čak i nekih država, npr. zemalja Beneluksa. Time Hrvatska i njezin izrazito atraktivan jug u širim europskim i svjetskim razmjerima ostaje prostor moguće imigracije u kontekstu suvremenih velikih migracija stanovništva, a to pred Hrvatsku i Županiju postavlja potrebu donošenja selektivnih modela useljavanja kao što imaju sve svjetske razvijene i demokratske zemlje (Sl. 3.).
3. Izraziti porast gustoće stanovništva ima samo općina Župa dubrovačka uslijed imigracije dubrovačkog gradskog i ostalog stanovništva i gradovi Metković (manje) i Opuzen (još manje). Izdvojiti ćemo još samo općinu Konavle s tek malim porastom kojeg možemo staviti i u kategoriju stagnacija. Dakle samo 4 administrativne jedinice od njih 22 imaju pozitivnu promjenu ili njih tek 18,2 % (manje od 1/5).
4. Važno je izdvojiti kako i gradovi Korčula i Ploče imaju smanjenje gustoće ili prostorne distribucije stanovništva što svakako nije dobra najava kasnijih razmatranja ostalih pokazatelja.
5. Prema ovim pokazateljima možemo izdvojiti Dubrovačko primorje, Ston, Trpanj i Orebić (uz naravno otok Lastovo), kao relativno nenaseljene prostore i prostore velikog potencijala bez koncentracije stanovništva pa i u tom kontekstu pitanje Pelješkog mosta postaje i ostaje strateško ne samo za Hrvatsku, njezin jug u cjelini, nego i za valorizaciju pelješkog prostora kao jednog od najatraktivniji mediteranskih dijelova. Mnogi će potvrditi kako je upravo kanal između Pelješca i Korčule (posebno Orebića i Korčule) razina svjetske maritimne vrijednosti.
6. Manja ili mala naseljenost Kule Norinske, Pojezerja i Zažablja također je vidljiva, ali kako se radi o zaobalnim i ruralnim prostorima kojima stanovništvo privlače Metković i Opuzen primarno, njihova atraktivnost nije tog reda veličine kao u točki 5 spomenutih prostora.

Prostornu distribuciju naselja prema broju stanovnika kroz veličinske razrede prikazuje slika 4., s tim kako se željelo primarno naglasiti prostornu distribuciju jer nam ovakav format kartodijagrama ne omogućuje jače isticanje razlika među apsolutnim vrijednostima po razredima. Ovako postavljen kartodijagrama ipak potvrđuje bitnu stvar, a to je kako je naseljenost moguća u prostoru obzirom na raster naselja, ali i povijesni aspekt valorizacije prostora Županije. Moguće je jasno uočiti i činjenicu kako je upravo taj uski litoralni pojas bez izraženijeg i šireg zaleđa (naravno misle se hrvatskog) posebne atraktivnosti i nije čudo da su ga svi u okruženju kroz povijest željeli kontrolirati.

Unutar županijskog prostora i prema ovakvoj distribuciji opet treba izdvojiti otočni i poluotočni prostor (funkcionalno kao otočni), koji s ostalim hrvatskim otočnim prostorom čini potencijalno najvrjedniji hrvatski prostor, u kojem s nestankom stanovništva nestaje i njegova funkcija. Zato nam je koncepcija regionalnog razvoja kod ovakvih prostora (uz donošenje odluka o strateškim projektima) posebno bitna i mora se zasnivati na demografskom razvoju i potencijalu kao primarnom sadržaju prostora i osnovi pokretanja svih djelatnosti. Hrvatski jug po svemu potvrđuje kompleksno i cjelovito zahvaćanje razvojnih modela i sustava u nacionalnom konceptu i interesu, želimo li u svim dijelovima naše zemlje imati, zadržavati i razvijati hrvatski identitet, zasnovan između ostalih i na prostornom kojeg možemo smatrati temeljem svih u nadgradnji.

Sl. 4. Prostorna distribucija naselja Županije prema broju stanovnika 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3. KRETANJE STANOVNIŠTVA

Nakon prostorne distribucije ili razmještaja stanovništva u postupku daljnjeg razmatranja stanovništva slijede nam kretanja stanovništva, među kojima su relevantna među popisna, prirodna, opća i prostorna (migracije). Postoje i druga kretanja stanovništva, npr. vertikalna kroz socijalne kategorije, ali ona nisu predmet demografskih razmatranja, iako su demografski procesi više uvjetovani (ne poli determinirani) i uvjetovanost je u nekim aspektima prisutna u infinitezimalnim veličinama.

3.1. Među popisna promjena broja stanovnika

Popisi stanovništva su trenutačni presjek kroz populaciju u kritičnom momentu (npr. 31.03. 2011. godine 24 sata) i provode po standardima EUROSTATA u prvoj godini novog desetljeća zbog presjeka kroz strukture stanovništva kao temeljnog planskog potencijala i radi praćenja promjena koje se događaju kroz vrijeme. Kretanje stanovništva u Hrvatskoj moguće je za sva njezina naselja (općine, županije i sumarno za Hrvatsku u cjelini) pratiti od prvog modernog popisa stanovništva iz 1857. pa do posljednjeg 2011. godine.

Tabl. 2. Broj stanovnika u gradovima i općinama Dubrovačko-neretvanske županije prema popisu stanovništva 2001. i 2011. godine.

Grad/općina	Broj stanovnika		Razlika 2011./2001.		Stanovništvo 2011. prema dobi		
	2001.	2011.	Broj	%	0-14	15-64	65 i više
Blato	3 680	3 593	-87	-2,4	540	2 314	739
Dubrovačko primorje	2 216	2 170	-46	-2,1	329	1 271	570
Dubrovnik	43 770	42 615	-1 155	-2,6	6 360	28 327	7 928
Janjina	593	551	-42	-7,1	45	307	199
Konavle	8 250	8 577	327	4,0	1 415	5 679	1 483
Korčula	5 889	5 663	-226	-3,8	827	3 774	1 062
Kula Norinska	1 926	1 748	-178	-9,2	309	1 140	299
Lastovo	835	792	-43	-5,1	104	514	174
Lumbarda	1 221	1 213	-8	-0,7	191	797	225
Metković	15 384	16 788	1 404	9,1	3 495	11 075	2 218
Mljet	1 111	1 088	-23	-2,1	121	660	307
Opuzen	3 242	3 254	12	0,4	558	2 160	536
Orebić	4 165	4 122	-43	-1,0	617	2 641	864

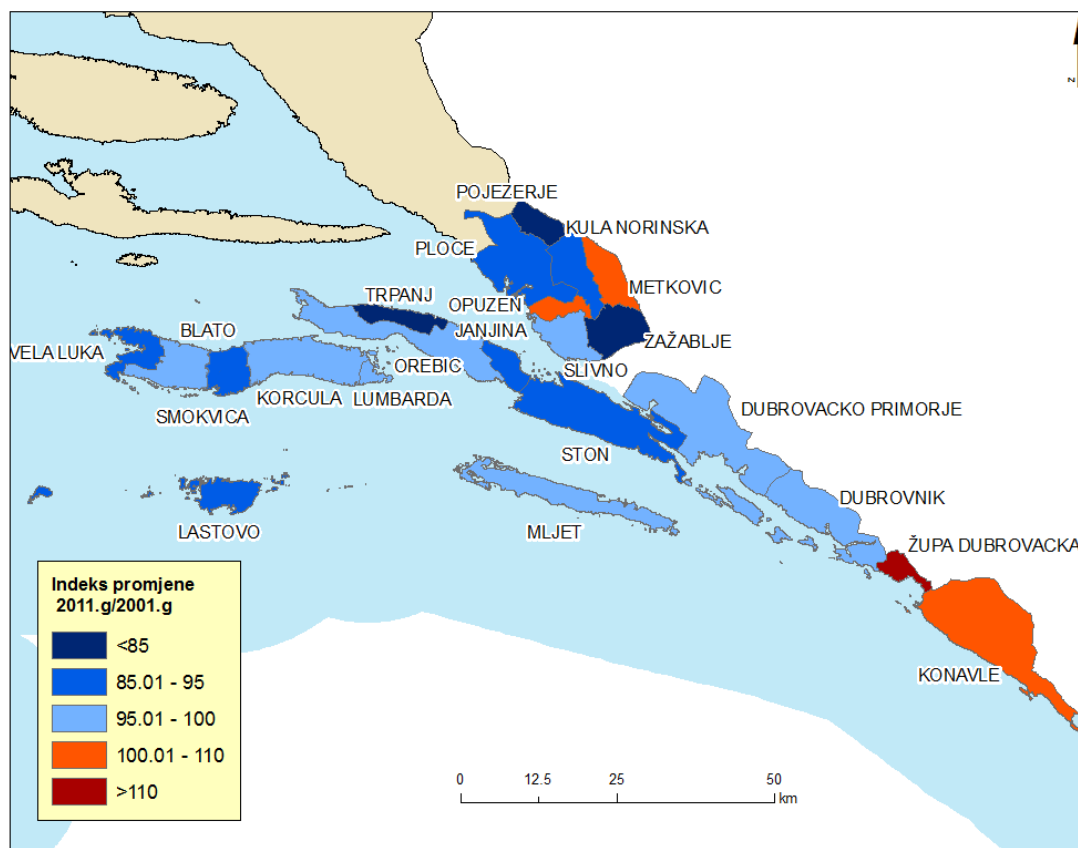
Ploče	10 834	10 135	-699	-6,5	1 599	6 898	1 638
Pojezerje	1 233	991	-242	-19,6	178	649	164
Slivno	2 078	1 999	-79	-3,8	302	1 251	446
Smokvica	1 012	916	-96	-9,5	123	588	205
Ston	2 605	2 407	-198	-7,6	372	1 485	550
Trpanj	871	721	-150	-17,2	94	428	199
Vela Luka	4 380	4 137	-243	-5,5	598	2 642	897
Zažablje	912	757	-155	-17,0	127	463	167
Župa dubrovačka	6 663	8 331	1 668	25,0	1 615	5 741	975
ŽUPANIJA	122 870	122 568	-302	-0,2	19 919	80 804	21 845

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine i 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3.1.1. Razdoblje 2001.-2011. godine

Primarno će se razmotriti što se događalo u zadnjem među popisnom razdoblju s apsolutnim i relativnim promjenama unutar Županije po gradovima i općinama (Tabl. 2. i Sl. 5.), kako bi se razumjeli procesi iz prethodnih razdoblja i predvidjela moguća buduća zbivanja. Kao i kod razmještaja stanovništva iz prethodnog poglavlja moguće je izdvojiti nekoliko zakonitosti po kojima su se odvijale promjene u promatranom razdoblju i koje dodatno potvrđuju uočene procese u promjeni razmještaja stanovništva.

Sl. 5. Relativna među popisna promjena broja stanovnika po gradovima i općinama 2001.-2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. i 2011. godine, Kontingenti stanovništva po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

1. Porast broja stanovnika nakon 2001. godine imaju također samo 4 administrativno-teritorijalne jedinice: Konavle, Metković, Opužen i Župa dubrovačka, dakle iste kao i kod porasta gustoće stanovništva na km². Zakonitost je također ista, ali i redosljed po redu veličine porasta stanovništva: Župa dubrovačka, Metković, Konavle i Opužen.
2. Depopulaciju ukupnog stanovništva ima čak 18 administrativno-teritorijalnih jedinica ili njih 81,8 % s ukupnim stopama pada između -0,7 (Lumbarda) do čak -19,6 % (Pojezerje). Praktički je cijeli županijski prostor zahvaćen smanjenjem ukupnog stanovništva i polarizacija po tom pokazatelju je vrlo izražena, iako je ukupna županijska depopulacija samo -0,2 % ili ukupno za samo 302 stanovnika. Ne želimo sada ovom prilikom ulaziti u problem fiktivnog stanovništva bez kojeg bi ukupna depopulacija bila i veća.
3. Posebno je znakovita depopulacija Grada Dubrovnika na apsolutnoj razini od 1 155 stanovnika za koju ćemo kasnije potvrditi je li bila posljedica iseljavanja ili prirodnog pada. Za sada je pretpostavka kako se radi o iseljavanju u prigradske zone, prvenstveno u Župu dubrovačku. Depopulacija regionalnog centra je vrlo znakovita i slijedi procese ranije započete u europskim okvirima, a u novije vrijeme zabilježene i

u Hrvatskoj, npr. u slučaju Grada Splita. Može se potvrditi kako je proces tek u početnoj fazi, ali će sasvim sigurno intenzivirati pa se svemu trebaju prilagođavati prostorni planovi i strategije razvoja.

4. Izrazito veliki apsolutni i relativni porast Župe dubrovačke od čak 25 % ili apsolutno za 1 668 stanovnika uvjetovan je imigracijom primarno gradskog dubrovačkog stanovništva, sekundarno šireg županijskog i tercijarno useljeničkog izvan Hrvatske, što samo potvrđuje kako se mogu uz našu obalu formirati uz razvijenu prostornu infrastrukturu imigracijski centri u stambenoj, ali i razvojnoj funkciji. Ista je pretpostavka i za otočni županijski prostor.
5. Sekundarni prostor useljavanja u Županiji je Grad Metković čija demografska dinamika s rastom od 9,1 % u samo deset godina potvrđuje razvojni put i formiranje sekundarnog regionalnog centra u Županiji u budućnosti, što je vrlo važno za demografsku stabilnost šireg županijskog prostora i općenito obrazac revitalizacije cijelog hrvatskih prostora.
6. Usprkos maloj ukupnoj apsolutnoj i relativnoj županijskoj depopulaciji vrlo izražena polarizacija cijelog procesa u prostoru je izrazito negativni faktor budućeg prostornog, regionalnog, gospodarskog, društvenog i svakog drugog razvoja. Posebno stoga što su intenzivnom depopulacijom zahvaćeni svi otočni prostori, cijeli poluotok i osim Metkovića sva naselja u uskom zaleđu.
7. Pomalo iznenađuje i depopulacija Grada Ploča kojeg se u ranijim razvojnim koncepcijama percipiralo kao razvojnu obalnu točku s izraženom funkcijom maritimnog izlaza za šire izvan hrvatsko zaleđe. Usprkos svemu, obzirom na geografski položaj i njegovu slabu valorizaciju, Ploče ostaju veliki razvojni potencijal županijskog prostora prema kojemu se moraju usmjeriti strateški projekti, programi i koncepcije.
8. Ukupno gledajući i u usporedbi s Hrvatskom, Dubrovačko-neretvanska županija je prema demografskim pokazateljima u nešto povoljnijem položaju, čime jug Hrvatske po ne znam koji put pokazuje stabilnost u naglašenim uvjetima marginaliziranosti i može biti primjer ostalim dijelovima Hrvatske. Zato se na prostornu, gospodarsku i društvenu marginalizaciju hrvatskog juga ne može promatrati samo prema isplativosti strateških ulaganja i njihovu cijenu koštanja, nego primarno kao ulaganja u hrvatski vrijednosni i identitetski sustav.
9. Posebno treba naglasiti dva pola pozitivnih demografskih promjena u Županiji: krajnji jug s općinama Župa dubrovačka i Konavle i drugi pol s gradovima Metković i Opuzen. Kako se radi o prigraničnim prostorima sa susjednom državom posebno strateški važnim, kasnije će se razmotriti jesu li uzroci populacijskog rasta prirodni prirast ili imigracija stanovništva. Zato jer su priobalni uski i prigranični prostori vrlo

osjetljivi na moguću supstituciju stanovništva nekim novim stanovništvom drugačijeg nacionalnog, povijesnog, kulturnog i svakog drugog identiteta.

3.1.2. Razdoblje 1961.-2011. godine

Razdoblje nakon 2001. godine ima svoje zakonitosti promjena, ali za razumijevanje ukupnih promjena nužno je razmotriti i ranija razdoblja koja smo razdijelili na razdoblje nakon 1961. i nakon 1857. godine. Apsolutni broj stanovnika prikazan je u tablici 3., a relativne su promjene prema bazi 1961. godine prikazane u tablici 4, kako bi jasno pokazali kada su negativne promjene počele, kakav im je intenzitet u usporedbi s Hrvatskom i kroz to uočili njihove uzroke, kakvi su trendovi kroz razmatrano razdoblje itd. Kao i kod ranijih obilježja moguće je izdvojiti nekoliko osnovnih zakonitosti vezanih za promatrano razdoblje.

1. Nakon 1961. godine Dubrovačko-neretvanska županija i Hrvatska imaju slične demografske trendove do 1991. godine i nakon nje, ali je uočljiva razlika u slijedećem: Dubrovačko-neretvanska županija intenzivnije raste od Hrvatske do 1991. godine i manje intenzivno pada nakon toga od Hrvatske.

Tab. 3. Apsolutni broj stanovnika županijski gradova i općina u razdoblju od 1961. do 2011. godine.

Općine	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
BLATO	5216	5937	3874	4107	3680	3593
DUBROVAČKO PRIMORJE	4263	3565	2823	2378	2216	2170
DUBROVNIK	27793	35628	46025	51597	43770	42615
JANJINA	881	769	595	555	593	551
KONAVLE	8729	8329	8551	9074	8250	8577
KORČULA	6157	6097	5829	6240	5889	5663
KULA NORINSKA	3097	2589	2047	1866	1926	1748
LASTOVO	1449	1210	962	1221	835	792
LUMBARDA	1142	1068	1040	1102	1221	1213
METKOVIĆ	6358	8810	11097	13370	15384	16788
MLJET	1963	1638	1395	1237	1111	1088
OPUZEN	1538	2235	2765	3458	3242	3254
OREBIĆ	3599	3547	3687	3855	4165	4122
PLOČE	7759	8846	9726	11220	10834	10135
POJEZERJE	1723	1612	1446	1394	1233	991
SLIVNO	2580	2110	1838	1665	2078	1999
SMOKVICA	1137	1052	1002	1125	1012	916
STON	3715	3283	2819	2802	2605	2407
TRPANJ	1203	1090	1047	871	871	721
VELA LUKA	4297	4193	4398	4464	4380	4137
ZAŽABLJE	1739	1487	1272	1065	912	757
ŽUPA DUBROVAČKA	3255	3036	1445	1663	6663	8331
Republika Hrvatska	4159696	4426221	4601469	4784265	4437460	4284889
Dubrovačko-neretvanska	99593	108131	115683	126329	122870	122568

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

2. Grad Metković je jedina administrativno-teritorijalna jedinica koja je u cijelom razdoblju imala kontinuirani i intenzivni demografski rast i potvrđuje se u prostoru kao razvojni regionalni centar s očito razvijenim funkcijama za gradsko i okolno stanovništvo, pa i ono izvan državnih granica. Sve su ostale općine i gradovi imali dijelom rast u razdoblju, dijelom pad ili pak stalni pad stanovništva kroz razdoblje.

3. Stalni pad stanovništva kroz promatrano razdoblje imale su slijedeće općine: Dubrovačko primorje, Mljet, Pojezerje, Ston, Trpanj i Zažablje (mogli bi tu pribrojiti i Blato) i sve imaju manje od 60 % stanovništva, nego 1961. godine (Zažablje npr. samo 43,53 % stanovništva iz 1961. godine). Prave razloge takve vrlo intenzivne depopulacije moći ćemo potvrditi nakon razmatranja tipova općeg kretanja stanovništva, ali razlozi su sasvim sigurno iseljavanje i sekundarno prirodni pad stanovništva. Signifikantni su i prostori takve kontinuirane depopulacije: ruralno zaleđe (emigracija primarno u Metković iz Pojezerja i Zažablja), dio poluotoka (Trpanj, krajnji sjeverozapadni najudaljeniji dio), udaljeni otok (slaba dostupnost Mljeta do Dubrovnika i ne postojanje centralnog otočnog naselja) i obalni prostor u urbanoj sjeni između Metkovića i Dubrovnika (Ston i Dubrovačko primorje). Najviše iznenađuju upravo općine Ston i Dubrovačko primorje obzirom na obalnu poziciju i poziciju Stona kao mogućeg centralnog naselja manjeg reda veličine.

Tab. 4. Relativna promjena broja stanovnika gradova i općina Županije u razdoblju od 1961. do 2011. godine (1961=100).

Bazni indeks promjene broja stanovnika Dubrovačko-neretvanske županije (1961. = 100)					
Općine	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
BLATO	113,8	74,3	78,7	70,6	68,9
DUBROVAČKO PRIMORJE	83,6	66,2	55,8	52,0	50,9
DUBROVNIK	128,2	165,6	185,6	157,5	153,3
JANJINA	87,3	67,5	63,0	67,3	62,5
KONAVLE	95,4	98,0	104,0	94,5	98,3
KORČULA	99,0	94,7	101,3	95,6	92,0
KULA NORINSKA	83,6	66,1	60,3	62,2	56,4
LASTOVO	83,5	66,4	84,3	57,6	54,7
LUMBARDA	93,5	91,1	96,5	106,9	106,2
METKOVIĆ	138,6	174,5	210,3	242,0	264,0
MLJET	83,4	71,1	63,0	56,6	55,4
OPUZEN	145,3	179,8	224,8	210,8	211,6
OREBIĆ	98,6	102,4	107,1	115,7	114,5
PLOČE	114,0	125,4	144,6	139,6	130,6
POJEZERJE	93,6	83,9	80,9	71,6	57,5
SLIVNO	81,8	71,2	64,5	80,5	77,5
SMOKVICA	92,5	88,1	98,9	89,0	80,6
STON	88,4	75,9	75,4	70,1	64,8
TRPANJ	90,6	87,0	72,4	72,4	59,9
VELA LUKA	97,6	102,4	103,9	101,9	96,3
ZAŽABLJE	85,5	73,1	61,2	52,4	43,5
ŽUPA DUBROVAČKA	93,3	44,4	51,1	204,7	255,9
Dubrovačko-neretvanska	108,6	116,2	126,8	123,4	123,1
Republika Hrvatska	106,4	110,6	115,0	106,7	103,0

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4. Kontinuirani porast broja stanovnika do 1991. godine i nakon toga kontinuirani pad (kao Županija u cjelini i Hrvatska) imale su općine Konavle i Vela Luka i u njihovom razmještaju nema posebne signifikantnosti. Isti su trend imali i gradovi Dubrovnik i Ploče i odredili opći trend Županije, a primarni razlozi su iseljavanje uvjetovano agresijom na Hrvatsku 90-tih godina. Međutim, iznenađuje nastavak tog trenda i u razdoblju nakon 2001. godine koje je pak uvjetovano iseljavanjem mladih ili preseljavanje u obližnje ruralne prostore jeftinijeg rješavanja stambenog pitanja, prvenstveno mladih obitelji.
5. Oscilacije broja stanovnika u pojedinim među popisnim razdobljima u općinama i gradovima Županije uvjetovane su pak dominantno preseljavanjima stanovništva (migracijama) ili pojavom tzv. fiktivnog stanovništva u popisima 2001. i 2011. godine. Oba je popisa stanovništva provela Hrvatska po definicijama i pravilima EUROSTATA, uvodeći u definiciju stalnog stanovništva uvjet prebivanja u Hrvatskoj ili odlaska iz Hrvatske godinu dan prije popisa stanovništva, a u popisu 2011. i pretpostavku prebivanja u vrijeme popisivanja. Pored toga, fiktivno se stanovništvo (ono koje je registrirano i prijavljeno, ali stvarno ili fizički ne prebiva u mjestu popisa)

pojavi u popisima stanovništva i zbog manjeg PDV-a, neplaćanja poreza na nekretnine i slično. Takve su oscilacije bile u općinama Blato (spomenuto i kod kontinuiranog pada iako je imalo rast u odnosu na početnu godinu), Janjina (porast 1991. do 2001. godine), Korčula (porast 1981.-1991.), Kula Norinska (porast 1991.-2001.), Lastovo (porast 1981.-1991.), Lumbarda (porast od 1981.-2001.), Opuzen (porast nakon 2001.), Slivno (porast 1991.-2001.) i Smokvica (porast 1981.-1991.).

6. Ovakve oscilacije iz točke 5. pokazuju kako je ipak kakva-takva revitalizacija moguća u apsolutno malim populacijama, uvjetovana s obje komponentama rasta, a može biti i posljedica promjene same strukture stanovništva po dobi. Prostorno se ne uočava u tim oscilacijama gotovo nikakva zakonitost koja bi mogla biti smjernica moguće revitalizacije.

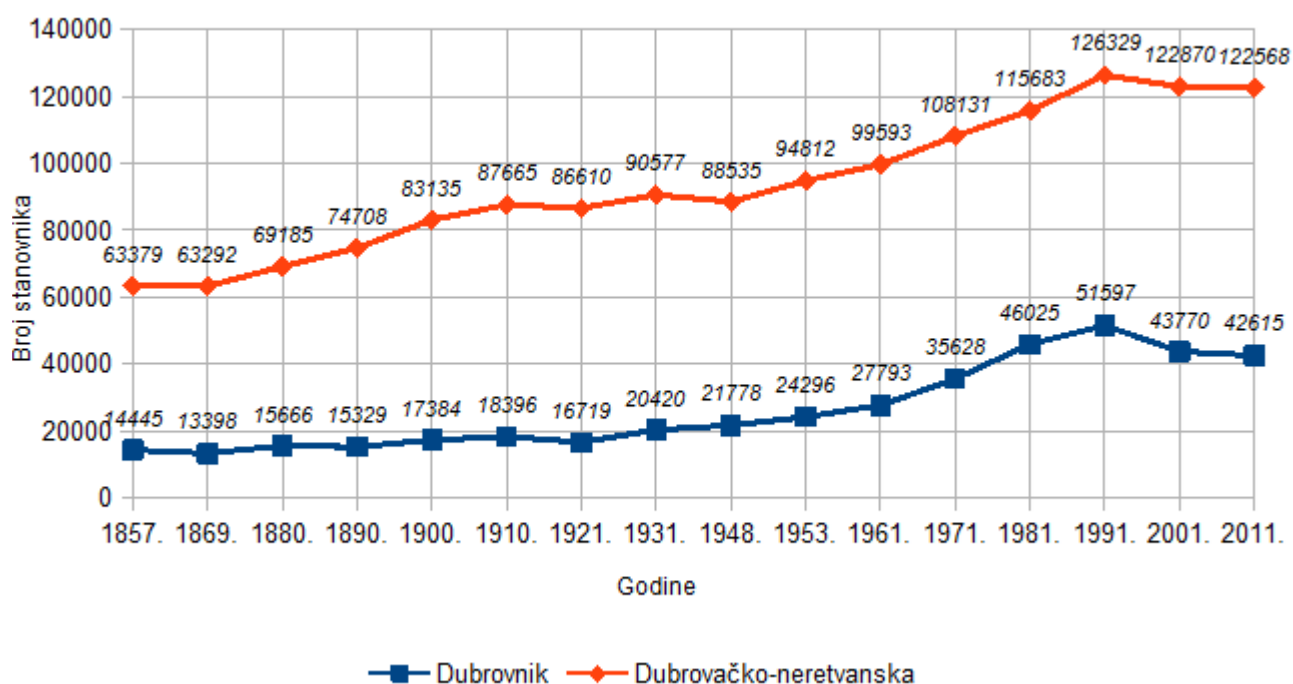
7. Posebnost je svakako ponovo Župa dubrovačka koja kontinuirano raste nakon 1981. godine, iako je imala izrazitu depopulaciju do tog popisa (manje od pola stanovništva iz 1961. godine). Iseljavanje i prirodni pad pa intenzivno useljavanje, posebno nakon 1991. godine, potvrdili su prostor te općine kao izrazito revitalizacijski.

8. Među popisne promjene pomažu nam uočiti prostornu dinamiku i živost, ali i kako se odnosi u prostoru mogu mijenjati uslijed prostorne pokretljivosti stanovništva. Zato su nam za svaki hrvatski prostor, a pogotovo ovaj južni najosjetljiviji potrebna jasna planiranja i usmjeravanja demografskih procesa.

3.1.3. Razdoblje 1857.-2011. godine

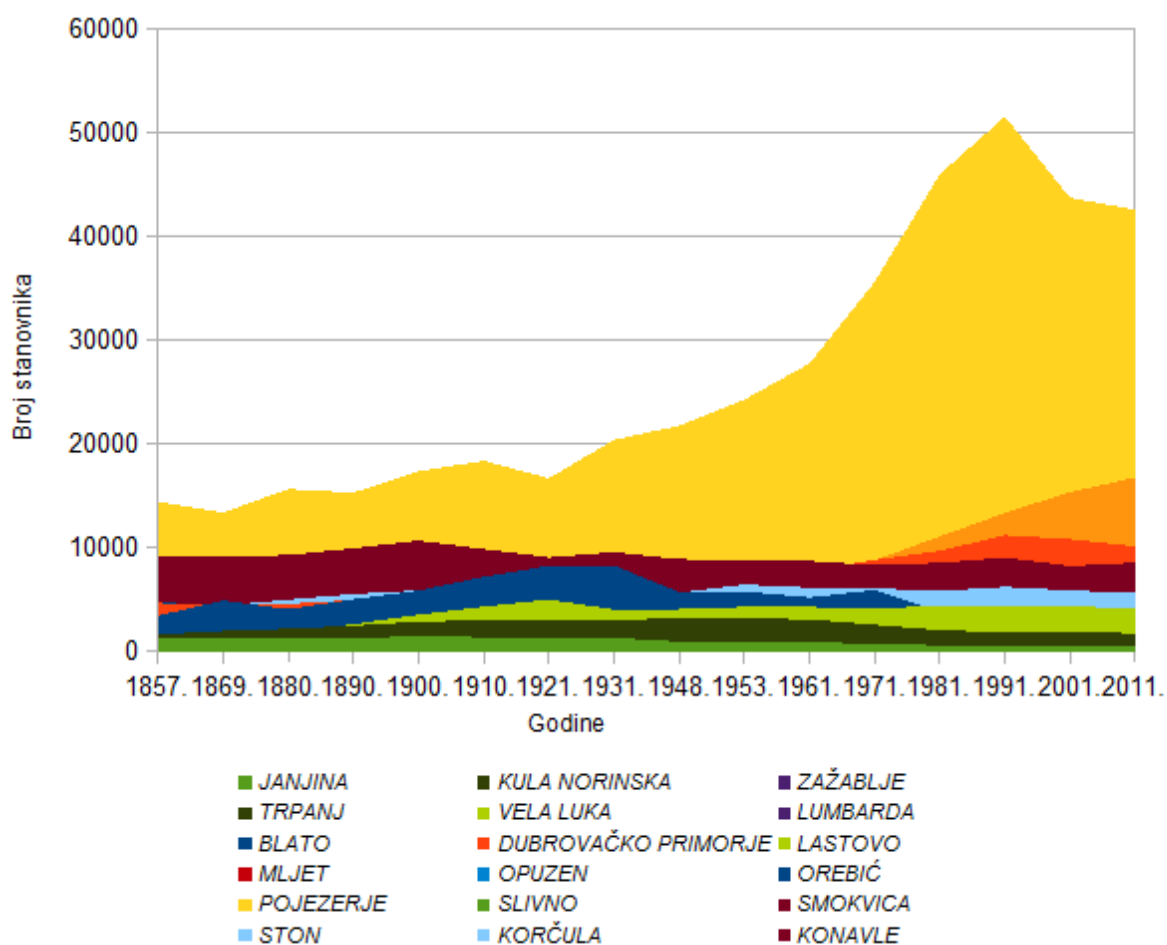
Razmotrit ćemo ga samo ukratko kroz 5 dijagrama (Sl. 6,7,8,9 i 10 i Tabl. 5.) i ukazati na osnovne zakonitosti koje su prethodile današnjim demografskim strukturama i trendovima, a radi lakšeg razumijevanja težine problematike i njezinog planiranog usmjeravanja u razvojnom interesu Županije. Upravo ovi dijagrami i njihovi sadržaji potvrđuju nam kako više nikad u Hrvatskoj i Županiji neće biti moguće bilo što planirati bez demografske osnove.

Sl. 6. Promjena broja stanovnika Županije i Grada Dubrovnika 1857.-2011. godine.

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

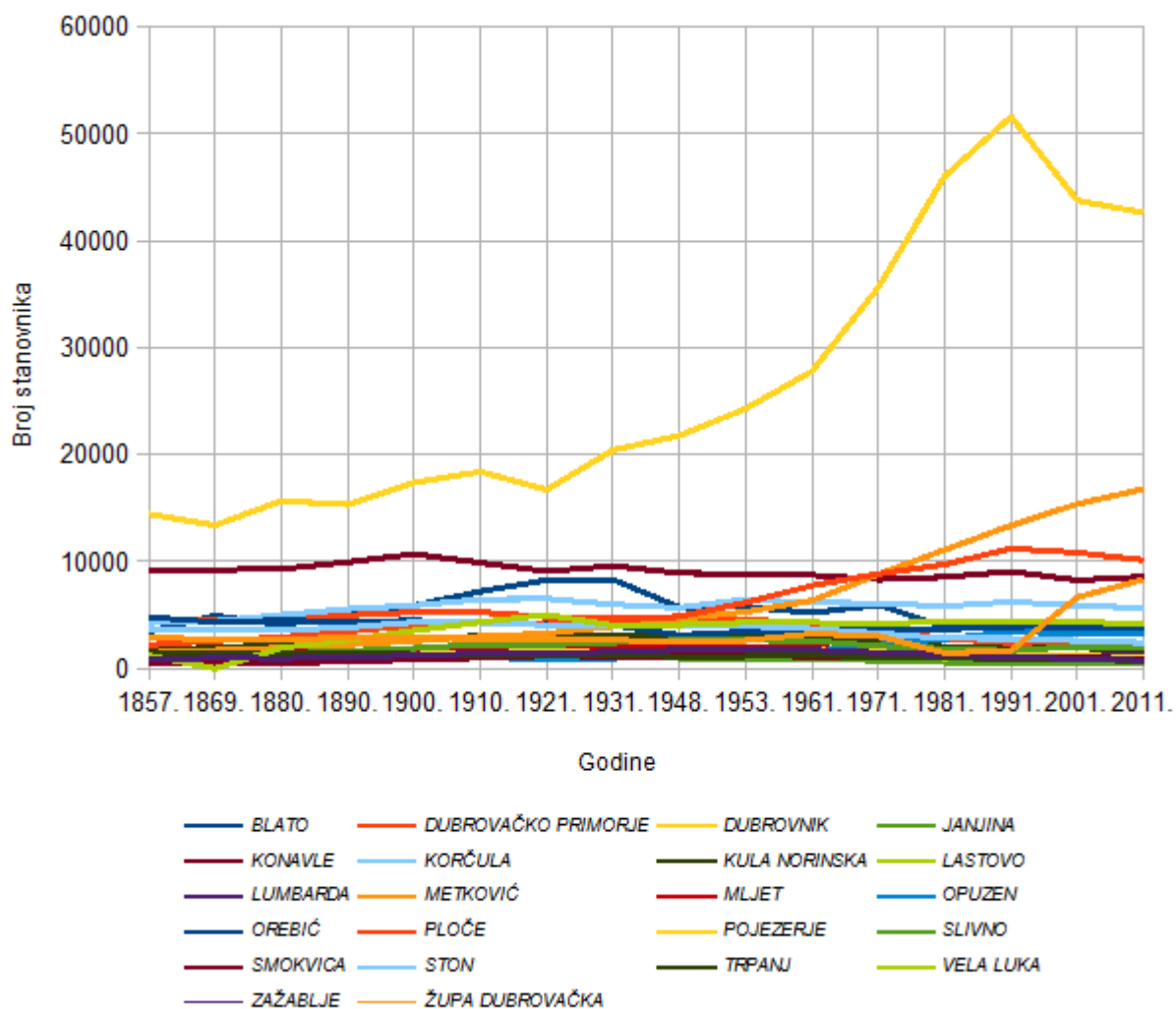
Sl. 7. Promjena broja stanovnika općina i gradova Županije 1857.-2011. godine.

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

1. Usporedba kretanja broja stanovnika Županije i Grada Dubrovnika nakon prvog popisa stanovništva 1857. godine (Sl. 6.) potvrđuje kako županijski trend dominantno uvjetuje Grad Dubrovnik, osim nakon 1991. godine, kada ulogu sekundarnog centra u prostoru polako preuzima Metković. Logičnije je bilo očekivati za takvu ulogu Ploče koje su se mogle i trebale razviti u morski izlaz šireg izvanhrvatskog zaleđa pa ovako ostaje mogućnost svojevrstne manje konurbacije na relaciji Metković-Opuzen-Ploče koja bi se u planskim dokumentima trebala razvijati s komplementarnim kopneno-proizvodnim-prometnim funkcijama.
2. Ostali nam pak dijagrami u različitim varijantama predočavaju i analitički ukazuju na sličnosti i razlike ukupnog među popisnog kretanja kroz cijelo razdoblje 1857.-2011.godine (Sl. 7,8,9 i 10).

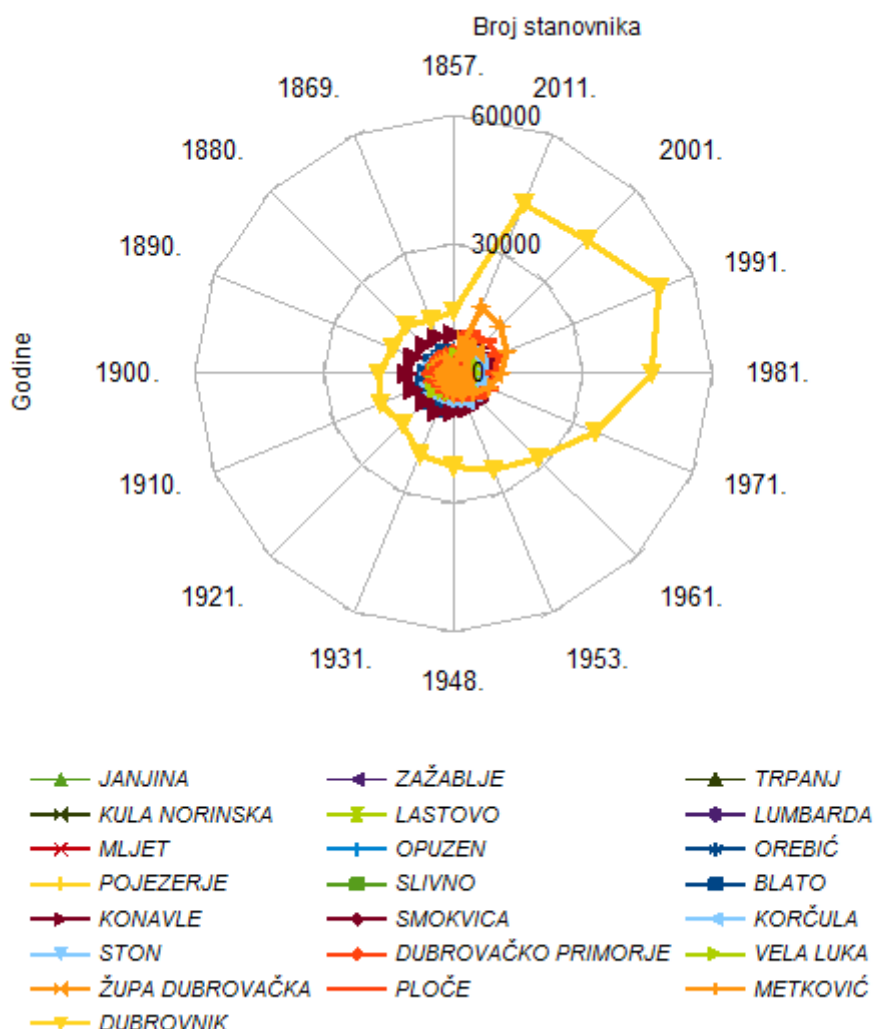
Sl. 8. Promjena broja stanovnika općina i gradova Županije 1857.-2011. godine.

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

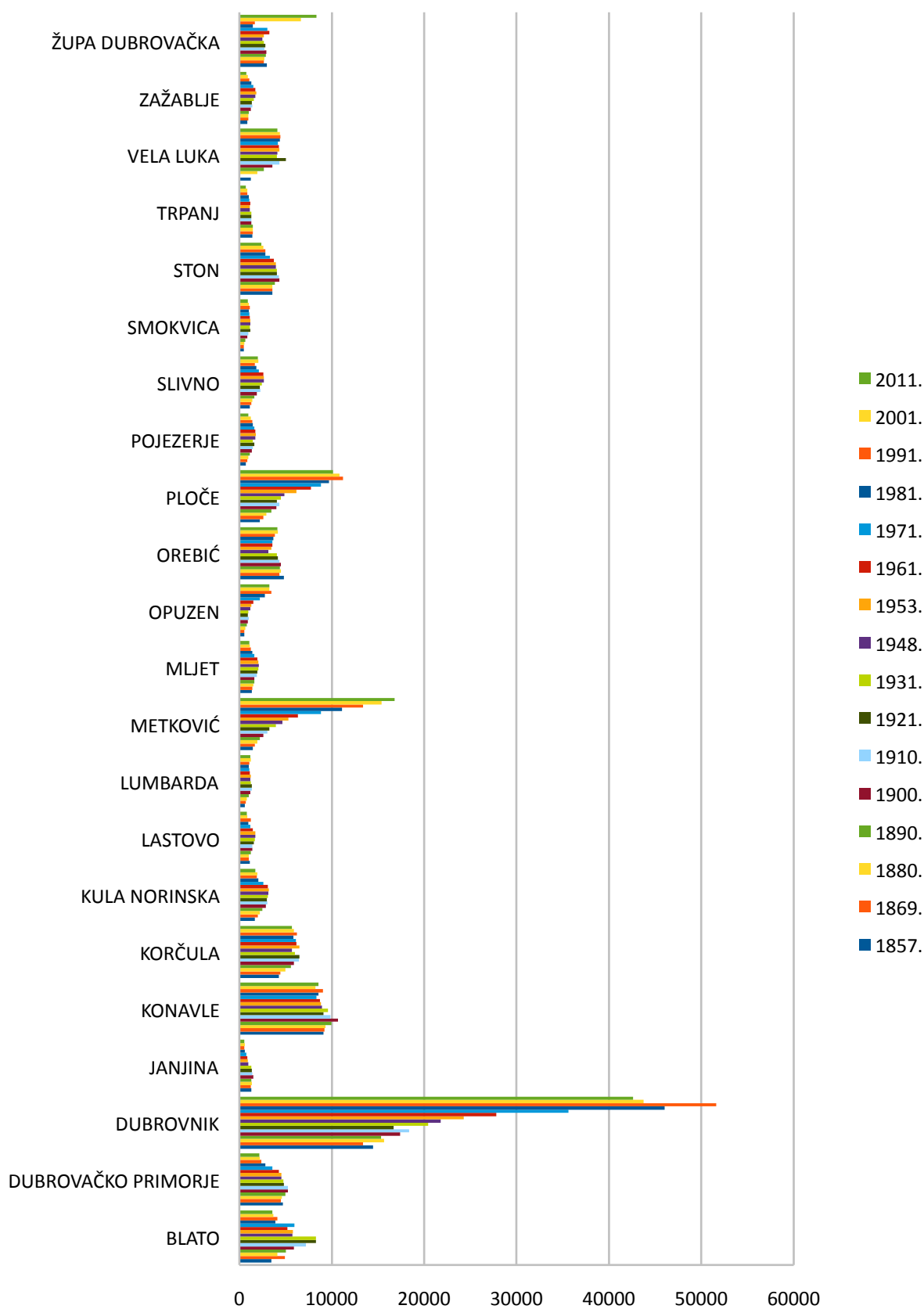
3. Najveća koncentracija dubrovačkog gradskog stanovništva u ukupnom županijskom bila je upravo 1991. godine kad su Hrvatska, Dubrovačko-neretvanska županija i Grad Dubrovnik imali apsolutno najviše stanovnika u svojoj povijesti. Tada je preko 40 % (točnije 40,84) stanovnika Županije bilo u Gradu Dubrovniku. Godine 1857. koncentracija je iznosila 22,8 %; 1948. 24,6; 1961. 27,9, a 2011. 34,8 %. Značajan pad koncentracije ukupnog županijskog stanovništva u 2011. godini primarno je uvjetovan depopulacijom Grada Dubrovnika, a ne porastom ostalog županijskog stanovništva.
4. Smanjivanje izrazite polarizacije županijskog prostora u demografskom smislu inače je pozitivan proces, međutim u ovom se slučaju odvija kroz intenzivnu depopulacijsku regionalnog centra i nema takve pozitivne učinke u prostoru.

Sl. 9. Polarni dijagram promjene broja stanovnika općina i gradova Županije 1857.-2011. godine.

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl. 10. Broj stanovnika općina i gradova Županije 1857.-2011. godine.

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

5. Posebno je to vidljivo na otocima i u sjevernoj priobalnoj zoni do Stona u kojima utjecaj regionalnog centra u demografskom smislu gotovo i ne postoji. Uglavnom se kroz sve pokazatelje potvrđuje prijelomna 1991. godina.

Tabl. 5. Apsolutni broj stanovnika općina i gradova Dubrovačko-neretvanske županije i Hrvatske 1857.-2011. godine.

Gradovi/Općine	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
BLATO	3 450	4 928	4 091	5 047	5 887	7 208	8 270	8 301	5 732	5 787	5 216	5 937	3 874	4 107	3 680	3 593
DUBROVAČKO PRIMORJE	4 689	4 496	4 610	4 976	5 271	5 267	4 818	4 781	4 554	4 574	4 263	3 565	2 823	2 378	2 216	2 170
DUBROVNIK	14 445	13 398	15 666	15 329	17 384	18 396	16 719	20 420	21 778	24 296	27 793	35 628	46 025	51 597	43 770	42 615
JANJINA	1 287	1 259	1 324	1 275	1 510	1 385	1 372	1 322	956	926	881	769	595	555	593	551
KONAVLE	9 092	9 234	9 304	9 949	10 701	9 886	9 088	9 590	8 916	8 813	8 729	8 329	8 551	9 074	8 250	8 577
KORČULA	4 277	4 440	5 004	5 567	5 890	6 463	6 518	5 996	5 685	6 474	6 157	6 097	5 829	6 240	5 889	5 663
KULA NORINSKA	1 654	1 976	2 202	2 493	2 891	3 007	2 988	3 093	3 165	3 201	3 097	2 589	2 047	1 866	1 926	1 748
LASTOVO	1 148	1 042	1 050	1 226	1 384	1 417	1 558	1 700	1 738	1 721	1 449	1 210	962	1 221	835	792
LUMBARDA	580	703	831	1 029	1 197	1 349	1 349	1 243	1 185	1 235	1 142	1 068	1 040	1 102	1 221	1 213
MEKOVIC	1 476	1 694	1 931	2 230	2 571	3 014	3 271	3 941	4 658	5 301	6 358	8 810	11 097	13 370	15 384	16 788
MLJET	1 330	1 381	1 509	1 623	1 617	1 915	1 934	2 050	2 086	2 054	1 963	1 638	1 395	1 237	1 111	1 088
OPUZEN	512	547	630	816	928	1 004	928	963	1 165	1 317	1 538	2 235	2 765	3 458	3 242	3 254
OREBIĆ	4 802	4 353	4 503	4 391	4 482	4 307	4 172	4 052	3 123	3 442	3 599	3 547	3 687	3 855	4 165	4 122
PLOČE	2 204	2 581	2 928	3 479	4 028	4 337	4 087	4 512	4 865	6 161	7 759	8 846	9 726	11 220	10 834	10 135
POJEZERJE	725	859	995	1 123	1 325	1 455	1 596	1 469	1 704	1 768	1 723	1 612	1 446	1 394	1 233	991
SLIVNO	1 107	1 272	1 427	1 641	1 887	2 247	2 194	2 437	2 639	2 656	2 580	2 110	1 838	1 665	2 078	1 999
SMOKVICA	496	496	522	659	840	986	1 187	1 120	1 160	1 210	1 137	1 052	1 002	1 125	1 012	916
ŠTON	3 593	3 548	3 589	3 842	4 332	4 288	4 060	4 045	3 954	3 972	3 715	3 283	2 819	2 802	2 605	2 407
TRPANI	1 427	1 450	1 474	1 476	1 318	1 275	1 305	1 281	1 115	1 151	1 203	1 090	1 047	871	871	721
VELA LUKA	1 218	0	1 940	2 632	3 563	4 334	5 026	4 038	4 091	4 310	4 297	4 193	4 398	4 464	4 380	4 137
ZAJABLJE	879	989	953	1 024	1 215	1 398	1 354	1 563	1 732	1 818	1 739	1 487	1 272	1 065	912	757
ŽUPA DUBROVAČKA	2 988	2 646	2 702	2 883	2 914	2 727	2 816	2 660	2 514	2 625	3 255	3 036	1 445	1 663	6 663	8 331
Dubrovačko-neretvanska	63 379	63 292	69 185	74 708	83 135	87 665	86 610	90 577	88 535	94 812	99 593	108 131	115 683	126 329	122 870	122 568
Republika Hrvatska	2 181 499	2 398 292	2 506 228	2 854 558	3 161 436	3 460 584	3 443 375	3 785 455	3 779 858	3 936 022	4 159 696	4 426 221	4 601 469	4 784 265	4 437 460	4 284 889

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3.2. Prirodno kretanje stanovništva

Prirodno kretanje stanovništva promatrano kroz osnovne pokazatelje rodnoš, smrtnost prirodni prirast ili prirodni pad stanovništva u razdoblju 1997. do 2014. godine (Tab. 6.), ukupni prirodni rast ili pad nakon 2001. godine (Tab. 7. i Sl. 11.), vitalni indeks po godinama nakon 1996. godine (Tab. 6.) i kroz kartograme (Sl. 12. i 13.) jasno pokazuje prostorno-vremenske zakonitosti i razlikovanje-odstupanje od hrvatskog prosjeka ili pak u odnosu na druge županije (regije) u Hrvatskoj. Kod ovakvih demografskih analiza jasno je uočljivo kako su i svi složeniji pokazatelji prirodnog kretanja stanovništva od stopa reprodukcije, fertiliteta, fekonditeta i drugih, istih trendova pa je zbog jasnoće i mogućeg tumačenja pokazatelja od strane drugih struka prihvatljivije razmatrati gore navedene. Razumijevanje demografske slike važan je preduvjet prihvaćanja značenja te problematike za ukupni županijski razvoj i sukladno tome donošenje razvojnih strategija, planova, projekata i programa u kojima bi demografski pokazatelji i trendovi trebali biti osnova. Stanovništvo, populacija, ljudski resursi i potencijali ili kako već to hoćemo zvati primarni su faktor sa svojom strukturom svih društvenih i prostornih procesa i to više nije sporno niti za ekonomiste, financijere, bankare, brojne fondove (posebno mirovinske), planere...pa se nadamo kako će postati i za političare kojima je u osnovi zadaća donošenje odluka.

Prije nego što definiramo zakonitosti prirodnog kretanja stanovništva Dubrovačko-neretvanske županije naglasit ćemo kako je upravo intenzivno smanjivanje rodnoš i pojava velikog apsolutnog prirodnog pada stanovništva u Hrvatskoj (prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku) ponovo po ne znamo koji put potvrdilo hrvatsku neizvjesnu budućnost. Povećanje prirodnog pada samo u jednoj godini za 55 % i njegov apsolutni iznos od oko 17 500 stanovnika manje samo u jednoj godini svakog bi trebalo zabrinuti, a pogotovo nastave li se ti trendovi istim ili još većim intenzitetom. Jednostavne projekcije rodnoš nakon ovakvih pokazatelja i trendova i njezino smanjenje za čak 3,8 % u jednoj godini uz nikakve, male ili parcijalne poticaje rađanja ukazuju nam na moguće smanjenje rodnoš u slijedećih 10 godina za čak 15-20 000 rođenih godišnje (ili njezino spuštanje na ispod 25 000 rođenih). Projekcija pak takve rodnoš u fertilno razdoblje ili u kontingent radne snage jasno potvrđuju slamanje svih sustava u zemlji: mirovinskog, zdravstvenog, školskog itd.

Tab. 6. Prirodno kretanje stanovništva u Županiji 1997.-2014. godine.

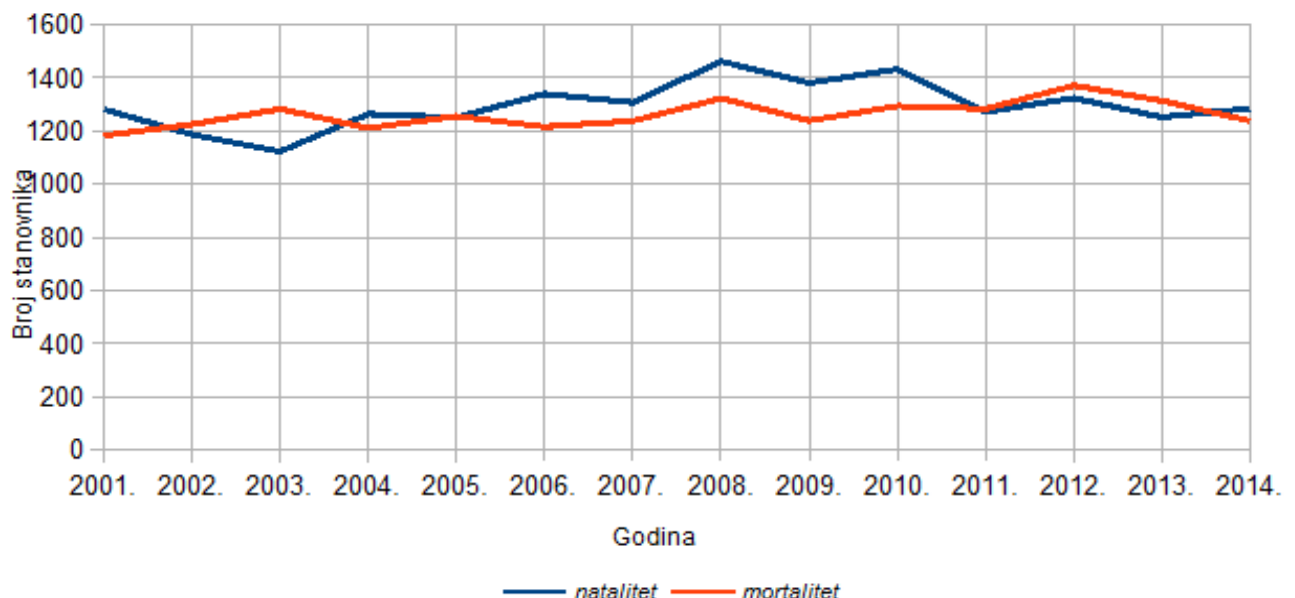
Godina	Živorodeni	Mrtvo- rođeni	Ukupno umrli	Prirodni prirast	Vitalni indeks*
1997.	1 671	4	1 265	406	132,1
1998.	1 587	13	1 323	264	120,0
1999.	1 392	4	1 234	158	112,8
2000.	1 359	8	1 233	126	110,2
2001.	1 282	6	1 183	99	108,4
2002.	1 187	4	1 225	-38	96,9
2003.	1 123	5	1 283	-160	87,5
2004.	1 264	10	1 211	53	104,4
2005.	1 251	8	1 256	-5	99,6
2006.	1 340	12	1 216	124	110,2
2007.	1 308	5	1 238	70	105,7
2008.	1 462	6	1 323	139	110,5
2009.	1 381	7	1 239	142	111,5
2010.	1 433	5	1 294	139	110,7
2011.	1 272	1	1 284	-12	99,1
2012.	1 324	5	1 371	-47	96,6
2013.	1 252	3	1 314	-62	95,3
2014.	1 285	4	1 238	47	103,8

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Stvari u Hrvatskoj time postaju jako ozbiljne u bilo kakvoj planskoj razvojnoj koncepciji i ponovo potvrđuju demografsku problematiku kao temelj svih planiranja i usmjeravanja razvoja u zemlji. Zato nam je usporedba prirodnog kretanja stanovništva Dubrovačko-neretvanske županije i Hrvatske u cjelini posebno bitna, a dolje izdvojene zakonitosti ukazuju na stanje, promjene i razinu odstupanja od hrvatskog prosjeka.

1. Slika 11, odnosno dijagram kretanja nataliteta i mortaliteta nakon 2001. godine jasno nam potvrđuju osnovnu zakonitost i bitnu razliku prema istim pokazateljima za Hrvatsku. Prirodno kretanje i njegove sastavnice osciliraju oko sličnih vrijednosti kroz cijelo razdoblje bez vidljivijih pomaka i promjena smjera i intenziteta trenda i u rodности i u smrtnosti pa onda i u prirodnom rastu ili padu koji se izmjenjuju bez nekog posebnog pravila. Takav trend potvrđuje još uvijek bio stabilnu populaciju, relativnu postojanost fertilnog kontingenta stanovništva i vrlo izvjesnu imigraciju u Županiju (potvrdu ćemo dobiti u analizi migracija kasnije). Ovakvi su trendovi obilježje post tranzicijskih populacija racionalnog demografskog planiranja u kojima se uvijek nastoji poticajima dovesti populaciju do nešto većih stopa rodности od smrtnosti. Međutim, to nije slučaj u Županiji jer se procesi odvijaju stihijski bez ozbiljnijih poticajnih mjera, ali nam ovakva situacija ostavlja mogućnost demografske revitalizacije u funkciji razvoja gospodarstva i društva.
2. Kasnije će nam analize pokazati jesu li kontingenti stanovništva još uvijek dovoljni za demografsku revitalizaciju županijskim stanovništvom ili će se ona trebati provoditi kroz imigracijski model, ali i već prema ovome moguće je zaključiti kako je demografski potencijal županijske populacije još uvijek postojan za postavljanje populacijske politike.

Sl. 11. Prirodno kretanje stanovništva u Županiji u razdoblju 2001. -2014. godine.

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 7. Ukupno prirodno kretanje stanovništva općina i gradova Županije u razdoblju 2001.-2014. godine.

Županija	N	M	PP
	18 164	17 675	489
Gradovi	11 585	10 524	1 061
Dubrovnik	6 067	6 110	- 43
Korčula	732	993	- 261
Metković	2 870	1 612	1 258
Opuzen	497	489	8
Ploče	1 419	1 320	99
Općine	6 579	7 151	- 572
Blato	486	639	- 153
Dubrovačko primorje	354	526	- 172
Janjina	32	139	- 107
Konavle	1 429	1 311	118
Kula Norinska	278	295	- 17
Lastovo	88	157	- 69
Lumbarda	159	188	- 29
Mljet	100	270	- 170
Orebić	506	627	- 121
Pojezerje	174	192	- 18
Slivno	218	293	- 75
Smokvica	108	192	- 84
Ston	346	525	- 179
Trpanj	68	182	- 114
Vela Luka	496	736	- 240
Zažablje	122	159	- 37
Župa dubrovačka	1 615	720	895

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

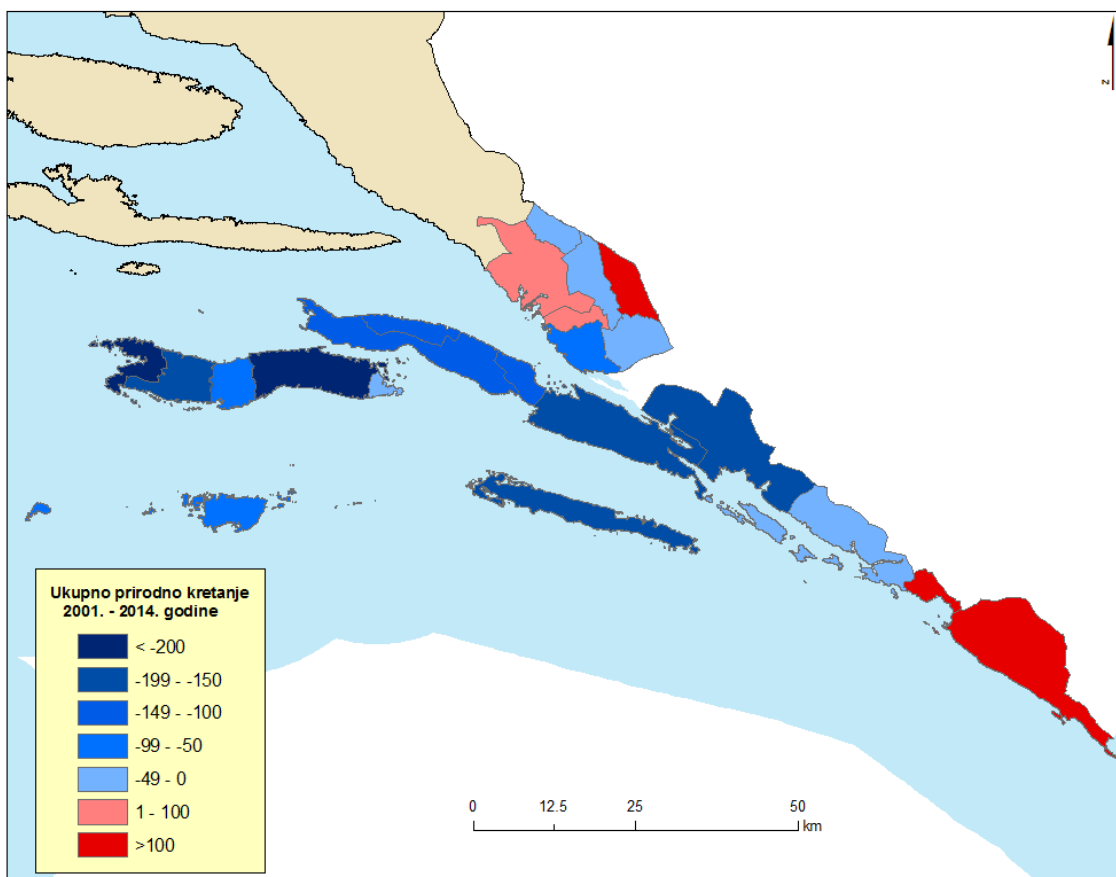
- Rodnost je županijskog stanovništva gotovo ista kao i 2001. godine (1 282 i 1 285 rođenih) i u odnosu na hrvatske prilike ili pak prilike u nekim drugim županijama i gradovima (Slavoniji, Splitu, Hrvatskom zagorju itd.) predstavlja pozitivno iznenađenje, dok se smrtnost neznatno povećala, a prirodni rast smanjio upola. Sve to još ne ukazuje na velike demografske probleme u slijedećih nekoliko godina, ali je bitno uočiti moguće promjene i probleme i na vrijeme na njih s državne, županijske i gradske razine reagirati.
- Međutim, moguću radikalizaciju demografske županijske slike naznačili su podaci u razdoblju prije 2001. godine (Tab. 6.) kad je samo u 4 godine (između 1997. i 2001. godine) rodost smanjena za 411 rođene djece ili za čak 24,6 %. Trend se ipak nije nastavio nakon 2001. godine, vrlo vjerojatno zbog imigracije u Županiju, ali pokazuje što se može dogoditi ako se proces prepusti stihiji i u budućnosti.

5. Stope sastavnica prirodnog kretanja stanovništva su male i ispod su demografskih donjih granica za potrebnu reprodukciju stanovništva, posebno rodosti i prirodnog rasta, ali upravo njihova stagnacija u promatranom razdoblju potvrđuje zaustavljanje intenzivnih negativnih trendova započetih prije 2001. godine. Ipak prošlo je već gotovo 15 godina od zaustavljanja negativnih trendova započetih 1991. godine, ali prave revitalizacije nema i očito je ne može niti biti bez aktivnih mjera populacijske politike po oba revitalizacijska modela; sa županijskom i useljeničkom populacijom.

6. Razmatrajući ukupno prirodno kretanje u razdoblju nakon 2001. godine (Tab. 7. i Sl. 12.) prostorna je zakonitost slična ili gotovo ista kao i kod ranijih pokazatelja razmještaja i ukupnog među popisnog kretanja stanovništva. Uvijek isti gradovi i općine u pravilu pokazuju pozitivne trendove: Metković, Opuzen i Ploče te Konavle i Župa dubrovačka. Time se jasno u prostoru izdvajaju dva pola (Sl. 12.), iako se iz tablica u prilogu prirodnog kretanja u istom razdoblju po gradovima i općinama mogu uočiti različiti trendovi koji u prosjeku kroz cijelo razdoblje pokazuju oscilaciju oko istih ili sličnih vrijednosti za Županiju.

7. Primarno treba izdvojiti ukupni prirodni pad stanovništvu Grada Dubrovnika iako zadnje 2014. godine ima prirodni rast. To potvrđuje izrazitu starost ukupne dubrovačke populacije, a istovremeno ukazuje na ulazak u starosne skupine stanovništva brojnijih generacija bilo domicilnog, bilo useljeničkog stanovništva. Time demografski problem Dubrovnika postaje sve ozbiljniji što bi nam kasnije mogao potvrditi tip općeg kretanja stanovništva.

Sl. 12. Ukupno prirodno kretanje stanovništva općina i gradova Županije u razdoblju 2001. - 2014. godine.

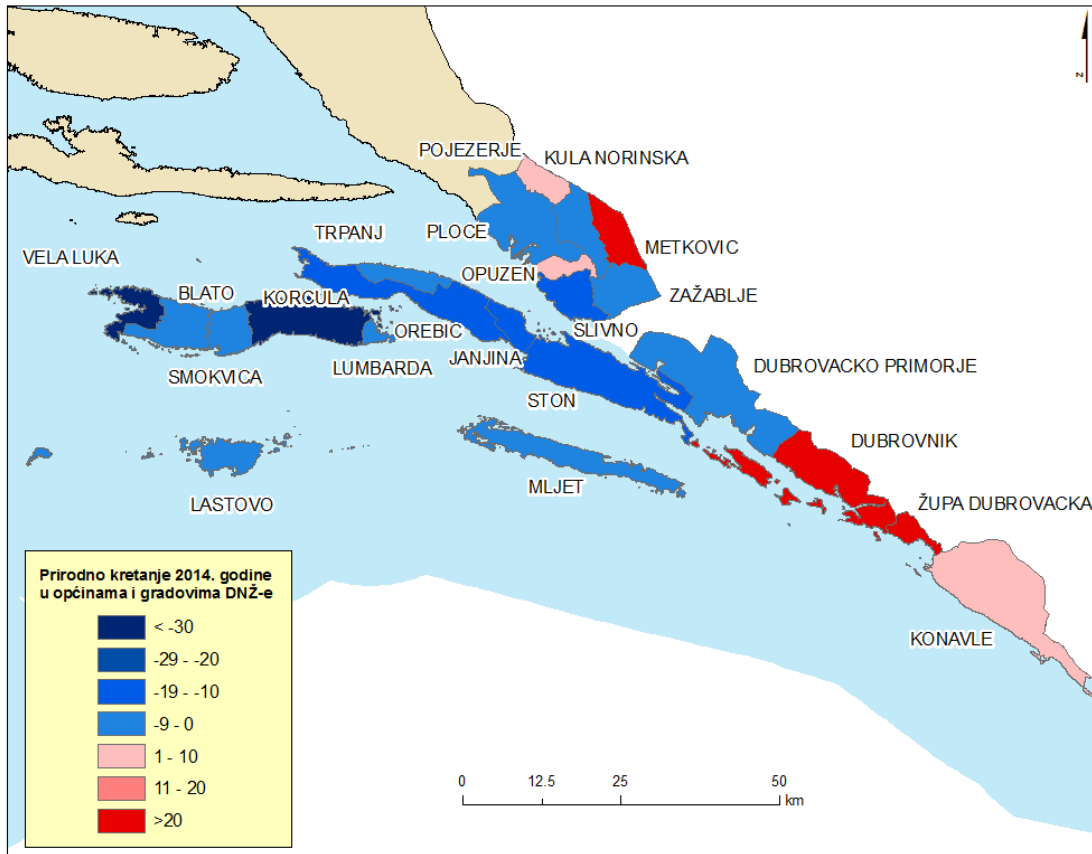

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

8. Slična je situacija i u ostalim gradovima, samo manjeg intenziteta, a izuzetak je ponovo Metković s oscilirajućim, ali postojanim pozitivnim stopama rodности. Ipak generalno gledajući svi gradovi imaju trend smanjivanja rodности i blagog povećanja smrtnosti, iako i dalje ostaju nositelji ukupnog rasta rodности u razdoblju.
9. Nasuprot gradovima, Župa dubrovačka usprkos prirodnom rastu nema korelaciju prirodnog rasta s ukupnim porastom stanovništva u novijem razdoblju, što potvrđuje kako je smanjenje rodности zahvatilo i mlađu doseljeničku populaciju pa su poticaji povećanja rodности nužnost želi li se barem zadržati sadašnji trendovi na županijskoj razini.
10. Vrlo je znakovito malo i jedva primjetno smanjenje prirodnog pada stanovništva otočnih i poluotočnih općina, pa čak i općina u zaleđu, ali u neposrednoj blizini sekundarnog županijskog centra Metkovića. Ne bismo za sada potvrdili početak revitalizacije obzirom na pojavu fiktivnog stanovništva u popisu stanovništva 2011. godine, ali svakako se radi o promjeni trenda koji potvrđuju kako je otočni hrvatski prostor veliki potencijal i prostor kvalitetnog življenja u klimatskom i fizičko-geografskom smislu. Također smatramo kako se ovi trendovi u tim prostorima neće

nastaviti sami po sebi bez intervencije države i lokalne uprave i samouprave kroz jasne planove i modele demografske revitalizacije.

Sl. 13. Prirodno kretanje stanovništva općina i gradova Županije 2014. godine.

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

11. Promatra li se samo prirodno kretanje u posljednjoj 2014. godini uočljiva je jasna korelacija sa slikom 12. Isti prostori imaju pozitivna kretanja u cijelom promatranom razdoblju i u 2014. godini pa je demografska polarizacija potpuna, s ipak uočljivom promjenom kod Dubrovnika. Administrativne jedinice s prirodnim prirastom samo su oaze, a to je slika i cijele Hrvatske sa svim negativnim demografskim pokazateljima, izumiranjem, ukupnom depopulacijom, starenjem, iseljavanjem mladih i demografskim slomom.

3.3. Opće kretanje stanovništva

Tipizacija općeg kretanja stanovništva je postupak kojim se uspoređuje među popisna promjena ukupnog stanovništva između dva uzastopna popisa i ukupno prirodno kretanje stanovništva između ista ta dva popisa, a rezultat je tzv. gruba migracijska bilanca na osnovu koje se određuju tipovi općeg kretanja stanovništva, kao jedan od najvažnijih sinteznih pokazatelja dosadašnjih promjena u populaciji. Istovremeno su ti tipovi i naznaka budućih

promjene i potrebe za planskim usmjeravanjem demografskih procesa. Prema toj tipizaciji razlikujemo 4 imigracijska i 4 emigracijska tipa ovisno o pozitivnoj ili negativnoj gruboj migracijskoj bilanci i ovisno o odnosu među popisne promjene i pozitivnog ili negativnog prirodnog kretanja (Tab. 8. i Sl. 14. i 15.). Usporedbe radi napominjemo kako je Hrvatska u istom razdoblju u tipu općeg kretanja stanovništva E_4 , kojeg se naziva izumiranje stanovništva, a obilježava ga ukupna depopulacija između popisa stanovništva 2001. i 2011. godine koja je veća od prirodnog pada u istom razdoblju. Hrvatska je izumiranje imala i u prethodnom među popisnom razdoblju.

1. Dubrovačko-neretvanska županija u cjelini ima tip općeg kretanja E_2 ili depopulaciju stanovništva koja slijedom procesa prelazi u idućem među popisnom razdoblju u tip E_3 ili izrazitu depopulaciju ili češće u tip E_4 izumiranje, ako se prije toga ne donesu i provedu mjere populacijske revitalizacije. Takav je nastavak vrlo izvjestan i bio je prisutan u svim administrativno-teritorijalnim jedinicama koje su danas u izumiranju stanovništva, a naznačuje ga i prirodni pad stanovništva nakon popisa 2011. godine (Tab. 6.).
2. Tip E_2 u Županiji u promatranom razdoblju i podaci iz tablice 8. potvrđuju kako je depopulacija ukupnog stanovništva tek u početku jer se u cijelom razdoblju zadržava pozitivna prirodna promjena, a ukupna je depopulacija apsolutno manja nezavisno od predznaka od ukupnog prirodnog rasta. Dakle, iselio je cijeli prirodni prirast u razdoblju i još 302 stanovnika iznad toga (ukupna je negativna migracijska bilanca 855 osoba ili 0,7%). Nastavak smo prirodnog pada u Županiji već vidjeli, a migracijska bilanca nakon popisa 2011. godine u analizama migracija kasnije potvrdit će nam sa sigurnošću prema kojem tipu općeg kretanja Županija ide.
3. Uglavnom, u odnosu na Hrvatsku i druge hrvatske županije Dubrovačko-neretvanska županija je u relativno povoljnom položaju obzirom na početak procesa, tip, još uvijek postojano prirodno kretanje i malu depopulaciju ukupnog stanovništva. Međutim, neki su drugi pokazatelji unutar Županije zabrinjavajući. Primarno tu mislimo na županijski i regionalni centar Dubrovnik koji kroz sve dosadašnje pokazatelje potvrđuje negativnu demografsku sliku.
4. Grad Dubrovnik u promatranom razdoblju ima E_4 tip općeg kretanja stanovništva ili izumiranje s prirodnim padom i još većom depopulacijom ukupnog stanovništva te negativnom grubom migracijskom bilancom. Ukupne su apsolutne vrijednosti preko tisuću stanovnika, dok je prirodni pad apsolutno mali i očito je novijeg datuma, ali ipak s tendencijom intenziviranja. Izumiranje regionalnog centra primarno kroz iseljavanje pojava je također novijeg datuma i slijedi proces koji se odvija čak i u makro regionalnim centrima (Split npr.). Preseljavanje gradskog stanovništva u okolne jače urbaniziranije prostore pokazuje ekspanzija emigracijom Župe dubrovačke Konavala.
5. Ekspanziju emigracijom ili tip općeg kretanja stanovništva I_1 imaju Župa dubrovačka i Metković sa svim pozitivnim demografskim pokazateljima (prirodni rast i pozitivna migracijska bilanca) i njihova je demografska budućnost izvjesna još neko vrijeme (barem do novog popisa stanovništva), dok je grad Opuzen s također tipom I_1 na granici prirodnog pada i ukupne depopulacije i mogućeg i vjerojatnog prelaska u jedan od emigracijskih tipova do popisa stanovništva 2021. godine.

Tab. 8. Tipovi općeg kretanja stanovništva gradova i općina Županije u razdoblju 2001.-2011. godine.

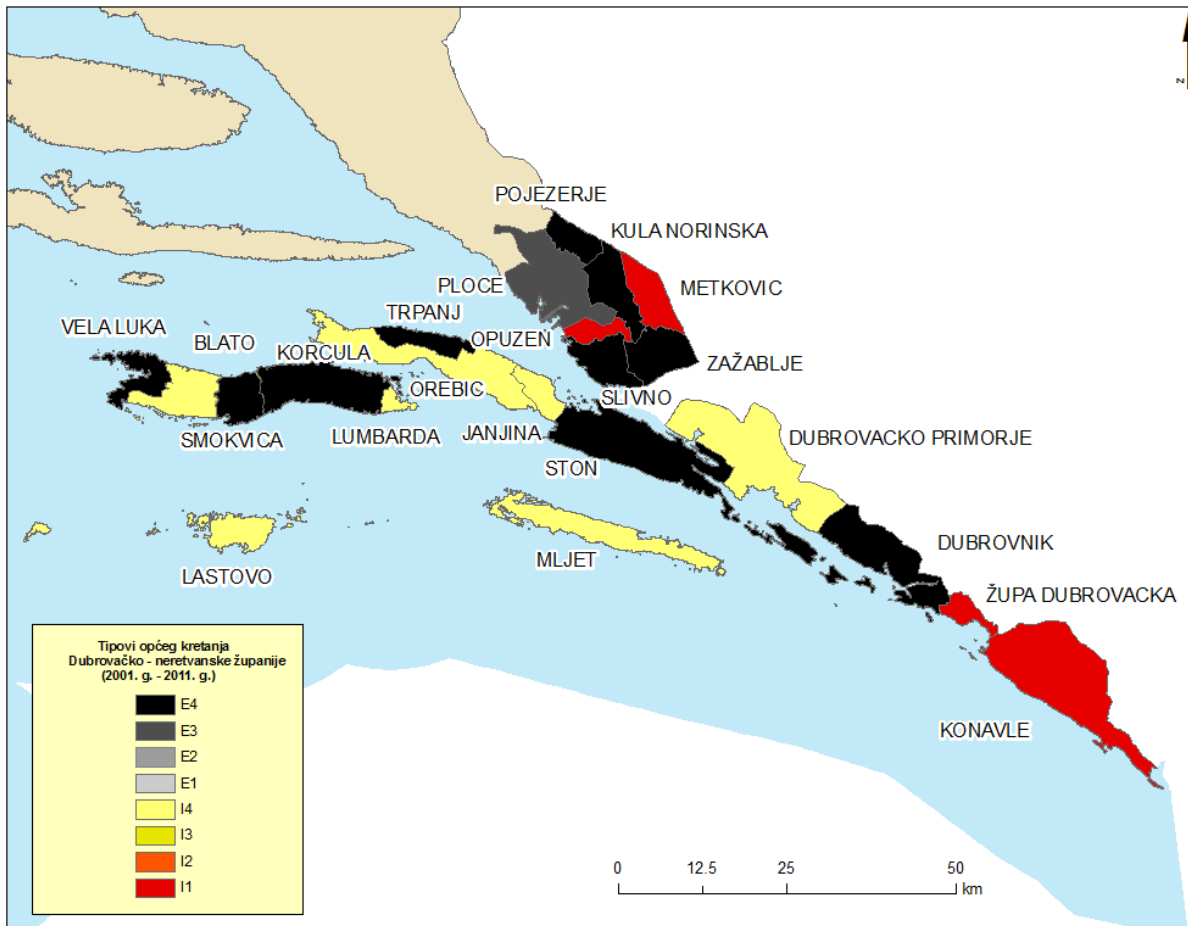
Grad/Općina	Broj stanovnika		Ukupna promjena		Prirodna promjena		Migracijski saldo		TIP
	2001.	2011.	aps.	%	aps.	%	aps.	%	
	P ₁	P ₂	D	r	P _p	r _p	M _s	m _s	
Dubrovnik	43 770	42 615	-1 155	-2,6	-94	-0,2	-1 061	-2,4	E4
Korčula	5 889	5 663	- 226	-3,8	-161	-2,7	- 65	-1,1	E4
Metković	15 384	16 788	1 404	9,1	987	6,4	417	2,7	I1
Opuzen	3 242	3 254	12	0,4	4	0,1	8	0,2	I1
Ploče	10 834	10 135	- 699	-6,5	177	1,6	- 876	-8,1	E3
Blato	3 680	3 593	- 87	-2,4	-129	-3,5	42	1,1	I4
Dubrovačko primorje	2 216	2 170	- 46	-2,1	-109	-4,9	63	2,8	I4
Janjina	593	551	- 42	-7,1	-71	-12,0	29	4,9	I4
Konavle	8 250	8 577	327	4,0	73	0,9	254	3,1	I1
Kula Norinska	1 926	1 748	- 178	-9,2	-27	-1,4	- 151	-7,8	E4
Lastovo	835	792	- 43	-5,1	-51	-6,1	8	1,0	I4
Lumbarda	1 221	1 213	- 8	-0,7	-26	-2,1	18	1,5	I4
Mljet	1 111	1 088	- 23	-2,1	-128	-11,5	105	9,5	I4
Orebić	4 165	4 122	- 43	-1,0	-61	-1,5	18	0,4	I4
Pojezerje	1 233	991	- 242	-19,6	-8	-0,6	- 234	-19,0	E4
Slivno	2 078	1 999	- 79	-3,8	-33	-1,6	- 46	-2,2	E4
Smokvica	1 012	916	- 96	-9,5	-50	-4,9	- 46	-4,5	E4
Ston	2 605	2 407	- 198	-7,6	-142	-5,5	- 56	-2,1	E4
Trpanj	871	721	- 150	-17,2	-76	-8,7	- 74	-8,5	E4
Vela Luka	4 380	4 137	- 243	-5,5	-120	-2,7	- 123	-2,8	E4
Zažablje	912	757	- 155	-17,0	-21	-2,3	- 134	-14,7	E4
Župa dubrovačka	6 663	8 331	1 668	25,0	629	9,4	1 039	15,6	I1
DNZ	122 870	122 568	- 302	-2,45	563	0,5	- 865	-0,7	E2

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb i Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

- Izdvojit ćemo još Grad Ploče s tipom E3 kojeg još prirodni rast zadržava u tom tipu jer bi inače po intenzitetu iseljavanja bio također u izumiranju. Sve ostale administrativno-teritorijalne jedinice imaju jedan od dva tipova E₄ ili I₄, tj. Izumiranje ili vrlo slabu regeneraciju imigracijom. Granične vrijednosti tih tipova potvrđuju kako je upravo prijelaz iz jednog u drugi moguć s malim useljavanjem ili iseljavanjem. Polovi u prostoru vide se i kod ovog najvažnijeg sinteznog pokazatelja (Sl. 14.), a prostorni je raster uočen kod ranijih pokazatelja poremetila pojava imigracijskog tipa I₄, pogotovo u otočnim i poluotočnim općinama te u Dubrovačkom primorju.
- Pojava slabe regeneracije imigracijom i pozitivne migracijske bilance u prostorima u kojima je u ranijem među popisnom razdoblju sasvim sigurno bilo izumiranje, a koja je utvrđena popisom stanovništva 2011. godine novijeg je datuma. Formalno se radi o imigraciji stanovništva uz ukupni prirodni pad (dugogodišnji), a stanovništvo se prijavljuje u tim općinama ne zbog stalnog prebivanja, nego zbog smanjenja poreznih troškova na sekundarno stanovanje, trajektni prijevoz i besplatan prijevoz unutar otoka

za penzionere. To je tzv. fiktivno stanovništvo koje nije zabilježeno u posljednjem popisu samo na otocima, nego i u područjima posebne državne skrbi.

Sl. 14. Tipovi općeg kretanja stanovništva gradova i općina Županije u razdoblju 2001.-2011. godine.

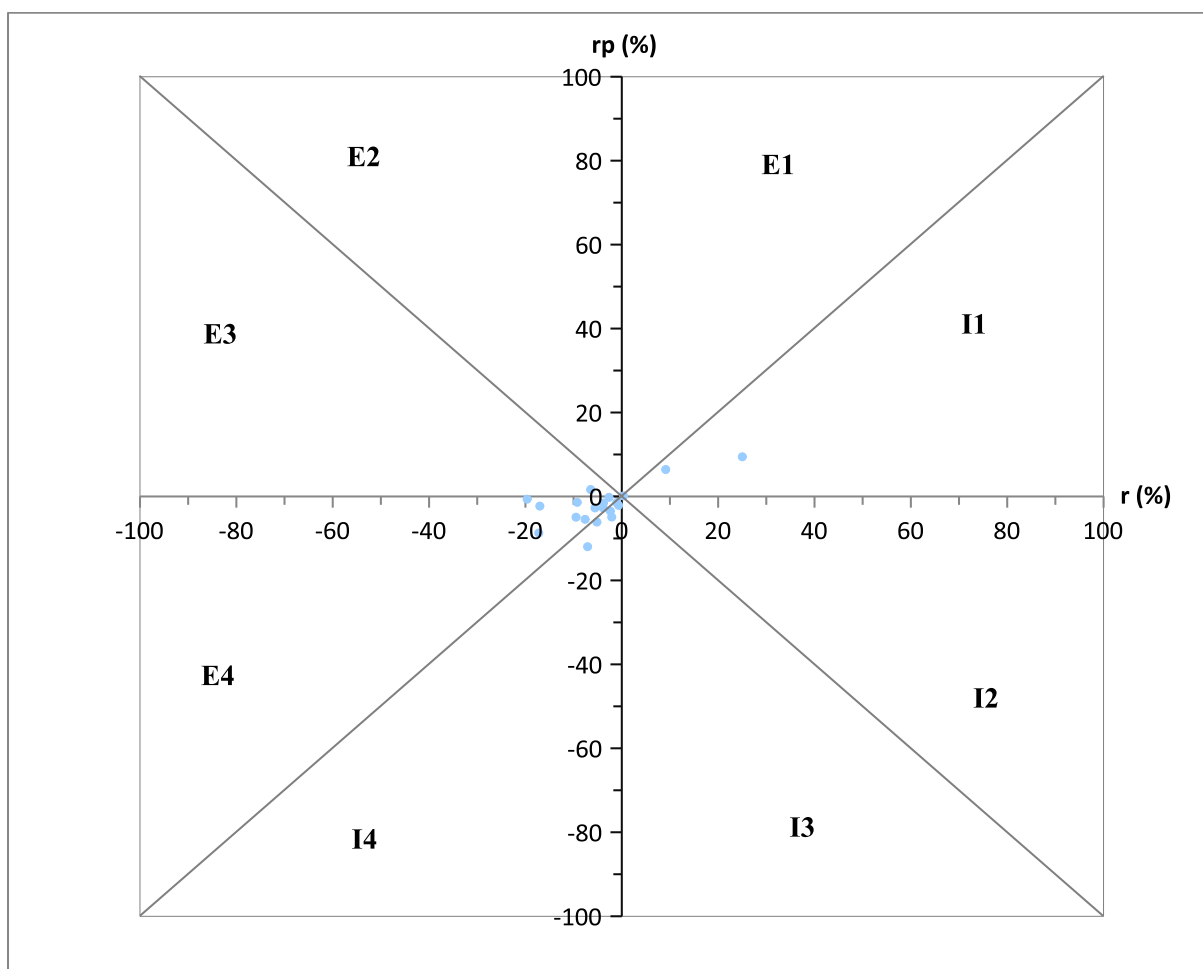

Izvor: Isto kao Tab. 8.

8. Formalna prijava tzv. fiktivnog stanovništva (to nije stalno stanovništvo tih općina niti ime je to uobičajeno mjesto stanovanja prema definiciji EUROSTATA) potvrđuje nam kako je ukupna depopulacija, inače prisutna u tom tipu, manja nego što je ukupni prirodni pad u među popisnom razdoblju. Slaba regeneracija imigracijom i formalno prijavljivanje prvenstveno starijih osoba u pravilu bi i dalje trebalo povećavati smrtnost i prirodni pad, ali se ipak i u tom trendu uočavaju neke pozitivne promjene koje bi mogle biti naznaka kakve-takve revitalizacije.
9. Analiza kretanja rodosti i smrtnosti po općinama i gradovima (tablice u prilogu studije), ipak nam pokazuju naznake smanjivanja prirodnog pada kod većine otočnih općina. Dijelom je to vezano za formalnu imigraciju, a dijelom i za ostarjelu populaciju u kojoj se iz bioloških razloga smanjuje smrtnost. Međutim, to bi trebalo razlučiti u detaljnijim analizama svake općine i svakog grada posebno.

10. Ukupno gledajući tipizaciju općeg kretanja stanovništva po općinama i gradovima u razdoblju 2001.-2011. godine moguće je zaključiti kako je opća slika zapravo pred izumiranjem cijelog prostora s dva centra revitalizacijska: Metkovićem i Župom dubrovačkom.

Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva gradova i općina Županije za razdoblje 2001.-2011. godine.

Izvor: Isto kao Tab. 8.

3.4. Prostorna pokretljivost stanovništva ili migracija

Drugi važni faktor formiranja ukupnog stanovništva pored prirodnog kretanja stanovništva je prostorno kretanje, prostorna pokretljivost ili migracija stanovništva. Relevantne migracije koje trebamo razmotriti u funkciji razumijevanja opće demografske slike jesu unutrašnja, vanjska i dnevna migracija te noviji problem velikih migracija koje kreću iz Bliskog istoka i Sjeverne Afrike prema Europi, a na jugoistočnom i južnom koridoru prolaze i kroz Hrvatske. Posebno je za Županiju bitan taj južni koridor koji može predstavljati objektivno veliku opasnost za razvoj turizma u Županiji pa i na cijelom istočnom Jadranu.

3.4.1. Unutrašnje migracije

Unutrašnje ćemo migracije razmotriti kroz dnevnu i tjednu migraciju učenika, studenata i zaposlenih u gradovima i općinama Županije prema popisu stanovništva 2011. godine (Tab. 9., 10. i 11.) i iste strukture na županijskoj razini prema mjestu rada ili mjestu odlaska učenika i studenata (Sl. 16. i 17.).

Tab. 9. Dnevne i tjedne migracije stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

Ime grada ili općine	Dnevni migranti				Tjedni migranti			
	učenici	studenti	zaposleni	ukupno	učenici	studenti	zaposleni	ukupno
Dubrovnik	1 237	246	5 051	6 534	49	82	171	302
Korčula	250	-	651	901	10	42	36	88
Metković	468	62	949	1 479	67	99	319	485
Opuzen	166	8	436	610	13	10	43	66
Ploče	443	9	1 067	1 519	79	75	144	298
Blato	33	-	113	146	7	30	13	50
Dubrovačko primorje	179	13	435	627	7	7	86	100
Janjina	8	-	48	56	10	4	11	25
Konavle	769	118	2 314	3 201	11	15	54	80
Kula Norinska	225	-	358	583	5	6	21	32
Lastovo	39	2	96	137	20	12	19	51
Lumbarda	125	-	195	320	4	9	12	25
Mljet	57	-	150	207	26	12	24	62
Orebić	199	2	380	581	47	48	55	150
Pojezerje	86	-	150	236	3	2	11	16
Slivno	237	4	406	647	19	13	55	87
Smokvica	37	-	64	101	13	22	6	41
Ston	131	5	304	440	66	28	59	153
Trpanj	18	-	53	71	16	6	12	34
Vela Luka	45	1	107	153	17	50	27	94
Zažablje	85	2	120	207	1	3	15	19
Župa dubrovačka	1 008	136	2 823	3 967	20	5	51	76
DNŽ	5 845	608	16 270	22 723	510	580	1 244	2 334

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Razina dnevnih i tjednih migracija primarno nam ukazuje na stupanj centralnosti naselja koja primaju dnevne i tjedne migrante ili stupanj njihove funkcionalne sadržajnosti i stupanj mobilnosti stanovništva iz kojih kreću dnevni i tjedni migranti. Sukladno tome planiraju se prometni i drugi sustavi, a nužno je razlikovati stabilnost ili labilnost dnevne migracije kroz usporedbu promjena udjela dnevne i tjedne migracije i udjela trajnog preseljenja u mjesta rada. Dnevnu migraciju čine i unutar gradska preseljavanja zaposlenih, učenika i studenata, no ona su primarno bitna za dnevni urbani sustav, a podaci o tome izvorno su vezani za gradske statističke službe i nije ih moguće dohvatiti iz službene statistike. Analiza tih procesa potrebna je u okviru studija slučaja, dok je za županijsku razinu

manje relevantna jer je puno važnije uočiti strukturu i smjer dnevnih preseljavanja između naselja (uglavnom prema županijskim gradovima).

Dinamizam unutrašnjih migracija ovisan je s jedne strane o potencijalu mladog stanovništva (mlađeg od 19 godine) i s druge o funkcionalnim obrazovnim i drugim sadržajima centralnih gradova te ponude radnih mjesta u njima. Istovremeno demografski potencijal naselja potvrđuje i smjer preseljavanja u ili iz naselja.

Tab. 10. Udio dnevnih i tjednih migranata po gradovima i općinama Županije 2011. godine u ukupnom broju dnevnih migranata.

Ime grada ili općine	Dnevni migranti				Tjedni migranti			
	učenici	studenti	zaposleni	ukupno	učenici	studenti	zaposleni	ukupno
Dubrovnik	18,9	3,8	77,3	100	16,2	27,2	56,6	100
Korčula	27,7	-	72,3	100	11,4	47,7	40,9	100
Metković	31,6	4,2	64,2	100	13,8	20,4	65,8	100
Opuzen	27,2	1,3	71,5	100	19,7	15,2	65,2	100
Ploče	29,2	0,6	70,2	100	26,5	25,2	48,3	100
Blato	22,6	-	77,4	100	14,0	60,0	26,0	100
Dubrovačko primorje	28,5	2,1	69,4	100	7,0	7,0	86,0	100
Janjina	14,3	-	85,7	100	40,0	16,0	44,0	100
Konavle	24,0	3,7	72,3	100	13,8	18,8	67,5	100
Kula Norinska	38,6	-	61,4	100	15,6	18,8	65,6	100
Lastovo	28,5	1,5	70,1	100	39,2	23,5	37,3	100
Lumbarda	39,1	-	60,9	100	16,0	36,0	48,0	100
Mljet	27,5	-	72,5	100	41,9	19,4	38,7	100
Orebić	34,3	0,3	65,4	100	31,3	32,0	36,7	100
Pojezerje	36,4	-	63,6	100	18,8	12,5	68,8	100
Slivno	36,6	0,6	62,8	100	21,8	14,9	63,2	100
Smokvica	36,6	-	63,4	100	31,7	53,7	14,6	100
Ston	29,8	1,1	69,1	100	43,1	18,3	38,6	100
Trpanj	25,4	-	74,6	100	47,1	17,6	35,3	100
Vela Luka	29,4	0,7	69,9	100	18,1	53,2	28,7	100
Zažablje	41,1	1,0	58,0	100	5,3	15,8	78,9	100
Župa dubrovačka	25,4	3,4	71,2	100	26,3	6,6	67,1	100
DNŽ	25,7	2,7	71,6	100	21,9	24,9	53,3	100

Izvor. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3.1.1.1. Dnevne migracije

Prethodne analize promjene ukupnog broja stanovnika između dva posljednja uzastopna popisa stanovništva već su nam najavile moguće smjerove i intenzitete dnevnog njihaja stanovništva, obzirom na prostornu i vremensku dostupnost. Signifikantnost naravno pokazuju porasti ukupnog stanovništva koji nisu primarno uvjetovani prirodnim rastom, nego preseljenjem gradskog stanovništva u Župu dubrovačku i Konavle pa je logičan dnevni povratak u centralno naselje učenika, studenata i zaposlenih. Razmotrimo stoga osnovne

zakonitosti koje se uočavaju iz službenih podataka Državnog zavoda za statistiku zabilježenih u popisu stanovništva 2011. godine.

Tab. 11. Udio dnevnih i tjednih migranata gradova i općina Županije 2011. godine u ukupnom broju stanovnika.

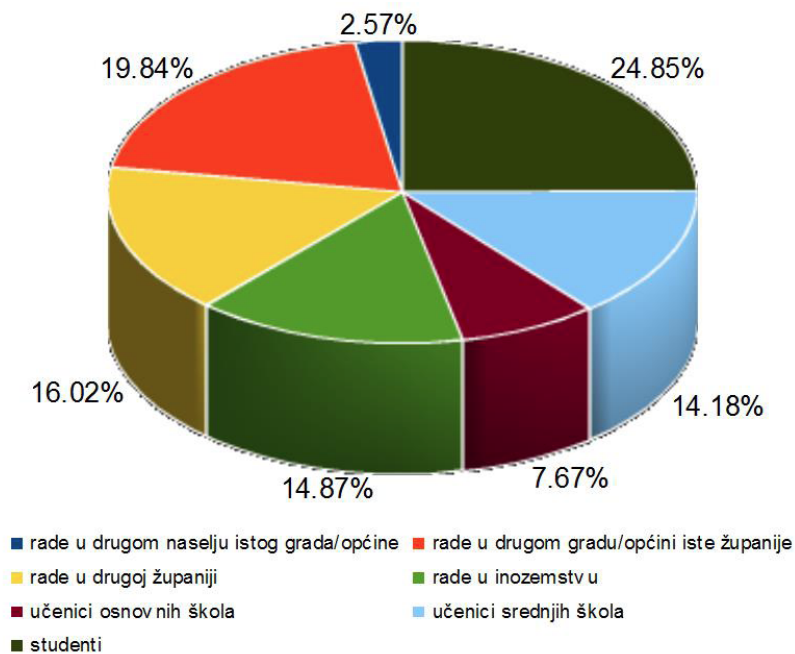
Ime grada ili općine	Dnevni migranti				Tjedni migranti				Broj stanovnika 2011.
	učenici	studenti	zaposleni	ukupno dnevnih migranata	učenici	studenti	zaposleni	ukupno tjednih migranata	
Dubrovnik	2,90	0,58	11,85	15,33	0,11	0,19	0,40	0,71	100
Korčula	4,41	-	11,50	15,91	0,18	0,74	0,64	1,55	100
Metković	2,79	0,37	5,65	8,81	0,40	0,59	1,90	2,89	100
Opuzen	5,10	0,25	13,40	18,75	0,40	0,31	1,32	2,03	100
Ploče	4,37	0,09	10,53	14,99	0,78	0,74	1,42	2,94	100
Blato	0,92	-	3,15	4,06	0,19	0,83	0,36	1,39	100
Dubrovačko primorje	8,25	0,60	20,05	28,89	0,32	0,32	3,96	4,61	100
Janjina	1,45	-	8,71	10,16	1,81	0,73	2,00	4,54	100
Konavle	8,97	1,38	26,98	37,32	0,13	0,17	0,63	0,93	100
Kula Norinska	12,87	-	20,48	33,35	0,29	0,34	1,20	1,83	100
Lastovo	4,92	0,25	12,12	17,30	2,53	1,52	2,40	6,44	100
Lumbarda	10,31	-	16,08	26,38	0,33	0,74	0,99	2,06	100
Mljet	5,24	-	13,79	19,03	2,39	1,10	2,21	5,70	100
Orebić	4,83	0,05	9,22	14,10	1,14	1,16	1,33	3,64	100
Pojezerje	8,68	-	15,14	23,81	0,30	0,20	1,11	1,61	100
Slivno	11,86	0,20	20,31	32,37	0,95	0,65	2,75	4,35	100
Smokvica	4,04	-	6,99	11,03	1,42	2,40	0,66	4,48	100
Ston	5,44	0,21	12,63	18,28	2,74	1,16	2,45	6,36	100
Trpanj	2,50	-	7,35	9,85	2,22	0,83	1,66	4,72	100
Vela Luka	1,09	0,02	2,59	3,70	0,41	1,21	0,65	2,27	100
Zažablje	11,23	0,26	15,85	27,34	0,13	0,40	1,98	2,51	100
Župa dubrovačka	12,10	1,63	33,89	47,62	0,24	0,06	0,61	0,91	100
DNŽ	4,77	0,50	13,27	18,54	0,42	0,47	1,01	1,90	100

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

1. Apsolutni brojevi dnevnih migranata i njihova struktura u ukupnom broju dnevnih migranata iz tablica 9 i 10 pokazuju kako je ukupni broj dnevnih migranata 22 723 osobe, a njihova je struktura gotovo standardnog odnosa kao i na razini cijele Republike Hrvatske. Udio je to od 18,5 % ukupnog županijskog stanovništva, što znači kako gotovo svaki peti stanovnik županije dnevno migrira u različitim smjerovima, dominantno prema Dubrovniku (28,6 %), Pločama (6,7 %) i Metkoviću (6,5 %), iako je unutar toga i mali dio dnevnih migranata koji migriraju prema regionalnom centru.

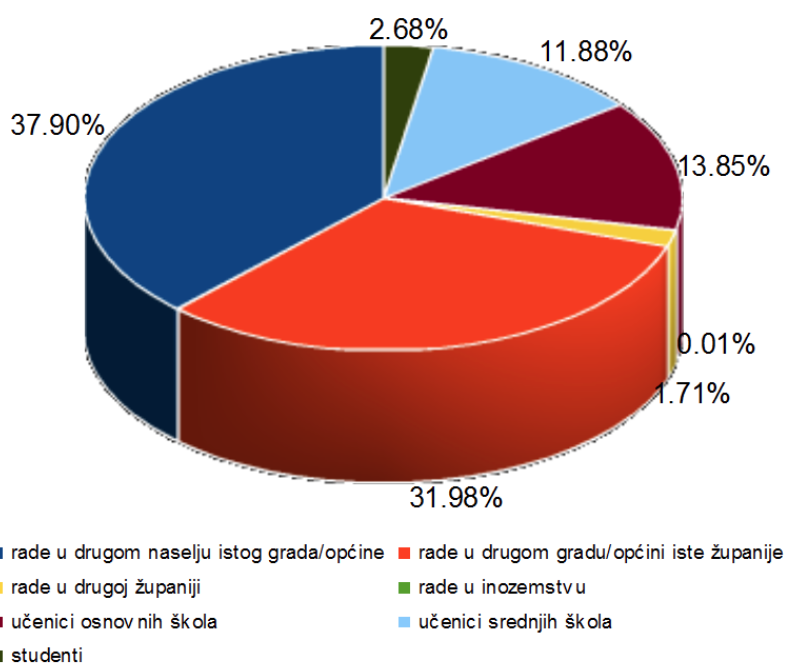
Sl. 16. Dnevne migracije stanovništva Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

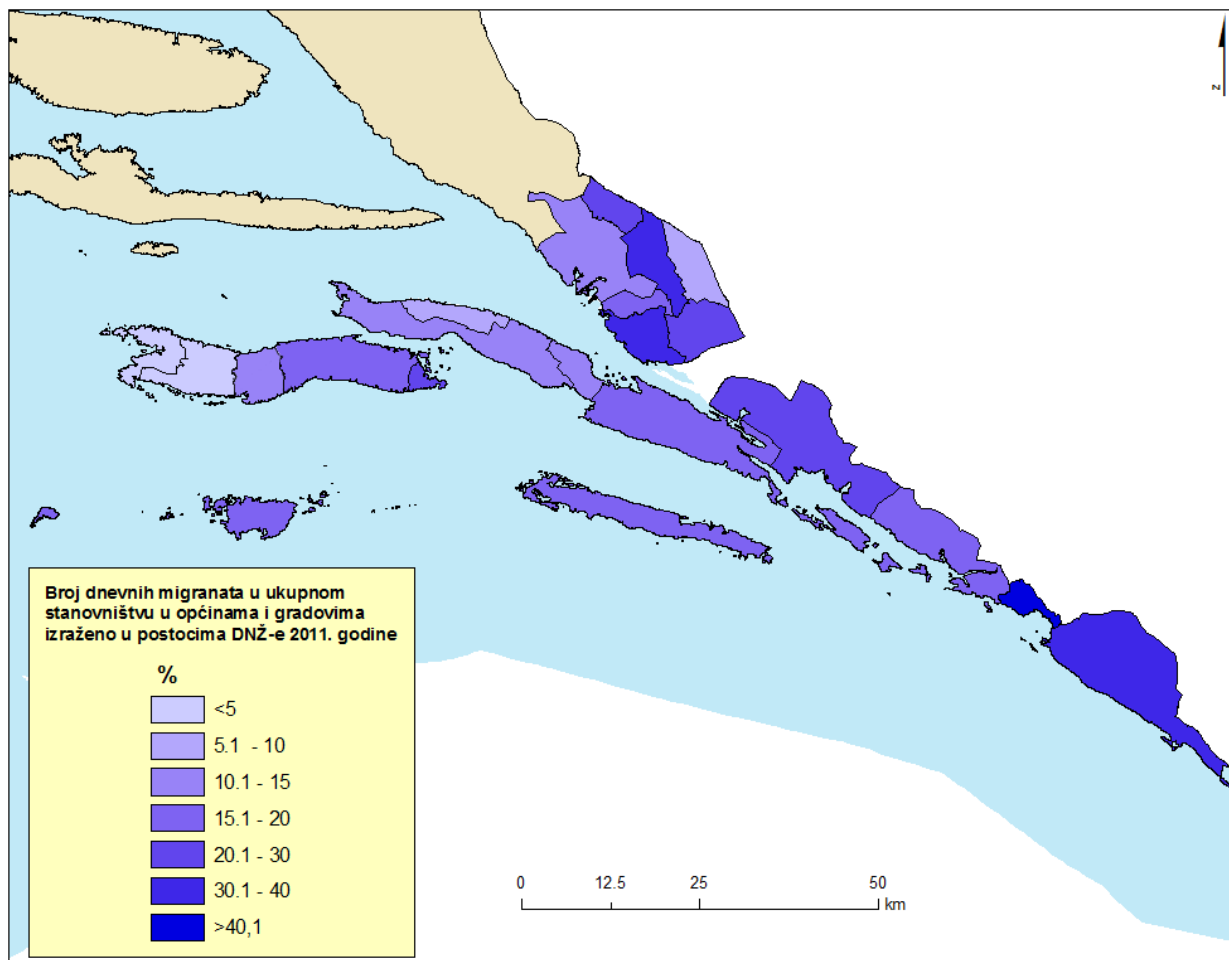

Sl. 17. Tjedne migracije stanovništva Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

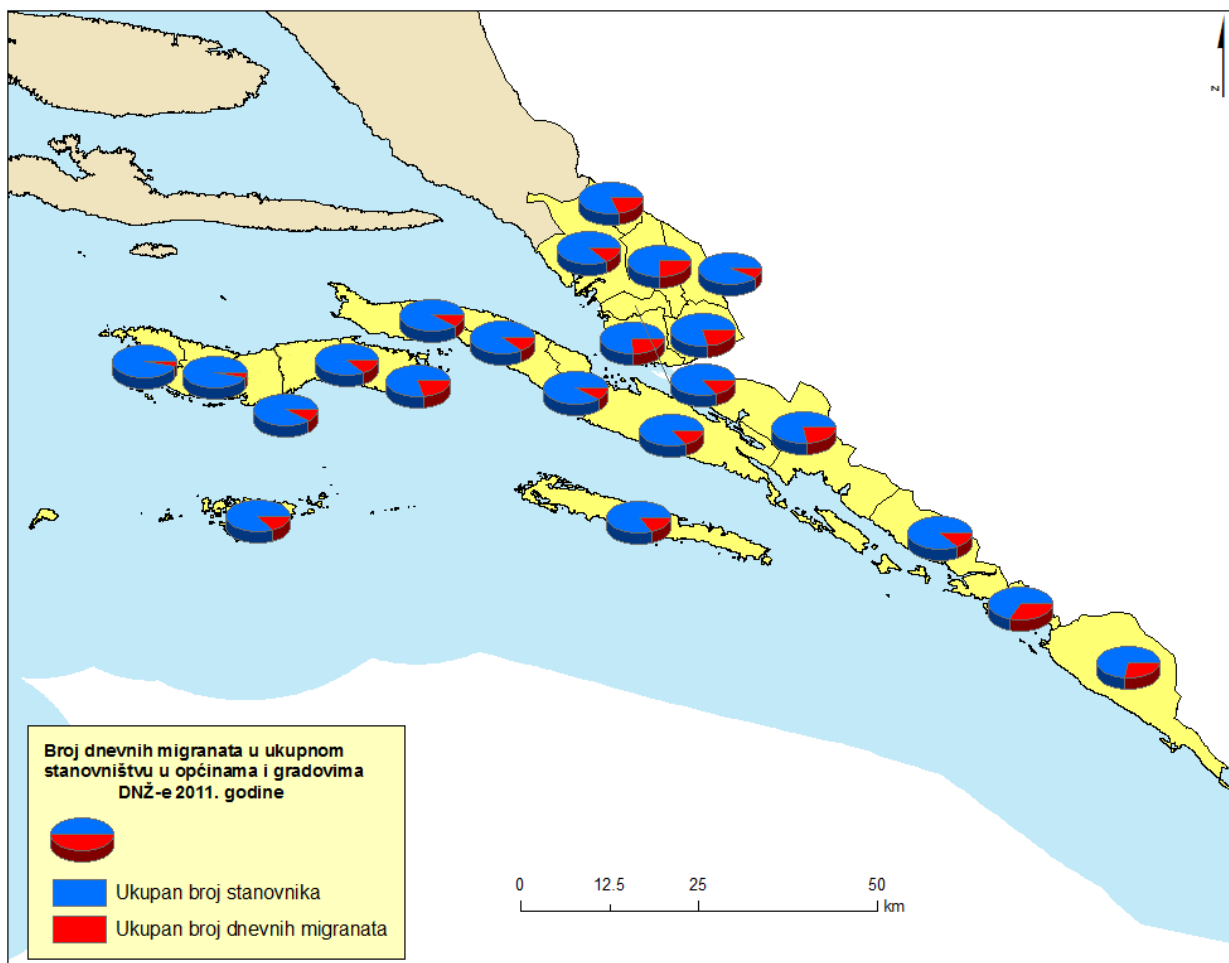
Sl. 18. Dnevni migranti gradova i općina Županije prema udjelu u ukupnom stanovništvu 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

- Usporedba s Hrvatskom (19,7 % dnevnih migranata u ukupnom stanovništvu) pokazuje tek nešto manje udjele dnevnog njihaja stanovništva u Županiji nego u cijeloj državi, a razlog je naravno geografska marginaliziranost i litoralna longitudinalna i otočna transverzalna slabija dostupnost prema regionalnom centru, sezonalnost dijela poslova, usmjerenost dijela studenata prema makro regionalnom i državnom središtu i struktura županijskih obrazovnih institucija i djelatnosti.
- Iako gradovi Dubrovnik, Metković i Ploče imaju oko 56,7 % ukupnog županijskog stanovništva, njihov ukupni udio dnevnih migranata je bitno manji u ukupnom broju dnevnih migranata u Županiji (41,8 %), što nam potvrđuje ponovo iz ranije uočenih procese preseljavanja stanovništva prema Župi dubrovačkoj i Konavlima, dnevni povratak stanovništva na rad ili školovanje u centralno županijsko naselje primarno.
- Nasuprot tome upravo su se Župa dubrovačka i Konavle s ukupno 7 168 dnevnih migranata (udio u ukupnom stanovništvu čak 42,4 %) kroz dnevnu migraciju potvrdili kao prostori sekundarnog jeftinijeg pa i po mnogim pokazateljima kvalitetnijeg stanovanja preseljenog stanovništva.

Sl. 19. Dnevni migranti gradova i općina Županije prema udjelu u ukupnom stanovništvu 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

5. Najudaljenije pak korčulanske i pelješke općine od glavnih centara rada i obrazovnih ustanova (za razliku od isto tako udaljenog Lastova), imaju najmanji udio dnevnih migranata u ukupnom stanovništvu, što je logička i očekivana prostorna zakonitost. Zanimljivost su u toj kategoriji (manjih udjela dnevnih migranata u ukupnom stanovništvu, iako veće dostupnosti), Janjina i Zažablje. Janjina je s tipom općeg kretanja stanovništva vrlo slaba regeneracija imigracijom ili I₄ razdoblju 2001.-2011. godine istovremeno imala čak 85,7 % radnika-zaposlenika u ukupnom broju dnevnih migranata, a Zažablje je s tipom izumiranja ili E₄ imalo čak 41,1 % učenika dnevnih migranata u ukupnoj dnevnoj migraciji stanovništva. Obje općine pokazuju bez obzira na opću negativnu demografsku sliku inicijalni potencijala revitalizacije koji će opet ovisiti o poticajnim mjerama na županijskoj i državnoj razini.

6. Ukupne dnevne migracije stanovništva gradova i općina Županije nisu samo usmjerene unutar Županije niti obzirom na granični položaj prema susjednoj državi samo u okviru Hrvatske, što najbolje potvrđuje strukturni krug na slici 16. Vidljivi su udjeli dnevnih migranata u drugoj županiji ili u inozemstvu te odnosi učenika srednjih i osnovnih škola, studenata i radnika. Općenito je jako uočljiva ravnomjernija distribucija prema razmatranim obilježjima, nego npr. kod tjednih migranata, a upravo je ta ravnomjernost strukture dnevnih migranata dodatni pokazatelj potencijala zbog kojeg Županija nije još uvijek u najgorem tipu općeg kretanja stanovništva; u izumiranju.
7. Prema svim posrednim pokazateljima uočljiva je relativno stabilna dnevna migracija radnika, učenika i studenata, a to znači ne postojanje dominantno izražene želje za stalnim preseljenjem u mjesto rada ili učenja. Takva stabilna dnevna migracija, za razliku od labilne u osnovi zadržava prostor aktivnim i ublažava još intenzivnije izumiranje izvan gradskih naselja, a s druge strane intenzivna preseljavanja u okolne prostorne (okolne u odnosu na Grad Dubrovnik) i povrat kroz dnevnu migraciju ranije preseljenog stanovništva siguran su pokazatelj demografske dinamike i revitalizacije stanovništva i prostora (primjer ponovo Župe dubrovačke i Konavala).
8. Distribuciju udjela dnevnih migranata u ukupnom stanovništvu gradova i općina Županije prikazuje slika 19 iz koje su jasno vidljive u prethodnim točkama uočene zakonitosti, pogotovo porast udjela dnevnih migranata s približavanjem centrima rada i učenja.

3.4.1.2. Tjedne migracije

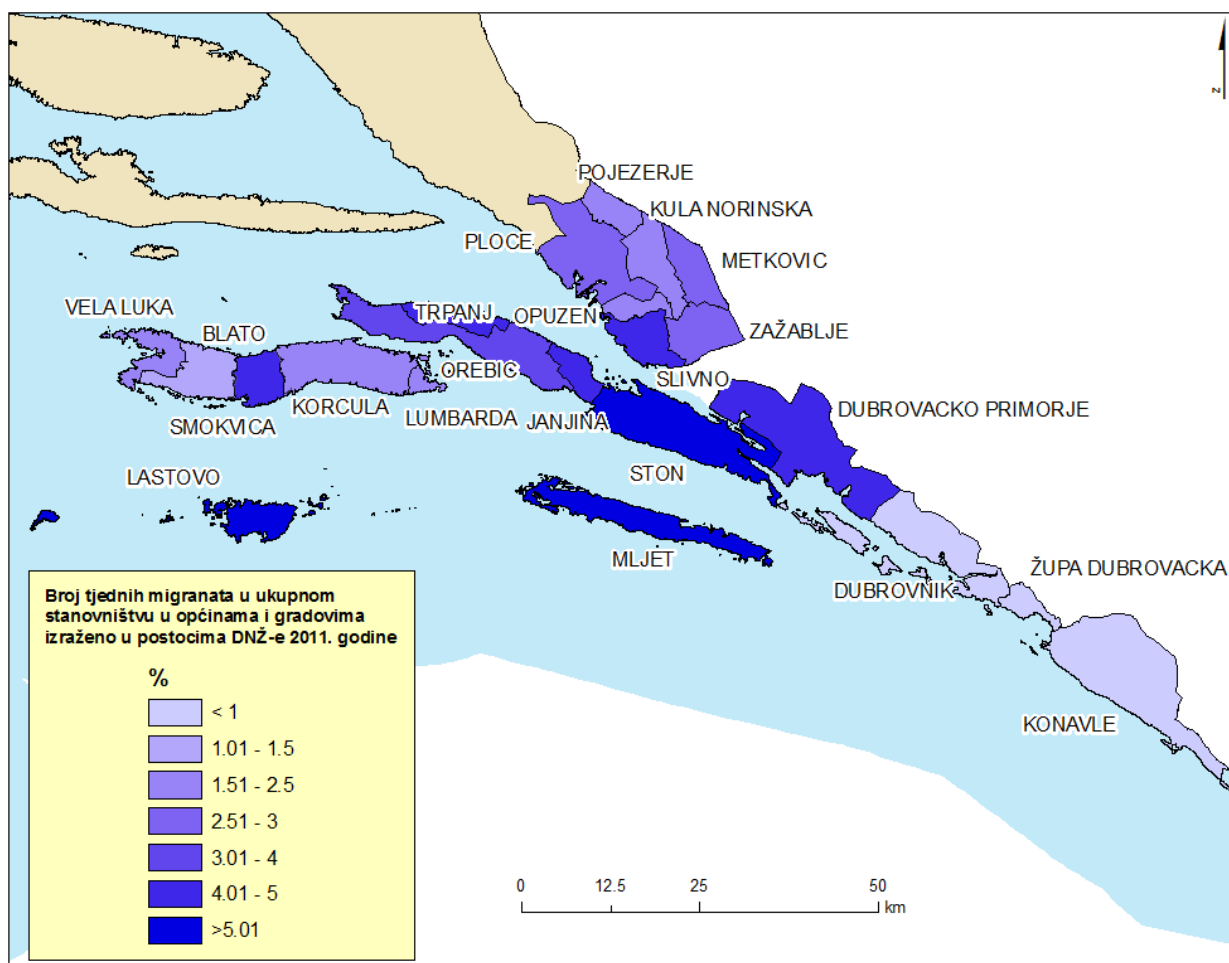
Tjedne su migracije u osnovi uvijek malobrojnije i nisu po distribuciji obilježja uočljivo ravnomjerne kao dnevne, a i njihovo je značenje za ukupne demografske procese i pokazatelje bitno manje. Kako su ipak naznaka prostorne dinamike nužno ih je ukratko razmotriti kroz osnovne pokazatelje (Tab. 9., 10. i 11. i Sl. 17. i 18.). Tjedne migracije đaka, studenata i radnika u Županiji gotovo su deset puta manje brojnošću od dnevnih, a takvo im je i značenje u transformaciji društva i prostora. Demografske posljedice i demografske uvjetovanosti tjednih migracija su u osnovi u odnosu na njihov sociološki aspekt nesignifikantne, jer nije izražena funkcionalnost prema osnovnim demografskim procesima i obilježjima prethodno razmotrenih na razine županijskih općina i gradova. Tjedne migracije znače zadržavanje migratornog stanovništva u mjestima rada, učenja i studiranja tijekom tjedna pa boravak znatno ovisi i o financijskim mogućnostima i razlici najamnina (u pravilu) između Dubrovnika i ostalih gradova. Razmotrimo ipak neke osnovne uočljive zakonitosti prema podacima iz popisa stanovništva 2011. godine.

1. Posebna je zanimljivost kako tjednih migranata najviše ima Metković, a ne Dubrovnik kao regionalni centar prostora, dok su gotovo na istoj apsolutnoj razini kao Dubrovnik Ploče. Nužno je još izdvojiti Orebić i Ston koji zajedno imaju tjednih migranata kao

Dubrovnik. Pritom u Metkoviću, Dubrovniku i Pločama dominiraju radnici, a u Orebiću i Stonu đaci i studenti što je i očekivano jer se ne radi o razvijenim radnim centrima s većom ponudom rada. Ostale administrativne jedinice uglavnom su ishodište tjednih migranata, a ne njihov smjer.

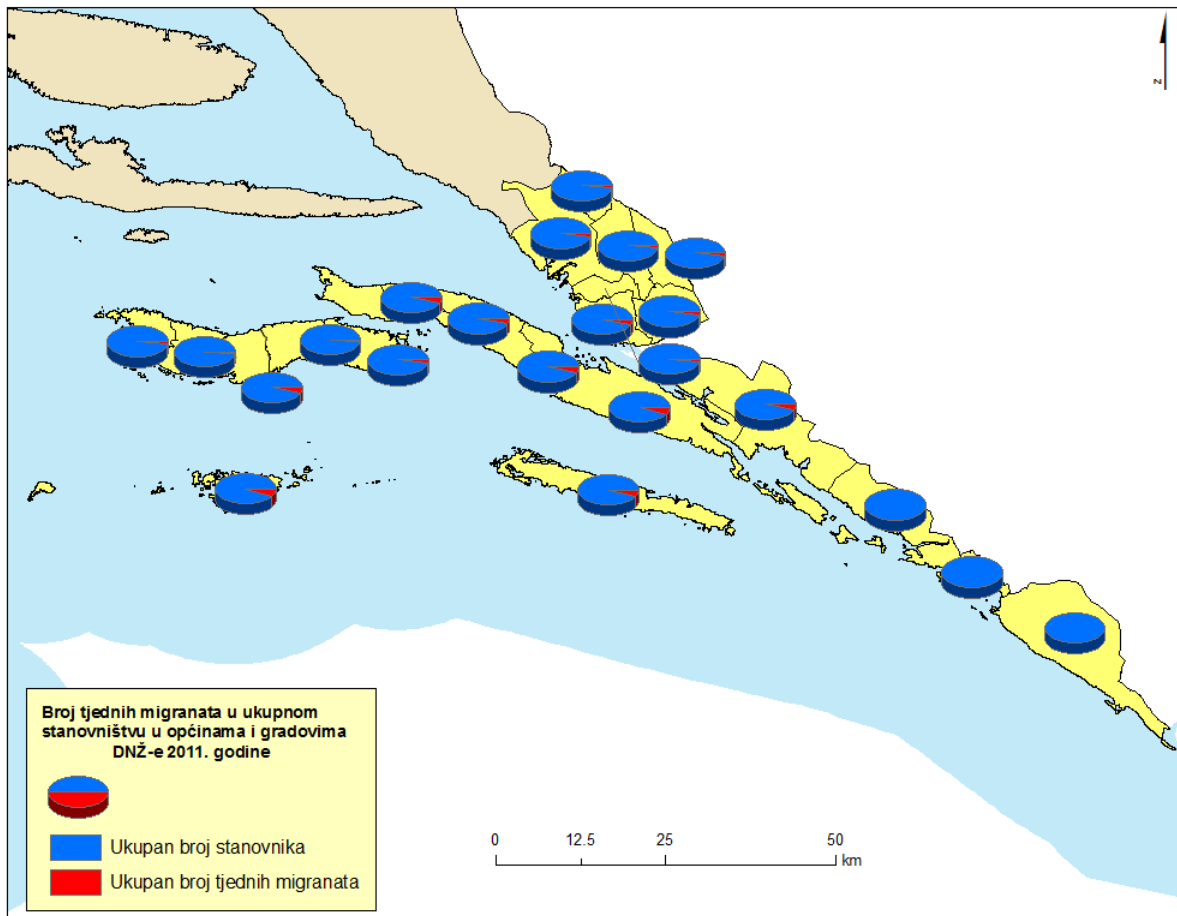
2. Među tjednim migrantima odnos učenika i studenata u odnosu na radnike na razini Županije gotovo je isti, iako su rasponi uočljivi, pogotovo između Župe dubrovačke (86 % radnika u ukupnoj tjednoj migraciji) i udaljenijih općina s jedne strane i Smokvice (14,6 % radnika) i otočnih općina s druge strane. Migriranje učenika i studenata je pozitivan proces u prostoru, ali male vrijednosti tjednih migracija u odnosu na ukupno stanovništvo i u odnosu na ukupne unutrašnje migracije nije signifikantno za konstataciju o nekoj budućoj revitalizaciji prostora obzirom na mladost učenika i studenata.
3. Najveći udio tjednih migranata u ukupnom stanovništvu od svih gradova i općina ima općina Lastovo, što je sukladno udaljenosti općinskog središta i cijelog otoka od obalne kopnene zone i makro regionalnog središta županije i cijele južne regije. Lastovo slijede Ston i Mljet i dok je tjedna migracija s otoka Mljeta obzirom na udaljenost očekivana, relativno veći udio tjednih migranata iz Stona je svojevrsno odstupanje iz prostornih zakonitosti.
4. Stonska tjedna migracija primarno je uvjetovana prevladavajućim udjelima đaka i studenata (gotovo 2/3 tjednih migranata) pa je logičnija obzirom na dostupnost Dubrovnika ili pak prijelaz državne granice.
5. Za razliku od ravnomjernije distribucije u tjednim migracijama prevladava rad u drugom gradu/općini Županije ili istom naselju grada/općine (69,9 %).

Sl. 20. Tjedni migranti gradova i općina Županije prema udjelima u ukupnom stanovništvu 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl. 21. Tjedni migranti gradova i općina Županije prema udjelu u ukupnom stanovništvu 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

- Slično kao i kod dnevnih migracija i kod tjednih se migracija na slici se 21 može uočiti prostorna izraženija distribucija udjela u ukupnom stanovništvu u središnjim dijelovima županije i otocima.

3.4.2. Trajne i vanjske migracije

Vanjske se migracije mogu promatrati kao trajno iseljavanje izvan Županije u ostale dijelove Hrvatske i iseljavanje iz Županije izvan Hrvatske, što je intenzivna pojava novijeg datuma vezana za napuštanje Hrvatske i njezinih pojedinih županija, naročito mladog, obrazovanog, biodinamički postojanog i reproduktivnog stanovništva, koje bi uz to trebalo biti nositelj inovacija i hrvatske razvojne budućnosti. Upravo kroz tu migraciju pred nama nestaje hrvatska budućnost i kroz nju se vidi rastakanje hrvatskog identiteta. Procesi su prikazani i razmatrani u Tab. 12., 13. i 14. te Sl. 22. i 23.

Tab. 12. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Županije prema smjerovima preseljavanja 2002.-2014. godine (unutrašnja migracija).

Županija	godina	Doseljeni		Odseljeni		Saldo migracije među županijama	Preseljeno stanovništvo unutar županije	
		ukupno	iz druge županije	ukupno	u drugu županiju		među naseljima istoga grada/općine	među gradovima/općinama iste županije
DNŽ	2002.	2 115	508	2 343	736	-228	675	932
DNŽ	2003.	2 272	579	2 546	853	-274	734	959
DNŽ	2004.	2 083	576	2 211	702	-126	628	881
DNŽ	2005.	2 204	622	2 344	758	-136	639	947
DNŽ	2006.	2 288	629	2 430	765	-136	738	927
DNŽ	2007.	2 457	656	2 604	803	-147	738	1 063
DNŽ	2008.	2 265	643	2 305	683	-40	717	905
DNŽ	2009.	2 343	693	2 342	692	1	668	982
DNŽ	2010.	1 926	553	2 052	679	-126	576	797
DNŽ	2011.	2 205	643	2 356	794	-151	615	947
DNŽ	2012.	2 240	673	2 279	712	-39	618	949
DNŽ	2013.	3 161	896	3 115	850	46	962	1 303
DNŽ	2014.	3 007	923	2 984	900	23	937	1 147

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Tab. 13. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Županije 2011.-2014. godine (unutrašnja i vanjska migracija).

Županija	godine	Doseljeni			Odseljeni			Saldo ukupne migracije	Saldo migracije među županijama	Saldo migracije s inozemstvom
		ukupno	iz druge županije	iz inozemstva	ukupno	u drugu županiju	u inozemstvo			
DNŽ	2002.	1 360	508	852	1 027	736	291	333	-228	561
DNŽ	2003.	1 273	579	694	1 009	853	156	264	-274	538
DNŽ	2004.	1 355	576	779	810	702	108	545	-126	671
DNŽ	2005.	1 363	622	741	860	758	102	503	-136	639
DNŽ	2006.	1 530	629	901	989	765	224	541	-136	677
DNŽ	2007.	1 566	656	910	1 048	803	245	518	-147	665
DNŽ	2008.	1 582	643	939	849	683	166	733	-40	773
DNŽ	2009.	1 375	693	682	878	692	186	497	1	496
DNŽ	2010.	853	553	300	1 065	679	386	-212	-126	-86
DNŽ	2011.	1 146	643	503	1 304	794	510	-158	-151	-7
DNŽ	2012.	1 140	673	467	1 130	712	418	10	-39	49
DNŽ	2013.	1 560	896	664	1 720	850	870	-160	46	-206
DNŽ	2014.	1 475	923	552	1 361	900	461	114	23	91

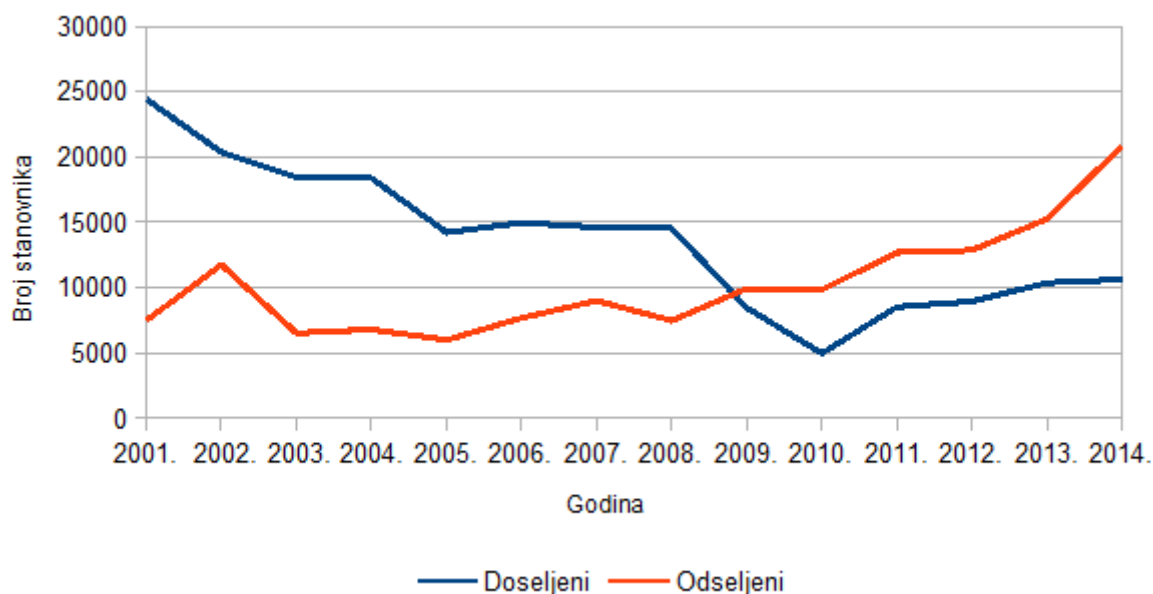
Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 14. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Republike Hrvatske i Županije 2001.-2014. godine (vanjska migracija).

Županija	2001.		2002.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	24 415	7 488	20 365	11 767
Dubrovačko-neretvanska županija	1 080	257	852	291
	2003.		2004.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	18 455	6 534	18 383	6 812
Dubrovačko-neretvanska županija	694	156	779	108
	2005.		2006.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	14 230	6 012	14 978	7 692
Dubrovačko-neretvanska županija	741	102	901	224
	2007.		2008.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	14 622	9 002	14 541	7 488
Dubrovačko-neretvanska županija	910	245	939	166
	2009.		2010.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	8 468	9 940	4 985	9 860
Dubrovačko-neretvanska županija	682	186	300	386
	2011.		2012.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	8 534	12 699	8 959	12 877
Dubrovačko-neretvanska županija	503	510	467	418
	2013.		2014.	
	doseljeni	odseljeni	doseljeni	odseljeni
Republika Hrvatska	10 378	15 262	10 638	20 858
Dubrovačko-neretvanska županija	664	870	552	461

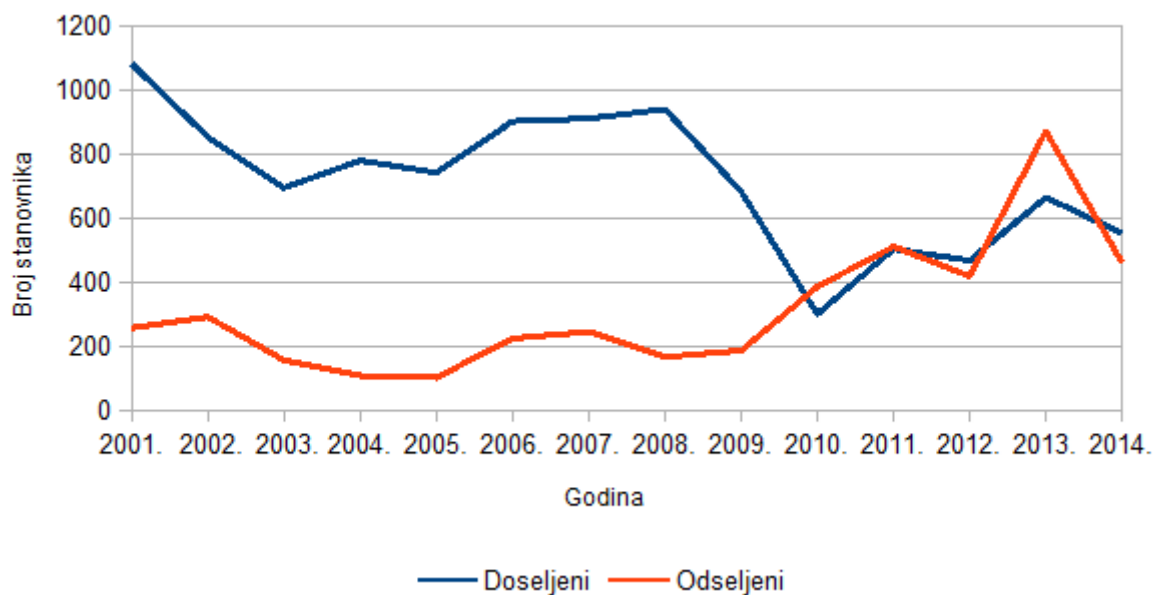
Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl. 22. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Republike Hrvatske 2001.-2014. godine (vanjska migracija).

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl. 23. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Županije 2001.-2014. godine (vanjska migracija).

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Grubu migracijsku bilancu Županije i županijskih gradova i općina već smo izračunali i objasnili u poglavlju o općem kretanju stanovništva kroz tipizaciju (poglavlje 3.3.), te konstatirali kako je Županija u posljednjem među popisnom razdoblju imala tip E₂ ili depopulaciju. Iselio je cijeli ukupni prirodni rast u razdoblju od 562 stanovnika i još dodatno 865 stanovnika (kolika je negativna migracijska bilanca) pa je depopulacija bila na razini 302 osobe. Bila je to jasna naznaka mogućih budućih migracijskih obilježja obzirom kako u pravilu depopulacijski tip općeg kretanja stanovništva kreće prema izrazitoj depopulaciji (tip E₃) i u kasnijoj fazi izumiranju stanovništva (tip E₄). Pogotovo što se nakon popisa stanovništva 2001. godine povećavao i prirodni pad stanovništva Županije. Zato ćemo dodatno razmotriti novija migracijska obilježja te smjer i intenzitet preseljavanja unutar Županije kroz tri tipa preseljavanja ovisno o smjerovima prostorne pokretljivosti stanovništva (Tab. 12., 13. i 14. i Sl. 22. i 23.).

Trajna preseljavanja stanovništva unutar Županije.

1. Prvo se mora konstatirati kako su unutar županijska preseljavanja (migracije među naseljima istog grada/općine) svojim apsolutnim i relativnim intenzitetom veća nego izvan županijska preseljavanja (migracije među gradovima/općinama Županije), ali i veća od vanjskih preseljavanja (migracije iz Županije izvan Hrvatske i iz inozemstva u Županiju).
2. Najintenzivnija su preseljavanja među županijskim gradovima/općinama i za 20-30 % su intenzivnija od doseljavanja u Županiju iz drugih hrvatskih županija. To pojašnjava i potvrđuje ranije konstatacije o relativno intenzivnom porastu ukupnog stanovništva prema popisu stanovništva 2011. godine Župe dubrovačke, Metkovića i Konavala.
3. Migracije među županijskim gradovima i općinama preko 50 % su intenzivnije od doseljavanja u Županiju iz inozemstva, što dodatno potvrđuje kako je unutar županijska migracija ključna za populacijski rast u popisu stanovništva 2011. godine Župe dubrovačke, Metkovića, Konavala i Opuzena s različitim stopama i omjerima unutar županijskog i izvan županijskog preseljavanja (ali unutar Hrvatske).
4. Migracijske bilance vanjske migracije i među županijske migracije tek su nešto pozitivne i apsolutno su male pa su demografski porasti u navedenim sredinama zapravo redistribucija stanovništva u županijskom prostoru.
5. Također treba konstatirati kako intenzitet unutar gradskih/općinskih i unutar županijskih preseljavanja nakon popisa stanovništva 2011. godine raste. Porast je kod prvih preseljavanja 52,4 %, a kod drugih 21 % (37,6 % do 2013. godine) i to se smatraju i apsolutno i relativno veliki porasti. Očito će se redistribucija županijskog stanovništva u Županiji nastaviti, ali bi ju planski trebalo usmjeravati ravnomjernije različitim mjerama, primarno gospodarske i stambene politike.
6. Nakon 2013. godine oba tipa unutar županijskog preseljavanja se smanjuju i ne možemo za sada potvrditi kako će to biti trend, ali je moguć i vjerojatan obzirom na isto tako vjerojatno starenje ukupne populacije, a poznato je kako u migracijama u pravilu sudjeluje mlađe stanovništvo.

Trajno preseljavanje stanovništva prema Županiji iz drugih prostora Hrvatske i iz Županije u druge prostore Hrvatske.

1. Dijelom smo već u prethodnom tipu migracija potvrdili neka obilježja izvan županijskog preseljavanja unutar Hrvatske i obrnuto pa ćemo u okviru ovog tipa izdvojiti zakonitosti vezane za primarno migracijsku među županijsku bilancu nakon popisa stanovništva 2011. godine.
2. Apsolutne negativne (prve dvije godine) i pozitivne (druge dvije godine) migracijske bilance su male što potvrđuje jednaku brojnost imigracije u Županiju i emigracije iz nje, iako je trend nakon popisa 2011. godine porasta useljavanja i iseljavanja. Posebno malo iznenađuje useljavanje iz drugih županija obzirom na marginaliziranost Županije i krajnjeg južnog položaja županijskog prostora, jer su iseljavanja očekivana obzirom na širinu prostora u koje županijsko stanovništvo može iseliti. Mogli bismo istaći kako je upravo taj pokazatelj bitan za relativno bolju demografsku sliku Županije u odnosu na Hrvatsku u cjelini.
3. Podaci službene statistike pokazuju svojevrsni oblik supstitucije županijskog stanovništva novim stanovništvom koje dolazi iz drugih hrvatskih županija, ali to stanovništvo ne mijenja osnovni hrvatski i županijskim identitet. Razina supstitucije kroz migraciju iznosi oko 1,5 % godišnje i vjerojatno će se povećavati pa bi za 10 godina mogla biti između 15 i 20 % ukupnog stanovništva. Stope supstitucije stanovništva tek su neznatno veće s vanjskim preseljavanjima pa osnovni identitet prostora neće biti ugrožen.

Preseljavanje stanovništva prema Županiji iz inozemstva i iz Županije u inozemstvo.

Veliki valovi iseljavanja mladog i obrazovanog stanovništva zahvatili su gotovo cijelu Hrvatsku i procjenjuje se kako će brojčano biti veći nego iseljavanje 60-tih godina kad je bivša zajednica otvorila granice i praktički usmjerila primarno hrvatsko stanovništvo prema Srednjoj Europi, tvrdeći kako se radi samo o privremenoj ekonomskoj emigraciji. Sve su analize pokazale na temelju izvješća zemalja ulaza migranata kako je suvremeno iseljavanje iz Hrvatske baren dvostruko veće, nego što to pokazuju podaci službene statistike Državnog zavoda za statistiku. Posebno podaci službenog statističkog ureda Njemačke koji su nam potvrdili kako je samo u prošloj godini izdano za Hrvate oko 24 000 radnih dozvola. Sukladno tome i zbog ne postojanja zakonske obaveze službenog odjavljivanja kad se napušta zemlja, pretpostavlja se kako su vjerojatno i podaci o iseljavanju iz Županije u inozemstvo bitno veći.

1. Saldo vanjske migracije za 2014. godinu je bio pozitivan i u Županiju je uselila 91 osoba, dok je prethodne 2013. godine bilo obrnuto: iz Županije je iselilo 870 osoba s negativnom migracijskom bilancom od 206 osoba. Slične su oscilacije u odnosu broja useljenih i iseljenih kroz vanjsku migraciju u razdoblju nakon 2010. godine i upravo se u toj godini lomi smjer i intenzitet trenda vanjske migracije (Sl. 23.).
2. Radikalne promjene trenda 2010. godine iz izrazito pozitivne migracijske bilance vanjskih (inozemnih) preseljavanja navješćuju nam kako i Dubrovačko-neretvansku županiju počinju zahvaćati procesi opće prisutni u Hrvatskoj intenzivnog iseljavanja iz zemlje. Promjene koje su uslijedile u Hrvatskoj nakon 2009., a u Županiji nakon 2010. godine

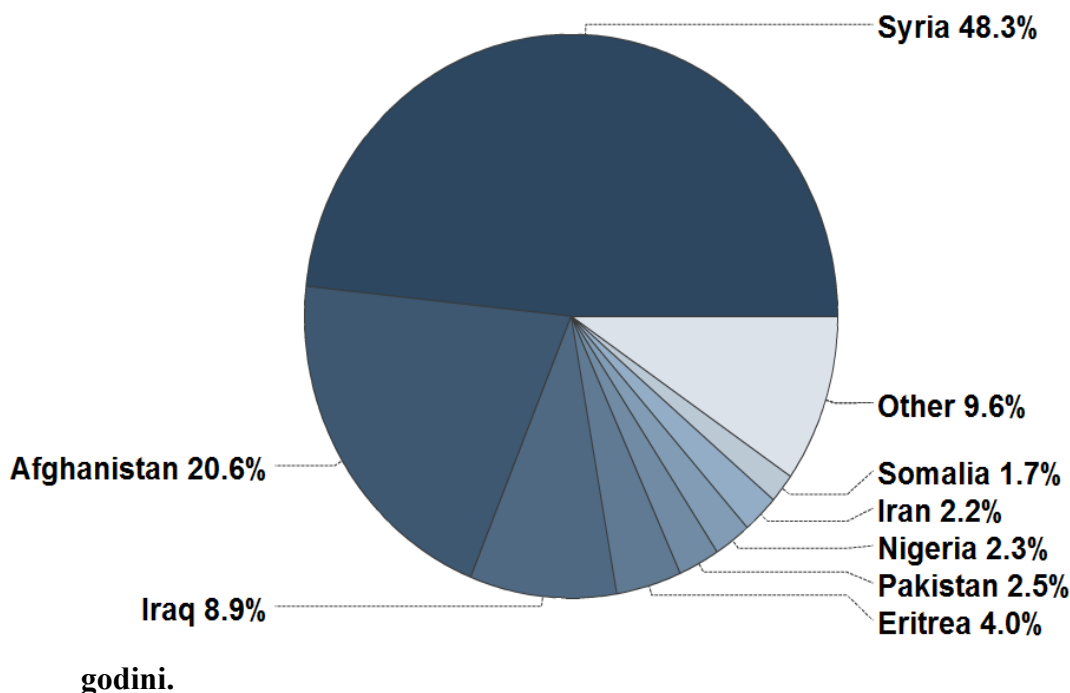
relativno su intenzivnije u Županiji nego u Hrvatskoj i nimalo nam ne mogu biti optimistička osnova za pozitivne procjene buduće migracijske bilance.

3. Relativna razina iseljavanja i migracijske bilance još je uvijek niže razine (ispod 0,7 % ukupnog stanovništva godišnje), ali zadržavanje oscilirajućih sličnih vrijednosti doseljavanja i iseljavanja već 5 zadnjih godina moguća je najava negativnih trendova u budućnosti sukladno općem demografskom slomu u Hrvatskoj.

3.4.3. Velike migracije i južni koridor

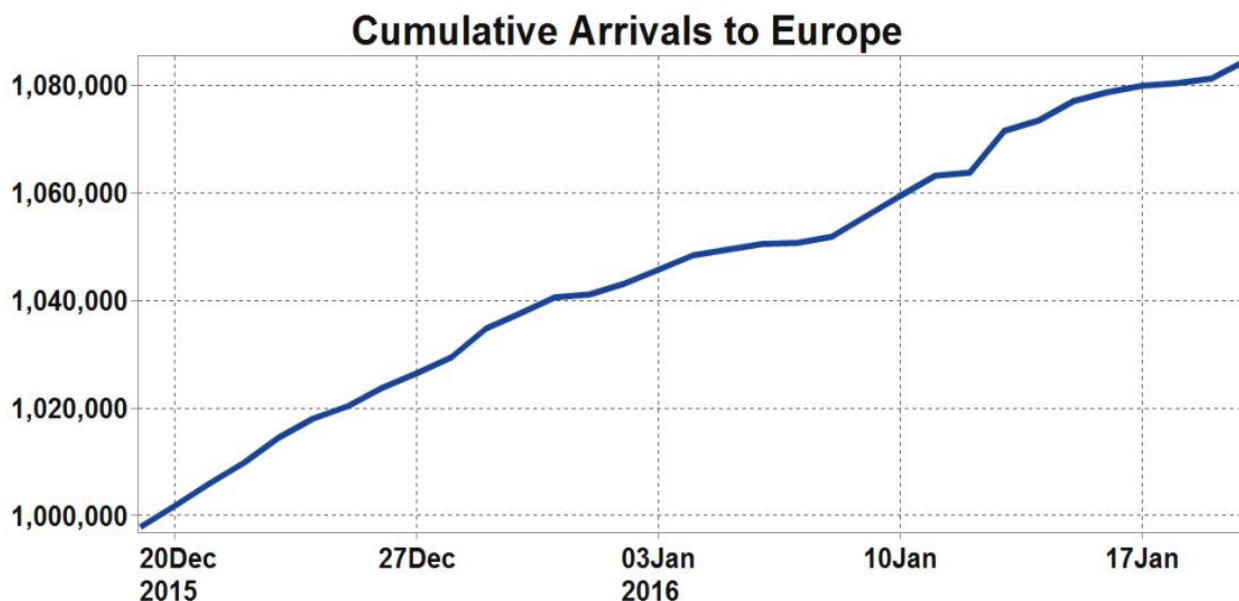
Velike se migracije brojnog muslimanskog stanovništva koje kreće prema Europi iz Sjeverne Afrike i Bliskog istoka trebaju razmotriti u okviru ove studije kao moguća varijanta otvaranja novog jadranskog koridora, već više puta najavljivanog u analitičkim, političkim i novinskim krugovima. Iako je za sada ta vjerojatnost mala, međutim brojnost migranata, njihova usmjerenost prema istom prostoru, silina volje s kojom kreću usprkos velikim tragedijama, veliki potencijal mogućih migranata iz sabirnih centara u Turskoj, Libanonu i Jordanu, ratne prilike primarno u Siriji i uopće demografski potencijal navedenih politički, gospodarski i društveno nesređenih prostora, nameću nam potrebu razmatranja i predviđanja mogućih budućih koridora, valova, pokreta i koji bi mogli zahvatiti i županijski prostor. Marginaliziranost županijskog prostora, njegova litoralna uskoća, središte svjetske razine prepoznatljivosti i dominantna turistička djelatnost povećavaju osjetljivost ovog za hrvatski turizam i gospodarstvo prevažnog prostora.

Sl. 24. Struktura migranata koji su ušli u Europu prema državama odlaska u 2015.

Izvor: <https://data.unhcr.org/>

Sl. 25. Intenzitet ulaska migranata u Europu od 20.12.2015. do 17.01.2016. godine.

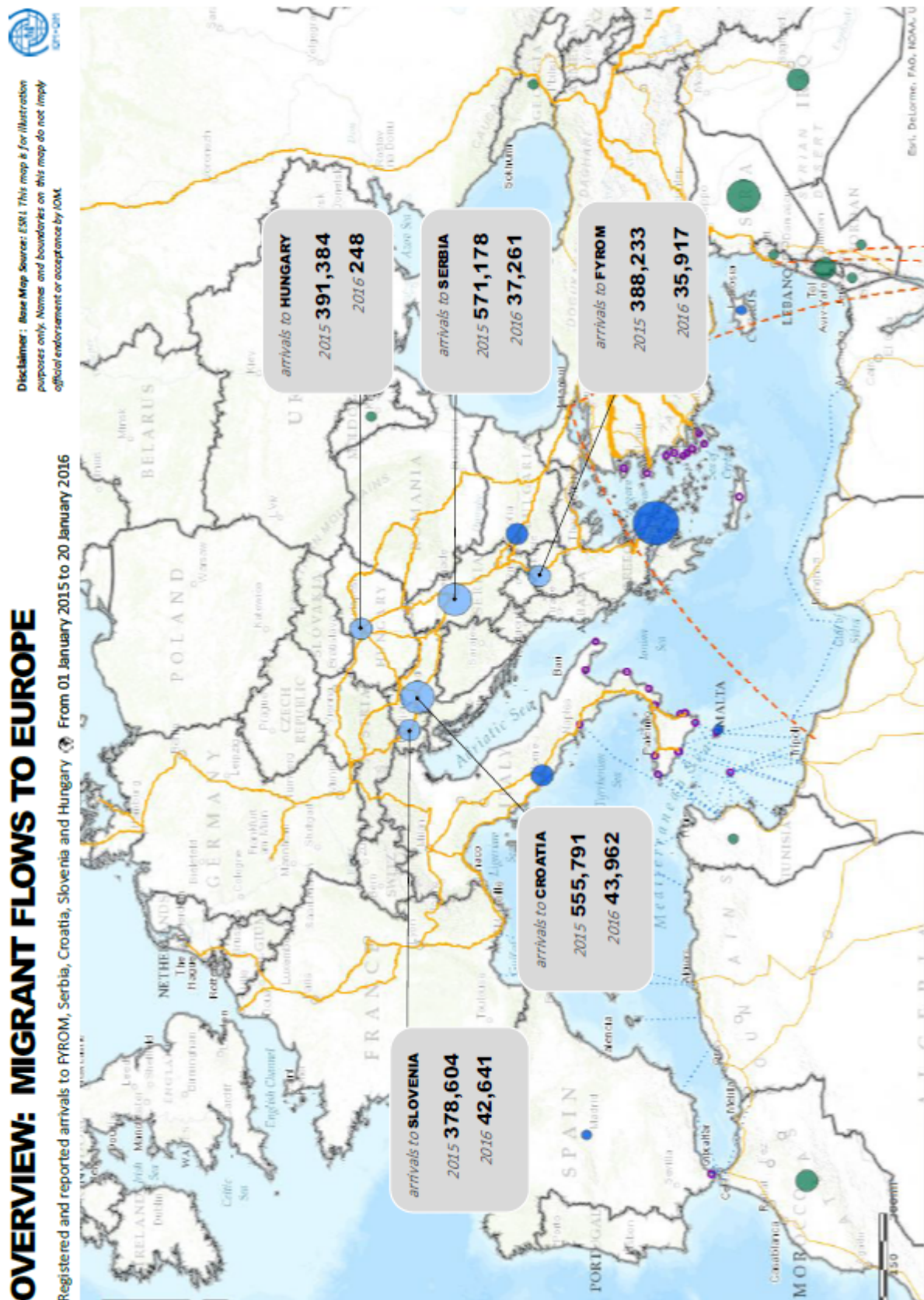

Izvor: <https://data.unhcr.org/>
<https://data.unhcr.org/mediterranean/documents.php?page=1&view=grid>

Sve do rušenja političkog ustroja u Libiji (kako god ga zvali ovisno o političkom pristupu) i početka rata u Siriji migracije su prema Europi iz sjevernoafričkog i bliskoistočnog prostora bile ekonomske i svojim smjerom i intenzitetom nisu izlazile izvan standardnih brojki, okvira i obilježja. Gotovo idilični odnos razmjene stanovništva u gospodarskom interesu imigracijskog stanovništva i europskog gospodarstva te turizma tih prostora i europskih turista radikalno je prekinut i počela su primarno prisilna preseljavanja s elementima planskih u sasvim drugoj funkciji. Time je počela prekretnica u migracijama prema europskim zemljama, a slike užasa redale su se jedna za drugom svakodnevno. Počelo je s morskim koridorom iz Libije (kasnije praktički iz cijele sjeverne Afrike) prema Italiji i dalje u Europu i sve je to Europa mirno promatrala ne vjerujući u njihov intenzivniji nastavak. Pretpostavlja se kako je morskim koridorom u Europu ušlo preko 450 000 osoba i u tim se preseljenjima do sada izbjegavala istočno jadranska ruta kao duži put.

Poseban problem nastaje početkom rata u Siriji koji je do sada po procjenama iz svojih domova pomakao preko 11 milijuna stanovnika, a u počecima velikih migracija stanovništvo se usmjeravalo u sabirne centre susjednih država na zapadu i sjeveru; Tursku, Libanon i Jordan. Ukupno je u tim centrima bilo preko 5 milijuna ljudi i bilo je samo pitanje vremena kad će se to stanovništvo pokrenuti prema sjeverozapadu, jer je rat u Siriji postajao sve intenzivniji i zahvatio je praktički cijelu zemlju. Kada je otvorena tzv. balkanska ruta, ne ulazeći ovdje u razloge otvaranja rute i pokretanja stanovništva, sve je zapanjila snaga s kojom su praktički srušene sve granice od Grčke do Njemačke i osnovni principi funkcioniranja razvijene i uljuđene Europe. Gotovo 50 % migranata došlo je iz Sirije (Sl. 24.) i petina iz Afganistana, a podatak kako je na toj tzv. balkanskoj ruti bilo migranata iz čak 91 zemlje jasno potvrđuje veličinu prostora zahvaćenog iseljavanjem.

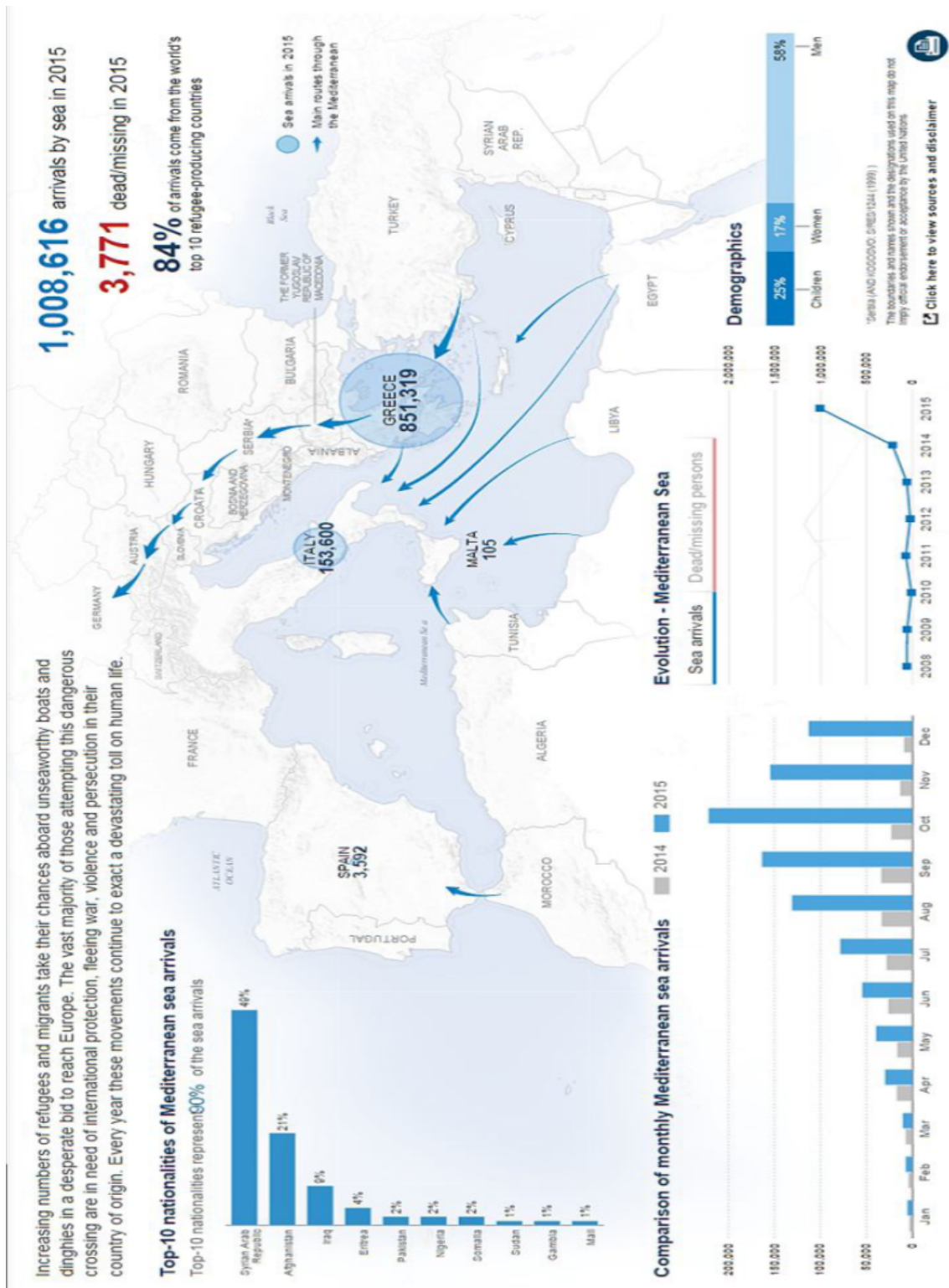
Sl. 26. Apsolutni broj migranata u Hrvatskoj i susjednim zemljama do 2015. godine i u

siječnju 2016. godine.

Izvor: <https://data.unhcr.org/>

Sl. 27. Smjer i intenzitet preseljavanja i osnovna demografska obilježja migranata prema Europi 2015. godine.

Izvor: <https://data.unhcr.org/>

Potvrda pak brojnosti migrantskog stanovništva i dosadašnji smjerovi preseljavanja prikazani su na slikama 24., 25., 26. i 27. čiji su izvor službene statistike UNHCR-a (<https://data.unhcr.org/> <https://data.unhcr.org/mediterranean/documents.php?page=1&view=grid>).

Nije potrebno u ovoj studiji razmatrati sve sadržaje, procese, veze i odnose vezane za velike migracije prema Europi, već samo one aspekte koji bi mogli biti značajni za Dubrovačko-neretvansku županiju, a na neki način i cijeli hrvatski jadranski litoralni prostor. Priloženi analitički dijagrami i kartodijagrami, logika procesa u prostoru (županijskom, nacionalnom i etničkom) i opće zakonitosti migriranja stanovništva upućuju na moguća buduća zbivanja, zahvaćanje novih prostora i koridora te moguće posljedice i utjecaje na osnovne djelatnosti u Županiji. Zato je nužno razmotriti osnovne podatke i na temelju njih definirati uočene zakonitosti i mogući slijed događaja.

1. Struktura migranata do kraja 2015. godine (Sl. 24.) ukazuje kako preko 50 % migranata prema Europi kreće iz zemalja koje nisu izravno zahvaćene ratom, iako je u nekim od njih (ili bolje reći čak većini) bilo sporadičnih i lokalnih sukoba, dok većinu čine sirijske izbjeglice. Zahvaćenost prostora je velika, svima je smjer gotovo isti, a neprohodnost dominantnog koridora ili njegova zatvorenost velikoj masi stanovništva u pokretu, kojoj su najteži dani kad val stane, ostaje traženje novih do željenog cilja. Ne moraju oni pritom biti planski, nego jednostavno posljedica svih okolnosti pri čemu neće biti važno jesu li ti koridori kopneni ili morski. Klasični južni kopneni priobalni koridor manje je izvjestan od istočnog kopnenog ili morskog, obzirom na isto tako izvjesno zatvaranje granica Crne Gore za ulazak migranata.
2. Linijski dijagram na Sl. 25. potvrđuje pak nastavak intenzivnih doseljavanja prema Europi, jer je ulazak gotovo 100 000 osoba u mjesec dana zapravo nestvaran, a projekcija takvog intenziteta za godinu u tijeku najavljuje silne probleme i istovremeno potvrđuje ranije najave europskih dužnosnika o novih tri milijuna imigranata u slijedećih 2-3 godine. Ulazak pak u topliji dio godine i zatvaranje schengenske Europe može dispergirati prolazak migranata u širi prostor, dio kojeg može biti i županijski.
3. Veliki broj ljudi koji je u pokretu za sada uglavnom ne staje, usprkos silnim problemima i ljudskim tragedijama na granicama pojedinih zemalja i gotovo bi se mogle reći kako u zemljama koridora ili tzv. balkanske rute nije bilo ozbiljnijih zastoja kao na granicama ulaza u Europu, posebno grčkim. Za sada.
4. Najvažniji su podaci sa Sl. 27. o migrantima do kraja 2015. godine jer upravo taj kartodijagram pokazuje intenzitet i smjer preseljavanja migranata, ali i njihove osnovne strukture po zemlji izlaska i spolu. Jasno je vidljiv vremenski slijed dolaska migranata u Europu i kulminacija svega u 2015. godine, posebno u listopadu iste. Jesu li maksimumi dostignuti u listopadu posljedica zimskog dijela godine ili podaci za studeni i prosinac ukazuju na buduće trendove uskoro će se vidjeti, iako ozbiljnijih pokazatelja za to nema obzirom na potencijal prostora iseljavanja, sabirnih centara (posebno u Turskoj) i migranata u pokretu.
5. Među migrantima ukupno ima 55 % muškaraca (prevladavaju naravno muškarci mlađe dobi), samo 17 % žena i čak 25 % djece. Posebno zabrinjava veliki udio djece

obzirom na teške i gotovo tragične uvjete kroz koje prolaze ovi migranti. Veliki udio muškaraca mlađe dobi je za neke druge vrste studija i analiza, a veliki pak udio djece mogao bi biti u već ranije spominjanim uvjetima zatvaranja koridora i nekim drugim biti potvrda za mogućem širenju prostora prolaza ili zaustavljanja vala zbog objektivno nužnog zbrinjavanja i potrebnog humanog pristupa.

6. Najvažniji pokazatelji koji bi mogli imati implikacije na županijski prostor su smjerovi preseljavanja prema Europi vidljivi na Sl. 27. Prikaz Mediterana sa smjerovima preseljavanja i brojnošću migranata u tim smjerovima, uvažavajući složenost i logiku prostora (sa svim složenim faktorima od klime do cjelokupne društvene nadgradnje), jasno pokazuju kako su mogući i paralelni pravci ili rute preseljavanja koje u takvim okolnostima mogu izravno zahvatiti i županijski prostor. Dominantni su smjerovi (strelice na slici) prema Italiji iz praktički svih smjerova doseljavanja (osim najzapadnijeg za sada malobrojnog prema Španjolskoj), iako je brojnost najveća kopnenim kontinentalnim koridorom na kojem je i Hrvatska. Bilo kakvo zatvaranje ili pak plansko ili stihijsko skretanje glavne migranstske struje može zahvatiti županijski prostor i u njega unijeti nesklad, pogotovo u turističkom dijelu godine kada cijeli taj prostor postaje svjetski turistički interes ili smjer i poprimi sasvim drugačiji i gotovo u svjetskim razmjerima poseban način života. Zato bi svako slučajno ili plansko skretanje migrantske struje kroz županijski prostor ostavilo razorne tragove na županijski i hrvatski turizam, što naravno nikom kome je u interesu razvoj zemlje nije u interesu. Zato je bitno razumijevanje cijele problematike i planski pristup i organizacijsko postavljanje prema njoj u formi odluka i tehničkih priprema, kako bi se u potpuno humanim okvirima izbjegla šteta koja može nastati i prema migrantima. Iako to mnogima može u sadašnjim okvirima izgledati kao manje vjerojatni scenarij, ali zbog vrijednosti županijskog prostora u hrvatskim i svjetskim okvirima i najmanja mogućnost ili vjerojatnost događanja treba imati isti organizacijski i tehnički pristup migrantskoj krizi.
7. Dubrovačko-neretvanska županija trebala bi oformiti već sada županijsko tijelo zaduženo za koordiniranje i usmjeravanje poslova vezanih za migrantsku krizu u mogućim kriznim situacijama (po procjenama mogućnosti skretanja rute u županijski prostor). Za poslove tog županijsko tijela također treba predvidjeti i sredstva i to iz vladine pričuve obzirom na značenje za turizam ovog prostora.
8. Županijske državne granice treba u cijelosti zatvoriti za ulazak osoba bez valjane dokumentacije, uz njihov pojačan nadzor u slučaju difuznog ulaska izvan državnih prijelaza. Zato je važan usuglašen stav o tome na županijskoj i državnoj razini, kao i stav kako je upravo ovaj prostor prvog reda veličine značenja u postupanju provođenju usmjeravanja migranata.
9. Vjerojatna pojava difuznog kretanja migranata širim prostorom i isto takvog mogućeg ulaska u županijski prostor zahtijeva i plansko organiziranje mogućeg prijema i zbrinjavanja migranata u definiranim lokacijama izvan turističkih zona. Bez obzira na vjerojatno male brojeve difuznog ulaska, pripreme bi morale biti obavljene prije turističke sezone.

10. Najgora varijanta za županijski i posebno dubrovački turizam je dogovor o organiziranom propuštanju migranata turističkim priobalnim cestama prema unutrašnjoj Europi ili prihvata migranata u ovoj županiji koji dolaze morskim rutama.
11. Sva planska postupanja prema imigrantima koje će se eventualno pojaviti u županijskom prostoru trebaju biti sukladna postupanju definiranom od strane UNHCR-a.

4. OSNOVNE DEMOGRAFSKE STRUKTURE

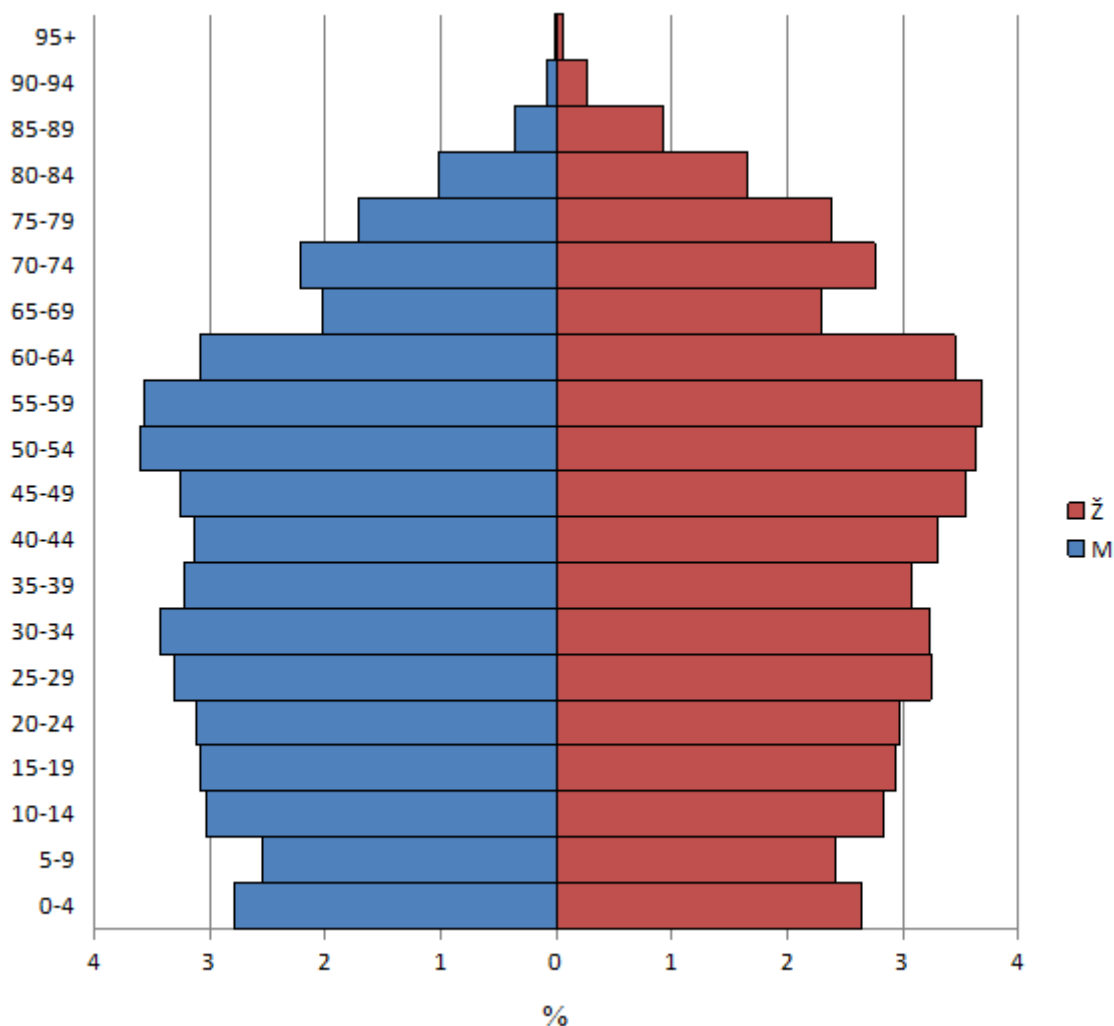
Demografske su strukture osnovni okvir demografskih potencijala i promjena kao rezultat prošlih zbivanja i najava izvjesne ili neizvjesne demografske budućnosti. Slijede nakon razmatranja svih demografskih kretanja (stvarnih i statističkih), a za konačne procjene primarno su bitne dobno-spolna, ekonomska i socijalna struktura stanovništva i sekundarno ostale demografske strukture (etnička, vjerska, po materinjem jeziku itd.). Tek bi specijalističke studije zahtijevale pokrivanje svih mogućih struktura, koje bi vjerojatno raširile spoznaju o demografskim obilježjima, ali bi odstupanja od standardnih pokazatelja bila relativno mala i ne bi bitno utjecala na osnovne zakonitosti, projekcije i prijedloga.

4.1. Dobno-spolni sastav stanovništva

Dobno-spolni sastav stanovništva osnovni je demografski okvir manje-više za sve strukture stanovništva i u pravilu se razmatra kroz odnose velikih dobnih skupina (0-19, 20-59 i 60 i više godina starosti ili 0-14, 15-64 i 65 i više godina starosti), pet-godišnjih dobnih skupina i tipizaciju dobnog sastava ukupnog stanovništva na osnovu odnosa velikih dobnih skupina. Razmatranje odnosa pet godišnjih skupina stanovništva uvijek uključuje i razlikovanje muške i ženske populacije po istima, a njihov grafički prikaz (tzv. piramide, iako se zapravo radi o dvodimenzionalnom grafičkom prikazu pa sam izraz nije primjeren kao i slične usporedbe sa stogom sijena npr.) pokazuje kroz promjenu oblika budući okvir promjena u ukupnom stanovništvu (Sl. 28. i 29. i Tab. 15.).

1. Grafički prikaz dobno-spolnog sastava ukupnog županijskog stanovništva po spolu i 5-godišnjim dobnim skupinama na slici 28. potvrđuje kako je županijsko stanovništvo ušlo u tzv. konstriktivni tip ukupnog stanovništva kojeg obilježava sužena baza u mlađim dobnim skupinama do 25 godina starosti, iako je najmlađa dobna skupina 0-4 godine starosti brojnija od skupine 5-9 godine. Za sada ne možemo potvrditi kako se radi o trendu revitalizacije samo na osnovu jedne mlađe brojnije skupine od iduće starije, ali može biti signifikantno kao mogućnost. Taj tip još obilježava povećanje brojnosti zrele i pogotovo stare ili starije populacije iznad 64 godine starosti.
2. Sužavanje baze još je vidljivije pri usporedbi dobno-spolne strukture ukupnog županijskog stanovništva 2001. i 2011. godine (Sl. 29.). Sužavanje ili smanjenje dobno-spolnih skupina praktički je do 50 godine starosti u svim 5-godišnjim skupinama i u pravilu je nastavak procesa konstriktivnosti očekivan, ako neće biti ozbiljnijih mjera revitalizacije županijskog stanovništva.
3. Dubrovačko-neretvanska je županija u odnosu na Hrvatsku ili pak neke druge slavonske županije i županije Središnje i Gorske Hrvatske po dobno-spolnom sastavu stanovništva u znatno povoljnijem položaju.

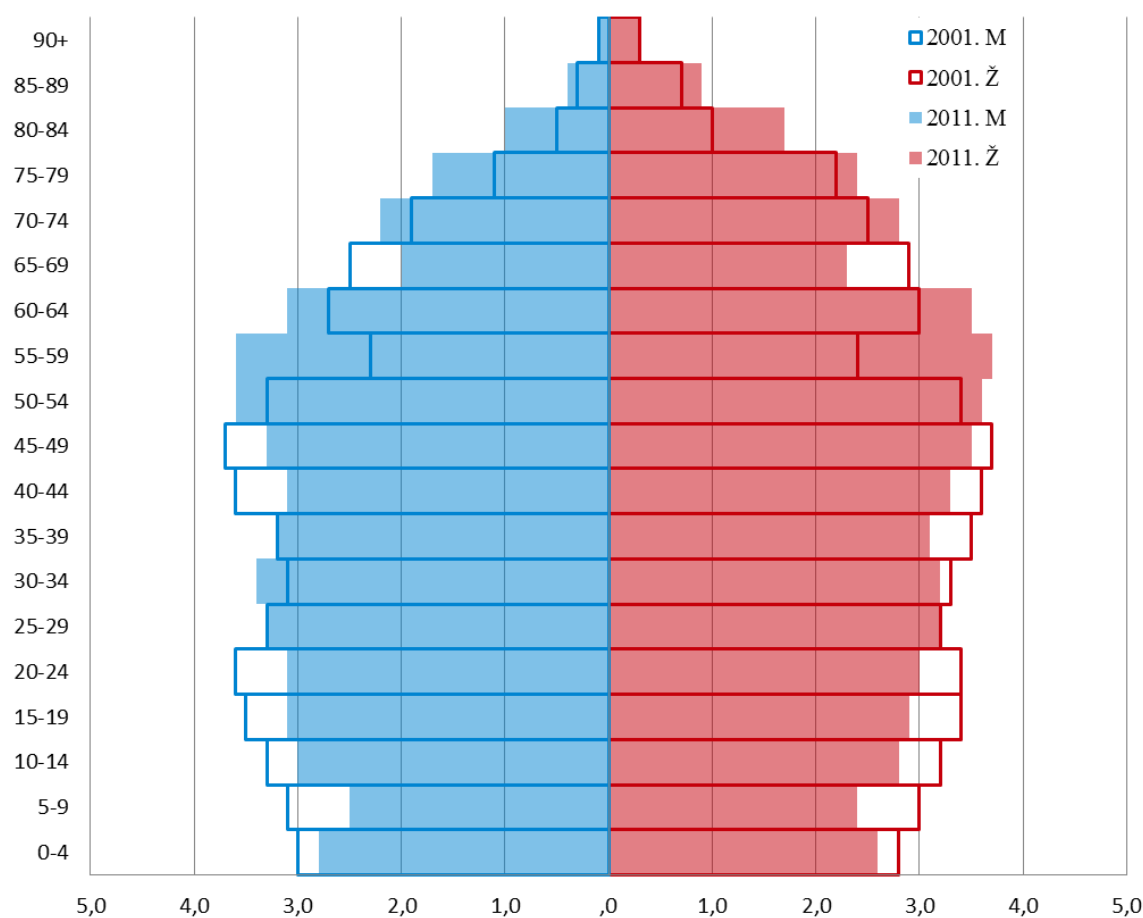
Sl. 28. Grafički prikaz dobno-spolnog sastava stanovništva Županije po 5-godišnjim skupinama 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

4. Kao i u cijeloj Hrvatskoj u ukupnom županijskim stanovništvu prevladavaju žene, ali odnosi nisu u tolikoj mjeri još uvijek narušeni kako bi mogli potvrditi nemogućnost revitalizacija domicilnim stanovništvom, a to potvrđuje i koeficijent feminiteta u tablici 15. Međutim, najveći koeficijent feminiteta ima Grad Dubrovnik što je sasvim sigurno posljedica većeg specifičnog mortaliteta muškog stanovništva u svim dobnim skupinama, ali vjerojatno i većeg iseljavanja muškog stanovništva (Grad Dubrovnik ima tip E₄ općeg kretanja stanovništva).
5. Posebna je zanimljivost uočena na otočnim općinama Lastovu i Lumbardi i unutrašnjim općinama Pojezerju i Zažablju. Te općine naime imaju više muškog, nego ženskog stanovništva u ukupnom, što je na otočnim općinama moguće objasniti vjerojatno većim fiktivnim prijavljivanjem muškog stanovništva, a u unutrašnjim većim iseljavanjem ženskog stanovništva. Međutim, ukupno gledajući i kroz ostale administrativno teritorijalne jedinice odnosi su za sada još uvijek blizu ravnomjernosti.

Sl. 29. Grafički prikaz dobno-spolnog sastava stanovništva Županije po 5-godišnjim skupinama 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

6. Starost ukupnog županijskog stanovništva je prosječno 41,5 godina što se smatra velikom prosječnom starošću općenito, ali je ona ipak u okvirima hrvatskog prosjeka. Uvjerljivo najveću prosječnu starost imaju općine Mljet i Trpanj (47,5 i 47,6 godina), a najmlađi su prostori jačeg doseljavanja stanovništva Metković i Župa dubrovačka (37,2 i 37,4 godina). Potvrdilo se i ovim razmatranjem kako je za pomlađivanje ukupnog stanovništva u Županiji važnije useljavanje uglavnom mlađeg stanovništva od pozitivnog prirodnog prirasta.
7. Kao što je vidljivo uglavnom svi dodatni pokazatelji dobno-spolnog sastava stanovništva potvrđuju već niz ranijih konstatacija postavljenih na osnovu parametara i trendova vezanih za sve vrste kretanja stanovništva iz prethodnih poglavlja i priloženih tablica i slika.

4.1.1. Starenje stanovništva

Starenje se stanovništva dijelom već razmotrilo kroz prosječnu starost ukupnog stanovništva i grafički prikaz dobno-spolnog sastava 5-godišnjih dobnih skupina, a dodatno će se analizirati na osnovu indeksa starenja i koeficijenta starosti (Tab. 16. i 17.). Indeks starenje je relativni odnos starije (starije od 60 godine) i mlađe populacije (mlađe od 20 godina) pa su sve vrijednosti iznad 100 pokazatelj starenje stanovništva, a vrijednosti ispod sto pokazatelj pomlađivanja populacije, uglavnom kroz imigraciju stanovništva. Koeficijent pak starosti prikazuje udio osoba starijih od 60 godina u ukupnom stanovništvu.

Tab. 15. Apsolutni i relativni udjeli muškog i ženskog stanovništva u ukupnom i koeficijenti feminiteta općina i gradova Županije 2011. godine.

Ime grada/općine	M	Ž	Ukupno	M%	Ž%	Kf (na 1 000)
Dubrovnik	20 143	22 472	42 615	47,3	52,7	1 116
Korčula	2 812	2 851	5 663	49,7	50,3	1 014
Metković	8 302	8 486	16 788	49,5	50,5	1 022
Opuzen	1 609	1 645	3 254	49,4	50,6	1 022
Ploče	5 054	5 081	10 135	49,9	50,1	1 005
Blato	1 698	1 895	3 593	47,3	52,7	1 116
Dubrovačko primorje	1 060	1 110	2 170	48,8	51,2	1 047
Janjina	266	285	551	48,3	51,7	1 071
Konavle	4 270	4 307	8 577	49,8	50,2	1 009
Kula Norinska	854	894	1 748	48,9	51,1	1 047
Lastovo	404	388	792	51,0	49,0	960
Lumbarda	616	597	1 213	50,8	49,2	969
Mljet	541	547	1 088	49,7	50,3	1 011
Orebić	2 041	2 081	4 122	49,5	50,5	1 020
Pojezerje	501	490	991	50,6	49,4	978
Slivno	980	1 019	1 999	49,0	51,0	1 040
Smokvica	454	462	916	49,6	50,4	1 018
Ston	1 188	1 219	2 407	49,4	50,6	1 026
Trpanj	344	377	721	47,7	52,3	1 096
Vela Luka	1 968	2 169	4 137	47,6	52,4	1 102
Zažablje	396	361	757	52,3	47,7	912
Župa dubrovačka	4 120	4 211	8 331	49,5	50,5	1 022
DNŽ	59 621	62 947	122 568	48,6	51,4	1 056

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 16. Kontingenti stanovništva gradova i općina Županije po velikim dobnim skupinama 2011. godine (apsolutne vrijednosti).

Ime grada/općine	Ukupno	0 -14 godina	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	65 i više godina	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starosti
Dubrovnik	42,615	6,360	28,327	7,928	42.4	125.0	25.6
Korčula	5,663	827	3,774	1,062	43.0	129.6	26.4
Metković	16,788	3,495	11,075	2,218	37.2	61.7	17.7
Opuzen	3,254	558	2,160	536	40.9	101.7	23.4
Ploče	10,135	1,599	6,898	1,638	41.1	100.2	22.5
Blato	3,593	540	2,314	739	43.8	140.1	28.8
Dubrovačko primorje	2,170	329	1,271	570	45.2	168.6	32.6
Janjina	551	45	307	199	53.2	416.1	46.8
Konavle	8,577	1,415	5,679	1,483	41.0	104.2	23.3
Kula Norinska	1,748	309	1,140	299	40.1	84.7	21.6
Lastovo	792	104	514	174	44.4	146.2	28.8
Lumbarda	1,213	191	797	225	41.6	111.0	25.7
Mljet	1,088	121	660	307	47.5	222.9	34.8
Orebić	4,122	617	2,641	864	43.8	149.1	29.4
Pojezerje	991	178	649	164	39.6	84.7	21.3
Slivno	1,999	302	1,251	446	43.6	134.6	29.2
Smokvica	916	123	588	205	44.4	153.6	30.3
Ston	2,407	372	1,485	550	43.6	136.9	28.5
Trpanj	721	94	428	199	47.6	205.4	36.8
Vela Luka	4,137	598	2,642	897	44.6	155.1	30.4
Zažablje	757	127	463	167	43.0	111.6	25.4
Župa dubrovačka	8,331	1,615	5,741	975	37.4	69.6	17.4
DNŽ	122,568	19,919	80,804	21,845	41.5	109.4	24.4

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

1. Indeks starenje još je jedan od pokazatelja starenje ukupne populacije i njegov raspon vrijednosti iznad 100 jasno nam potvrđuje intenzivan proces starenja uzrokovan prirodnim padom i iseljavanjem prvenstveno mladog stanovništva. Starenje populacije jako je izraženo na otocima, što je očekivano obzirom na ranije razmatrane procese (Lastovo i Mljet) i posebno u poluotočnim općinama u kojima je proces starenja došao do razine kad revitalizacija općinskim stanovništvo nije uopće moguća. Tako je npr. u općina Janjina starija populacije iznad 60 godina starosti čak 4,16 puta brojnija od maleđe ispod 20 godina starosti.
2. Naravno, najmlađe su teritorijalne jedinica one s pozitivnim migracijskim saldonom (Metković i Župa dubrovačka) i uglavnom svi novi pokazatelji potvrđuju iste već uočene procese i razlike.

Tab. 17. Kontingenti stanovništva gradova i općina Županije po velikim dobnim skupinama 2011. godine (relativni udjeli).

Ime grada/općine	0 -14 godina	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	65 i više godina	Ukupno	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starosti
Dubrovnik	14.92%	66.47%	18.60%	100%	42.4	125.0	25.6
Korčula	14.60%	66.64%	18.75%	100%	43.0	129.6	26.4
Metković	20.82%	65.97%	13.21%	100%	37.2	61.7	17.7
Opuzen	17.15%	66.38%	16.47%	100%	40.9	101.7	23.4
Ploče	15.78%	68.06%	16.16%	100%	41.1	100.2	22.5
Blato	15.03%	64.40%	20.57%	100%	43.8	140.1	28.8
Dubrovačko primorje	15.16%	58.57%	26.27%	100%	45.2	168.6	32.6
Janjina	8.17%	55.72%	36.12%	100%	53.2	416.1	46.8
Konavle	16.50%	66.21%	17.29%	100%	41.0	104.2	23.3
Kula Norinska	17.68%	65.22%	17.11%	100%	40.1	84.7	21.6
Lastovo	13.13%	64.90%	21.97%	100%	44.4	146.2	28.8
Lumbarda	15.75%	65.70%	18.55%	100%	41.6	111.0	25.7
Mljet	11.12%	60.66%	28.22%	100%	47.5	222.9	34.8
Orebić	14.97%	64.07%	20.96%	100%	43.8	149.1	29.4
Pojezerje	17.96%	65.49%	16.55%	100%	39.6	84.7	21.3
Slivno	15.11%	62.58%	22.31%	100%	43.6	134.6	29.2
Smokvica	13.43%	64.19%	22.38%	100%	44.4	153.6	30.3
Ston	15.45%	61.70%	22.85%	100%	43.6	136.9	28.5
Trpanj	13.04%	59.36%	27.60%	100%	47.6	205.4	36.8
Vela Luka	14.45%	63.86%	21.68%	100%	44.6	155.1	30.4
Zažablje	16.78%	61.16%	22.06%	100%	43.0	111.6	25.4
Župa dubrovačka	19.39%	68.91%	11.70%	100%	37.4	69.6	17.4
DNŽ	16.25%	65.93%	17.82%	100%	41.5	109.4	24.4

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3. Kroz sve ove pokazatelje dobnog spolnog sastava stanovništva pomalo iznenađuje starenje Grada Dubrovnika koje je intenzivnije od županijskog i najintenzivnije od svih županijskih gradova pa čak je na razini i nekih otočnih jedinica (Korčule npr.). Posredni je to pokazatelj premještanja dubrovačkog gradskog stanovništva u prigradske općine, očito jeftinijeg i kvalitetnijeg stanovanja i načina života za mlade osobe i obitelji.
4. Vrlo slične ili čak gotovo iste odnose potvrđuje i koeficijent starosti, koji će nam međutim u kasnijem poglavlju biti dodatni faktor tipizacije dobnog sastava stanovništva prema kojoj ćemo još jasnije uočiti razinu starosti ukupne populacije, potencijalni okvir revitalizacije i nastavak procesa starenja.

4.1.2. Tipizacija dobnog sastava

Postoje različiti pristupi tipizaciji dobnog sastava stanovništva i različiti kvalitativni modeli postavljanja tipizacije na osnovu odnosa mladog i starog stanovništva prema ukupnom, prema relativnim pokazateljima (indeks starosti, koeficijent starenja, indeks starosti itd.) i prema različitim razredima i rasponima odnosa mlade i stare (starije) populacije. Ovdje ćemo primijeniti relativne udjele mladog i starog (starijeg) stanovništva u ukupnom i već ranije testirane numeričke raspone razreda izračunatih udjela, jer su primjereni hrvatskom prostoru i populaciji na osnovu ranije uočenih procesa koji nisu niti po uzrocima niti po posljedicama isti o ostalim državama. Zato su u tablici 18. priložene apsolutne vrijednosti navedenih dobnih skupina i izračunat indeks starosti kao relativni odnos starog (starijeg) stanovništva iznad 60 godina starosti i mladog ispod 20 godina starosti. Prostorne pak razlike i zakonitosti prikazuje slika 30 i uvijek se mora konstatirati sličnost manje-više svih pokazatelja kao potvrda za ulazak u demografski slom i hrvatske i županijske populacije.

Tab. 18. Odnos mladog i starog stanovništva i indeks starosti gradova i općina Županije 2011. godine.

Ime grada/općine	0 -19 godina	60 i više godina	indeks starosti
Dubrovnik	8,741	10,923	1250
Korčula	1,153	1,494	1296
Metković	4,821	2,975	617
Opuzen	747	760	1017
Ploče	2,272	2,277	1002
Blato	738	1,034	1401
Dubrovačko primorje	420	708	1686
Janjina	62	258	4161
Konavle	1,917	1,998	1042
Kula Norinska	445	377	847
Lastovo	156	228	1462
Lumbarda	281	312	1110
Mljet	170	379	2229
Orebić	812	1,211	1491
Pojezerje	249	211	847
Slivno	433	583	1346
Smokvica	181	278	1536
Ston	502	687	1369
Trpanj	129	265	2054
Vela Luka	810	1,256	1551
Zažablje	172	192	1116
Župa dubrovačka	2,082	1,448	695
DNŽ	27,293	29,854	1094

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 19. Tipizacija dobnog sastava stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

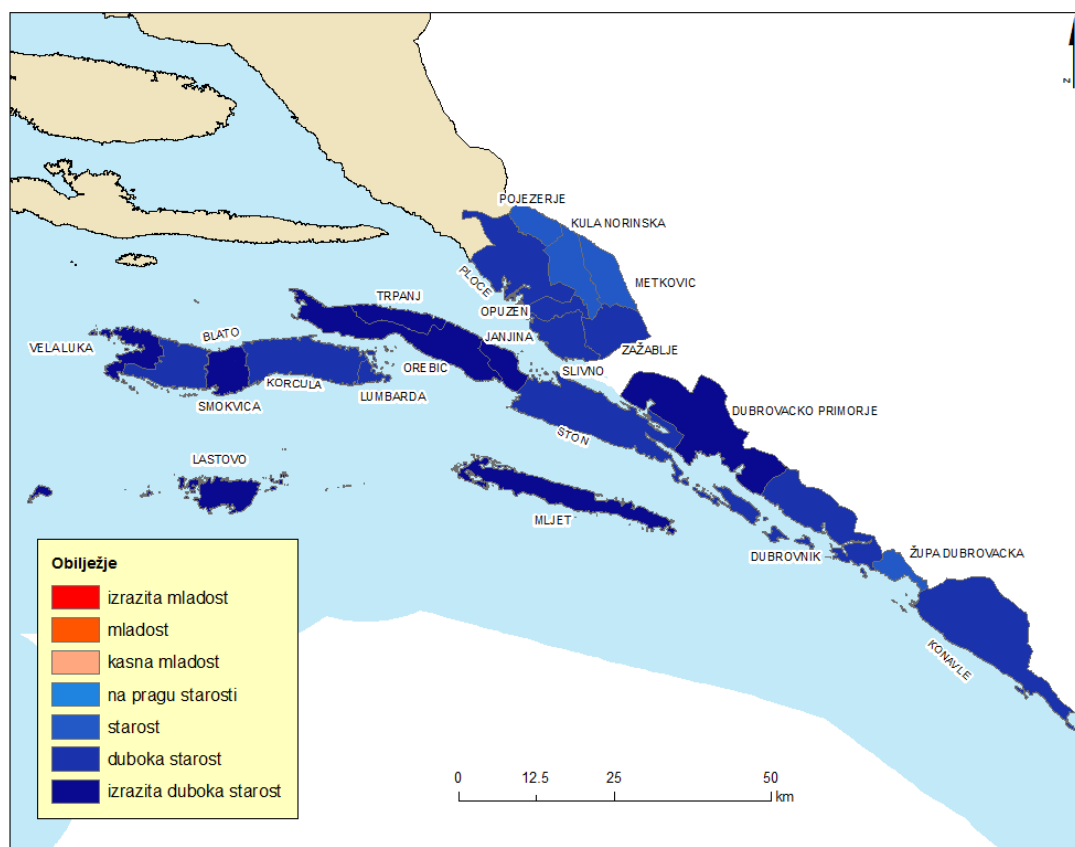
Ime grada/općine	Udio mladih%	Udio starih %	Udio zrelog %	Tip	Obilježje
Dubrovnik	20,5	25,6	53,9	6	duboka starost
Korčula	20,4	26,4	53,3	6	duboka starost
Metković	28,7	17,7	53,6	5	starost
Opuzen	23,0	23,4	53,7	6	duboka starost
Ploče	22,4	22,5	55,1	6	duboka starost
Blato	20,5	28,8	50,7	6	duboka starost
Dubrovačko primorje	19,4	32,6	48,0	7	izrazito duboka starost
Janjina	11,3	46,8	41,9	7	izrazito duboka starost
Konavle	22,4	23,3	54,4	6	duboka starost
Kula Norinska	25,5	21,6	53,0	5	starost
Lastovo	19,7	28,8	51,5	7	izrazito duboka starost
Lumbarda	23,2	25,7	51,1	6	duboka starost
Mljet	15,6	34,8	49,5	7	izrazito duboka starost
Orebić	19,7	29,4	50,9	7	izrazito duboka starost
Pojezerje	25,1	21,3	53,6	5	starost
Slivno	21,7	29,2	49,2	6	duboka starost
Smokvica	19,8	30,3	49,9	7	izrazito duboka starost
Ston	20,9	28,5	50,6	6	duboka starost
Trpanj	17,9	36,8	45,4	7	izrazito duboka starost
Vela Luka	19,6	30,4	50,1	7	izrazito duboka starost
Zažablje	22,7	25,4	51,9	6	duboka starost
Župa dubrovačka	25,0	17,4	57,6	5	starost
DNŽ	22,3	24,4	53,4	6	duboka starost

Kriteriji za izdvajanje tipova dobnog sastava stanovništva prema udjelima mladog i starog stanovništva u % u ukupnom, primjereni za opću demografsku sliku u Hrvatskoj i uopće ostale populacije koje se pomlađuju ili stare. Kako se hrvatska populacija pomiče u procesu starenja prema većim tipovima (brojem većim u rasponu 1-7), pa gotovo i nema u hrvatskom prostoru tipova 4 i nižih, ponekad se čini kako bi tipizaciju trebalo prilagoditi hrvatskim uvjetima. Međutim, to nije moguće jer se tada ne bi vidio starosni put Hrvatske i svi ostali oblici populacija koji postaje, kao i stvarno stanje starosti u Hrvatskoj i samog procesa starenja koji oslikava demografski slom i sve negativnosti koje su uočene u Hrvatskoj i u Županiji.

Način izdvajanja tipova dobnog-spolnog sastava stanovništva.

0-19	60 i više	Tip	Obilježje
≥ 35	≤ 8	1	Izrazita mladost
≥ 30	≤ 10	2	Mladost
> 30	> 10	3	Kasna mladost
< 30	< 15	4	Na pragu starosti
< 30	> 15	5	Starost
≤ 25	≥ 20	6	Duboka starost
≤ 20	≥ 25	7	Izrazito duboka starost

Sl. 30. Tip dobnog sastava stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

1. Cijela je Županija u tipu duboka starost (Tab. 19.), s udjelima koji su blizu graničnih vrijednosti prema izrazito dubokoj starosti, a još je bliže tim graničnim vrijednostima Grad Dubrovnik. Raspon tipova od starosti (samo su četiri jedinice u tom tipu: Metković, Kula Norinska, Požezerje i Župa dubrovačka) pa do izrazito duboke starosti izravno potvrđuje ukupnu negativnost demografske županijske slike, a sukladno tome i neizvjesnu budućnost.
2. Dakle, usprkos relativno povoljnijim trendovima prirodnog kretanja županijskog stanovništva i osciliranja pozitivne i negativne migracijske bilance oko malih apsolutnih vrijednosti (što je u odnosu na Hrvatsku relativno povoljnije), pravu sliku budućnosti županijske populacije prikazuju upravo ovi tipovi starosti. Mogu se sad frizirati podaci i slagati drugačije parametri za izdvajanje tipova ili pak ublažavati obilježja tipova, međutim ne mogu se ispraviti trendovi i najave iz ovakve strukture stanovništva.
3. Kartogram tipova dobnog sastava stanovništva (Sl. 30.) i plavetnilo na njemu vrlo zorno oslikava kuda su županijsku (naravno i hrvatsku još i više) populaciju doveli dugogodišnji negativni trendovi i pokazatelji kojih smo bili svjesni, ali nismo na njih reagirali ozbiljnijim mjerama demografske obnove.

4.2. Gospodarska struktura

Demografski sastav stanovništva prema gospodarskim obilježjima omogućuje sagledavanje potencijalnog demografskog okvira za aktivnosti u svim gospodarskim i inim djelatnostima kroz radno sposobno stanovništvo (stanovništvo staro 15-64 godina) i njegov udio u ukupnom, broj i udio nezaposlenih (kad traže prvi zaposlenje ili ponovo stupanje u radni odnos) i ekonomski neaktivno stanovništvo (umirovljenici, osobe s obavezama u kućanstvu, učenici, studenti i ostali neaktivni). Kod razmatranje različitih i brojnih demografskih struktura u pravilu se izdvajaju oni pokazatelji koji se smatraju relevantnima i iz kojih je moguće izdvojiti osnovne zakonitosti i zaključke koji navode na smjer i intenzitet budućih zbivanja (Tab. 20., 21., 22. i 23.).

Ime grada/općine	Muškarci	m%	Žene	ž%	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	Ukupno % (u ukupnom stanovništvu)
Dubrovnik	20 143	47,3	22 472	52,7	28 327	66,5
Korčula	2 812	49,7	2 851	50,3	3 774	66,6
Metković	8 302	49,5	8 486	50,5	11 075	66,0
Opuzen	1 609	49,4	1 645	50,6	2 160	66,4
Ploče	5 054	49,9	5 081	50,1	6 898	68,1
Blato	1 698	47,3	1 895	52,7	2 314	64,4
Dubrovačko primorje	1 060	48,8	1 110	51,2	1 271	58,6
Janjina	266	48,3	285	51,7	307	55,7
Konavle	4 270	49,8	4 307	50,2	5 679	66,2
Kula Norinska	854	48,9	894	51,1	1 140	65,2
Lastovo	404	51,0	388	49,0	514	64,9
Lumbarda	616	50,8	597	49,2	797	65,7
Mljet	541	49,7	547	50,3	660	60,7
Orebić	2 041	49,5	2 081	50,5	2 641	64,1
Pojezerje	501	50,6	490	49,4	649	65,5
Slivno	980	49,0	1 019	51,0	1 251	62,6
Smokvica	454	49,6	462	50,4	588	64,2
Ston	1 188	49,4	1 219	50,6	1 485	61,7
Trpanj	344	47,7	377	52,3	428	59,4
Vela Luka	1 968	47,6	2 169	52,4	2 642	63,9
Zažablje	396	52,3	361	47,7	463	61,2
Župa dubrovačka	4 120	49,5	4 211	50,5	5 741	68,9
DNŽ	59 621	48,6	62 947	51,4	80 804	65,9

Tab. 20. Radno sposobno stanovništvo gradova i općina Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4.2.1. Radni kontingent

1. Populacija u dobi 15-64 godine starosti (radni kontingent) čini u Županiji i u većini gradova i općina 2/3 ukupnog stanovništva i po svemu je to još uvijek potencijal gospodarske revitalizacije, usprkos uočenim trendovima starenja ukupne populacije.
2. Tek je u Dubrovačkom primorju, Janjini i Trpnju taj kontingent ispod 60 % ukupne populacije, a zanimljivo je kako usprkos dubokoj ili izrazito dubokoj starosti takav udio nije niti na otočnim općinama. Upućuje to na koncepcijski primjerenije djelatnosti za stariju populaciju koje su u pravilu vezane za obiteljska gazdinstva, obrte ili manje proizvodne i uslužne jedinice koje bi se nužno trebale sustavno poticati. Zato je pojava OPG-ova, LAG-ova i sličnih aktivnosti vezanih za prostoru i stanovništvu primjerenih djelatnosti put koji treba slijediti i usmjeravati kao inovaciju u prostoru.
3. Primjer Dubrovačko-neretvanske županije, kao uostalom i cijele Hrvatske potvrđuje također kako je premještanje udjela izvan radnog kontingenta stanovništva na stariju populaciju (za razliku od zemalja koje imaju izrazitu mladost ili mladost ukupnog stanovništva), zadržalo odnose zrele populacije ili radnog kontingenta stanovništva u potencijalnim razvojnim okvirima. Takav će se odnos u intenzivnom procesu starenja zadržati još neko kraće vrijeme, p o procjeni možda najviše 10 godina, a nakon toga ostarjet će i demografski potencijal kao temelj gospodarskog razvoja Županije.

Tab. 21. Zaposleno, nezaposleno i ekonomski neaktivno stanovništvo starije od 15 godina gradova i općina Županije 2011. godine.

Ime grada ili općine	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni			Ekonomski neaktivni					Nezaposleno
			svaga	nezaposleni, traže prvo zaposlenje	nezaposleni, traže ponovno zaposlenje	svaga	umirovljenici	osobe koje se bore bore disvezansa u kućanstvu	učesnici ili studenći	ostale nezaktivne osobe	
Dobrovnik	36 255	16 554	2 127	266	1 861	17 555	10 452	1 834	3 530	1 719	19
Korčula	4 836	2 317	413	46	367	2 104	1 150	279	435	240	2
Međunarč	13 293	4 647	1 540	324	1 216	7 105	3 409	1 216	1 676	804	1
Opuzen	2 696	1 084	201	45	156	1 411	765	255	268	123	-
Ploče	8 536	3 099	783	150	633	4 644	2 673	522	925	524	10
Šibenik	3 053	1 671	132	28	104	1 247	709	119	270	149	3
Šibenik primorje	1 841	720	88	7	81	1 032	633	147	122	110	1
Tanjina	306	224	21	8	13	261	182	37	22	20	-
Konavle	7 162	3 373	482	52	430	3 307	1 893	366	706	342	-
Kula Normala	1 439	429	147	48	99	863	421	180	150	112	-
Lustovo	688	256	61	7	54	371	251	31	76	33	-
Loribanda	1 022	513	74	11	63	435	221	52	98	64	-
Mljet	967	338	43	3	40	586	362	100	69	45	-
Orebić	3 505	1 819	153	10	143	1 533	832	279	279	143	-
Pojasenje	813	247	58	16	42	508	222	92	80	114	-
Škrvno	1 697	382	111	24	87	1 004	533	165	162	144	-
Šušnjava	793	411	62	6	56	320	194	30	76	20	-
Štos	2 055	762	107	16	91	1 166	581	222	180	183	-
Tuparij	627	255	41	3	38	331	208	40	51	37	-
Vela Luiza	3 539	1 473	303	52	271	1 763	1 132	170	297	164	-
Zadarje	650	176	108	8	95	351	181	65	54	51	-
Zagađenača	6 716	3 493	397	39	358	2 826	1 427	363	631	405	-
DNZ	102 649	44 443	7 447	1 149	6 298	50 723	28 426	6 574	10 177	5 545	36

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4. Pokazatelj koji nam ipak usprkos potencijalu potvrđuje nepovoljnost demografske gospodarske strukture je podatak o zaposlenosti (Tab. 21. i 22.), prema kojem je ukupna zaposlenost radnog kontingenta u Županiji samo 55 %. Vrlo je nepovoljan i odnos ukupno neaktivnog stanovništva prema broju zaposlenih ili pak samo umirovljenika prema ukupno zaposlenima.
5. Ekonomski neaktivne osobe (umirovljenici, đaci, studenti, osobe s obavezama u kućanstvu i ostale neaktivne osobe) brojnije su za 6 280 osoba od ukupnog broja zaposlenih i takav odnos ne može izdržati niti jedno društvo, osim ako nema puno sivih zona vezanih za pojedine aktivnosti.

Tab. 22. Pregledna tablica zaposlenosti, nezaposlenosti i ekonomske neaktivnosti stanovništva općina i gradova Županije 2011. godine.

Ime grada ili općine	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni	Ekonomski neaktivni	Nepoznato
Dubrovnik	36 255	16 554	2 127	17 555	19
Korčula	4 836	2 317	413	2 104	2
Metković	13 293	4 647	1 540	7 105	1
Opuzen	2 696	1 084	201	1 411	-
Ploče	8 536	3 099	783	4 644	10
Blato	3 053	1 671	132	1 247	3
Dubrovačko primorje	1 841	720	88	1 032	1
Janjina	506	224	21	261	-
Konavle	7 162	3 373	482	3 307	-
Kula Norinska	1 439	429	147	863	-
Lastovo	688	256	61	371	-
Lumbarda	1 022	513	74	435	-
Mljet	967	338	43	586	-
Orebić	3 505	1 819	153	1 533	-
Pojezerje	813	247	58	508	-
Slivno	1 697	582	111	1 004	-
Smokvica	793	411	62	320	-
Ston	2 035	762	107	1 166	-
Trpanj	627	255	41	331	-
Vela Luka	3 539	1 473	303	1 763	-
Zažablje	630	176	103	351	-
Župa dubrovačka	6 716	3 493	397	2 826	-
DNŽ	102 649	44 443	7 447	50 723	36

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

6. Promatrajući samo zaposleno stanovništvo u ukupnom iznad 15 godina starosti (43,3%), uočavaju se i drugi važni odnosi. Zaposleno je 55 % radnog kontingenta, nezaposlenost je istog 9,2 %, a ekonomska je neaktivnost obilježje čak 49,4 % stanovništva starijeg od 15 godina.
7. Generalno se može konstatirati kako nezaposlenost i nije tako brojna i s velikim udjelom u bilo kojem relevantnom kontingentu kao sama neaktivnost stanovništva,

koja očito potvrđuje neformalnu aktivnost u djelatnostima vezanim za turističku djelatnost primarno.

Tab. 23. Relativni udjeli zaposlenosti, nezaposlenosti i ekonomske neaktivnosti gradova i općina Županije 2011. godine.

Ime grada ili općine	Ukupno %	Zaposleni %	Nezaposleni %	Ekonomski neaktivni %	Nepoznato %
Dubrovnik	100	45,7	5,9	48,4	0,05
Korčula	100	47,9	8,5	43,5	0,04
Metković	100	35,0	11,6	53,4	0,01
Opuzen	100	40,2	7,5	52,3	-
Ploče	100	36,3	9,2	54,4	0,12
Blato	100	54,7	4,3	40,8	0,10
Dubrovačko primorje	100	39,1	4,8	56,1	0,05
Janjina	100	44,3	4,2	51,6	-
Konavle	100	47,1	6,7	46,2	-
Kula Norinska	100	29,8	10,2	60,0	-
Lastovo	100	37,2	8,9	53,9	-
Lumbarda	100	50,2	7,2	42,6	-
Mljet	100	35,0	4,4	60,6	-
Orebić	100	51,9	4,4	43,7	-
Pojezerje	100	30,4	7,1	62,5	-
Slivno	100	34,3	6,5	59,2	-
Smokvica	100	51,8	7,8	40,4	-
Ston	100	37,4	5,3	57,3	-
Trpanj	100	40,7	6,5	52,8	-
Vela Luka	100	41,6	8,6	49,8	-
Zažablje	100	27,9	16,3	55,7	-
Župa dubrovačka	100	52,0	5,9	42,1	-
DNŽ	100	43,3	7,3	49,4	0,04

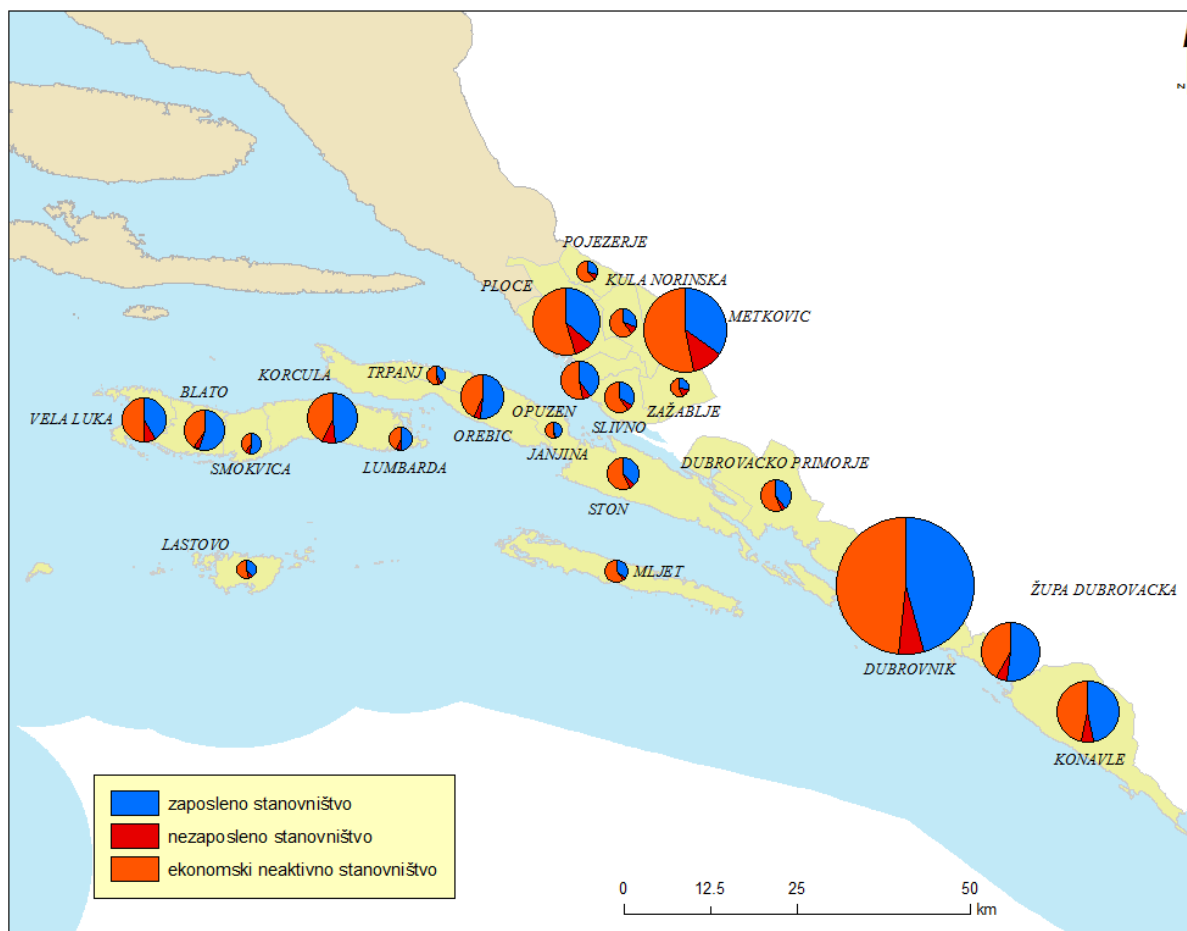
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

8. Distribucija svih razmatranih kategorija prethodno po gradovima i općinama ne pokazuje bitnija odstupanja, osim što je nezaposlenost apsolutno i relativno najveća (iznad 10 %) u Metkoviću, Kuli Norinskoj i Zažablju, što dodatno potvrđuje prethodne konstatacije iz točke 7., jer se radi o prostoru izvan uske priobalne, otočne i poluotočne turističke zone.
9. Upravo taj nesrazmjer između zaposlenosti i nezaposlenosti s jedne strane i zaposlenosti i ekonomske neaktivnosti s druge strane te istovremene neformalne aktivnosti vjerojatno svih kategorija ekonomski neaktivnih osoba, održava gospodarsku stabilnost Županije, usprkos apsolutno velikom broju umirovljenika, đaka i studenata.
10. Kartodijagram na slici 31. također potvrđuje mala odstupanja u pojedinim dijelovima Županije uz konstataciju kako preko 50 % zaposlenih u ukupnom stanovništvu starijem od 15 godina imaju Blato, Lumbarda, Orebić, Smokvica i Župa dubrovačka,

dakle sve redom općine i to korčulanske. Najviše ekonomski neaktivnih osoba ima općina (otok) Mljet.

- Demografski dinamizam prema ovim parametrima ne pokazuje izraženu signifikatnost i gospodarske strukture ne slijede (ili obrnuto) istovremeno i prirodne pokazatelje.

Sl. 31. Zaposleno, nezaposleno i ekonomski neaktivno stanovništvo gradova i općina Županije 2011. godine starije od 15 godina.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4.3. Društvena struktura

Sastav stanovništva prema društvenim obilježjima ima slično kao i gospodarski više različitih pokazatelja i kao signifikantni su izabrani: struktura prihoda stanovništva 2011. godine od samostalnog i privremenog rada, prihodi od mirovina, prihodi od socijalnih davanja i ostali prihodi te osobe bez prihoda i obrazovna razina stanovništva po gradovima i općinama Županije (Tab. 24. i 25.). Na osnovi podataka iz tablica moguće je izdvojiti nekoliko osnovnih zakonitosti i konstatacija koje obilježavaju stanovništvo i dodatni su pokazatelji opće demografske slike Županije i njezinih gradova i općina.

- Broj stanovnika prema strukturi prihoda prema glavnim izvorima (stalni i privremeni rad i ostali prihodi: od poljoprivrede, mirovina, socijalnih naknada i ostalih prihoda) i

osoba bez prihoda je gotovo jednak. Prihode od stalnog i privremenog rada ima 43 856 osoba, prihode od poljoprivrede, starosnih i ostalih mirovina, socijalnih naknada i ostalih prihoda ima 44 785 osoba, a 40 861 osoba nema nikakvih formalnih prihoda. Gotovo trećinska razdioba u strukturi potvrđuje veliko ovisnost o dodatnim oblicima rada koji se službeno ne registriraju, što je očito slučaj u Županiji i vezano za turističku djelatnost primarno, i naravno o socijalnim i mirovinskim proračunskim davanjima. Opterećenost je društva na taj način velika pa su poticajni oblici zapošljavanja prema projektima i programima koje treba osmisliti državna i županijska razina kroz koncepciju regionalnog razvitka nužni. Razrada projekata za mlade osobe, mlade obitelji pa i ostalu populaciju u regionalnom konceptu poticajni je i usmjeravani model iz različitih fondova, od europskih, državnih i lokalnih. Zato je potrebna izrada projekata od strane stručnih upravnih službi na koje se natječe spomenuta populacija.

2. Postoje odstupanja u županijskom prostoru po gradovima i općinama, ali ona mogu biti predmet specifičnih općinskih i gradskih studija, koncepcija i modela rješavanja, koje smatramo nužnim u planskim razvojnim pristupima.

Tab. 24. Struktura prihoda stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine (apsolutne vrijednosti).

Ime grada ili općine	Prihodi od stalnog i privremenog rada	Prihodi od poljoprivrede	Starosna i ostale mirovine	Socijalne naknade	Ostali prihodi	Bez prihoda
Dubrovnik	17 201	80	10 754	928	2 300	12 516
Korčula	2 243	557	1 381	188	443	1 675
Metković	4 705	344	3 480	541	470	7 613
Opuzen	787	607	816	86	113	1 240
Ploče	3 182	225	2 733	404	528	3 431
Blato	1 300	620	1 020	87	164	1 080
Dubrovačko primorje	755	20	670	104	64	622
Janjina	136	105	234	17	17	123
Konavle	3 466	93	1 922	136	279	2 887
Kula Norinska	440	16	430	166	41	758
Lastovo	274	35	235	5	59	237
Lumbarda	500	234	281	46	71	380
Mljet	366	8	366	21	98	264
Orebić	1 554	591	1 063	88	246	1 217
Pojezerje	233	62	226	75	16	437
Slivno	388	370	570	58	127	725
Smokvica	243	243	283	71	49	262
Ston	706	187	610	31	166	822
Trpanj	242	71	239	10	65	197
Vela Luka	1 397	577	1 256	219	173	1 201
Zažablje	180	23	186	62	27	299
Župa dubrovačka	3 558	13	1 472	223	395	2 875
DNŽ	43 856	5 081	30 227	3 566	5 911	40 861

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 25. Struktura prihoda stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine

Ime grada ili općine	Prihodi od stalnog i privremenog rada, %	Prihodi od poljoprivrede, %	Starosna i ostale mirovine, %	Socijalne naknade, %	Ostali prihodi, %	Bez prihoda, %	Ukupno, %
Dubrovnik	40,4	0,2	25,2	2,2	5,4	29,4	100
Korčula	39,6	9,8	24,4	3,3	7,8	29,6	100
Metković	28,0	2,0	20,7	3,2	2,8	45,3	100
Opuzen	24,2	18,7	25,1	2,6	3,5	38,1	100
Ploče	31,4	2,2	27,0	4,0	5,2	33,9	100
Blato	36,2	17,3	28,4	2,4	4,6	30,1	100
Dubrovačko primorje	34,8	0,9	30,9	4,8	2,9	28,7	100
Janjina	24,7	19,1	42,5	3,1	3,1	22,3	100
Konavle	40,4	1,1	22,4	1,6	3,3	33,7	100
Kula Norinska	25,2	0,9	24,6	9,5	2,3	43,4	100
Lastovo	34,6	4,4	29,7	0,6	7,4	29,9	100
Lumbarda	41,2	19,3	23,2	3,8	5,9	31,3	100
Mljet	33,6	0,7	33,6	1,9	9,0	24,3	100
Orebić	37,7	14,3	25,8	2,1	6,0	29,5	100
Pojezerje	23,5	6,3	22,8	7,6	1,6	44,1	100
Slivno	19,4	18,5	28,5	2,9	6,4	36,3	100
Smokvica	26,5	26,5	30,9	7,8	5,3	28,6	100
Ston	29,3	7,8	25,3	1,3	6,9	34,2	100
Trpanj	33,6	9,8	33,1	1,4	9,0	27,3	100
Vela Luka	33,8	13,9	30,4	5,3	4,2	29,0	100
Zažablje	23,8	3,0	24,6	8,2	3,6	39,5	100
Župa dubrovačka	42,7	0,2	17,7	2,7	4,7	34,5	100
DNŽ	35,8	4,1	24,7	2,9	4,8	33,3	100

(relativne vrijednosti).

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

3. Posebno je mali broj osoba i njihov relativni udio u ukupnim primanjima koje prihode ostvaruju iz poljoprivredne djelatnosti pa se po ne znam koji put i gotovo u svim dijelovima Hrvatske ponavljaju primjeri koji potvrđuju slabu ili gotovo nikakvu valorizaciju prostornih potencijala usprkos velikim izdvajanjima iz proračuna za poticaje u poljoprivredi. Potvrđuju se brojne konstatacije kako su nam silna ulaganja u poljoprivredu zapravo razorila ruralni prostor i demografsku sliku u njima i očito je potrebna revalorizacija cijelog koncepta.
4. Preko 60 % (točnije 60,9) osoba ovisno je o proračunskim izdvajanjima, a vjerojatno i više uračunaju li se tu i proračunski poticaji za poljoprivredu (bez prihoda, mirovine i socijalna davanja). Dakle, gotovo 2/3 ukupnog stanovništva ovisno je o davanjima na

osnovu minolog rada ili rada nekog drugog što bi svako društvo dovelo do socijalne nestabilnosti.

- Uglavnom svaki pokazatelj socijalne demografske strukture ukazuje nam na moguća buduća demografska kretanja pa su prognoze bez ozbiljnijeg pristupa demografskoj revitalizaciji zaista nepovoljne

Tab. 26. Stanovništvo gradova i općina Županije starije od 15 godina prema razini obrazovanja 2011. godine.

Ime grada ili općine	Bez škole	1-7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Dubrovnik	321	1 394	5 193	19 972	9 242	133
Korčula	45	224	907	2 755	905	-
Metković	178	1 103	2 325	7 749	1 934	4
Opuzen	25	345	443	1 473	410	-
Ploče	115	737	1 417	4 870	1 394	3
Blato	52	262	737	1 621	375	6
Dubrovačko primorje	32	346	331	927	202	3
Janjina	8	47	126	229	96	-
Konavle	73	641	1 281	3 923	1 244	-
Kula Norinska	23	236	279	789	112	-
Lastovo	3	61	163	350	111	-
Lumbarda	7	37	181	648	149	-
Mljet	11	102	264	478	112	-
Orebić	62	183	772	1 870	618	-
Pojezerje	43	69	268	394	39	-
Slivno	13	297	329	835	223	-
Smokvica	6	10	298	375	104	-
Ston	17	286	475	1 044	212	1
Trpanj	4	43	142	297	141	-
Vela Luka	19	287	784	2 004	443	2
Zažablje	23	123	153	298	33	-
Župa dubrovačka	81	322	1 066	4 108	1 122	17
DNŽ	1 161	7 155	17 934	57 009	19 221	169

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

- Nepismenost je u Županiji mala (1.13 % stanovništva starijeg od 15 godina) i nije ju potrebno posebno razmatrati niti donositi o njoj signifikantne stavove, kao niti o stanovništvu s nezavršenom osnovnom školom (udio je oko 7 %).
- Obrazovanost županijske populacije je velika jer 74,3 % stanovništva starijeg od 15 godina ima završeno srednje ili visoko obrazovanje. Visoko gotovo svaki peti stanovnik (udio iznosi 18,7 %) pa je po svim pokazateljima obrazovanost županijske populacije primjerena razvijenim europskim društvima. Razvojni obrazovni potencijal postoji te će se u slijedećim godinama vidjeti je li taj potencijal razvojna osnova ili emigracijski potencijal kroz koji će dodatno slabiti Županija.

8. Unutar županijske su razlike ipak uočljivije i ne slijede zakonitosti ranije konstatirane kod demografskih procesa. Grad Dubrovnik prema tom obilježju pokazuje prava obilježja regionalnog centra, a Grad Metković kao sekundarni i to razvojni centar Županije potvrđuje svoj demografski rast imigracijom.
9. Gotovo sve otočne i poluotočne općine imaju manji udio visokoobrazovanih od udjela osoba sa završenom osnovnom školom što pak za razliku od Grada Metkovića potvrđuje iseljavanje mladih i obrazovanih osoba.

Tab. 27. Indeks obrazovanosti gradova i općina Županije 2011. godine izražen u postocima.

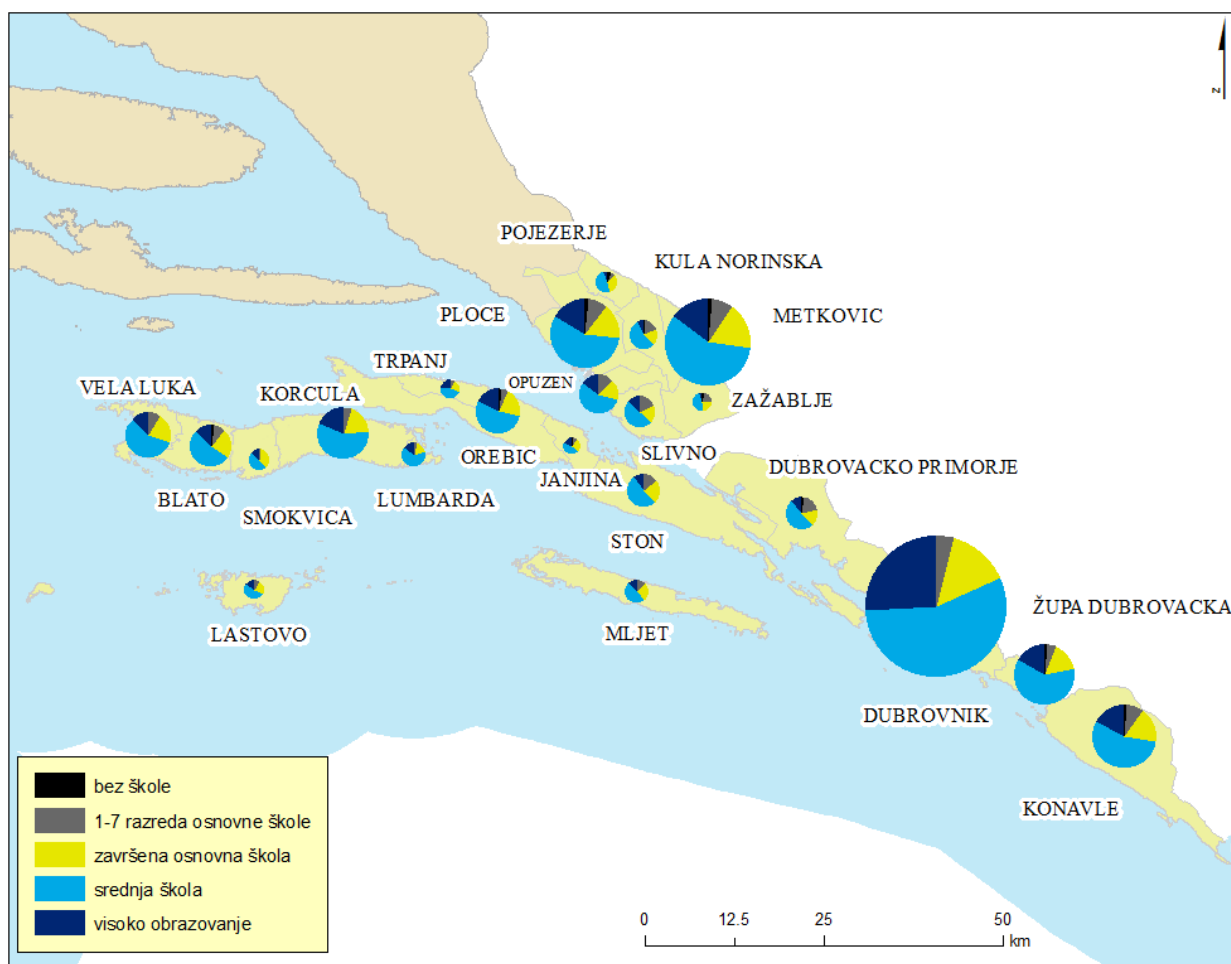
Ime grada ili općine	<O _I	O _{II}	O _{III}	I _o
Dubrovnik	4,7	55,1	25,5	296,9
Korčula	5,6	57,0	18,7	191,7
Metković	9,6	58,3	14,5	88,0
Opuzen	13,7	54,6	15,2	60,5
Ploče	10,0	57,1	16,3	93,3
Blato	10,3	53,1	12,3	63,4
Dubrovačko primorje	20,5	50,4	11,0	26,9
Janjina	10,9	45,3	19,0	79,0
Konavle	10,0	54,8	17,4	95,4
Kula Norinska	18,0	54,8	7,8	23,7
Lastovo	9,3	50,9	16,1	88,2
Lumbarda	4,3	63,4	14,6	214,7
Mljet	11,7	49,4	11,6	49,0
Orebić	7,0	53,4	17,6	134,6
Pojezerje	13,8	48,5	4,8	16,9
Slivno	18,3	49,2	13,1	35,4
Smokvica	2,0	47,3	13,1	307,4
Ston	14,9	51,3	10,4	35,9
Trpanj	7,5	47,4	22,5	142,1
Vela Luka	8,6	56,6	12,5	82,0
Zažablje	23,2	47,3	5,2	10,7
Župa dubrovačka	6,0	61,2	16,7	170,3
DNŽ	8,1	55,5	18,7	128,4

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

10. Obrazovani sastav stanovništva je moguće grupirati u tri skupine: <O_I–udio bez završenog primarnog obrazovanja, O_{II}–udio sa završenim sekundarnim obrazovanjem i O_{III}–udio sa završenim tercijarnim obrazovanjem pa se pomoću formule $I_o = O_{II} * O_{III} / <O_i$ dobije indeks obrazovanosti kao svojevrsni sintezni pokazatelj društvene strukture županijske populacije (Tab. 27.).

11. Posebno se po tom kriteriju u pozitivnom smislu izdvajaju Grad Dubrovnik i Grad Korčula te općine Lumbarda i Smokvica i time potvrđuju otok Korčulu, uz Dubrovnik, kao stvarno i formalno najobrazovaniji županijskim prostor.
12. Dubrovačko primorje, Kula Norinska i Zažablje očekivano i sukladno ostalim demografskim strukturama jesu administrativno-teritorijalne jedinica s najmanjim indeksom obrazovanosti, a prostorne raznolikosti prikazane su na kartogramu sa slike 32.
13. Vrlo je zanimljiv relativno mali indeks obrazovanosti Grada Metkovića i njegovog prostornog okruženja, što je očito posljedicu dugog tradicijskog razvoja i useljavanja stanovništva iz istog okruženja.

Sl. 32. Stanovništvo gradova i općina Županije starije od 15 godina prema razini obrazovanja 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4.4. Ostale strukture

Ostale su strukture stanovništva važnije u specijalističkim radovima kada se razmatraju problematike u kojima su te strukture faktor demografskih procesa i utječu bitno na njihov smjer i intenzitet. Zato se ovdje prilažu samo narodnosna struktura i struktura stanovništva po religijskoj pripadnosti kako bi se uočila vrlo izražena homogenost po jednom i drugom obilježju za dvije posljednje popisne godine. Zbog vrlo malih promjena i već spomenute velike homogenosti priložene analitičke tablice i kartodijagrami služe samo kao osnovna analitička informacija i nadopuna opće demografske županijske slike (Tab. 28., 29. i 30. i Sl. 33. i 34.).

1. Mala apsolutna depopulacija ukupnog stanovništva i nešto veća negativna migracijska bilanca uz mali apsolutni prirodni porast između popisa stanovništva 2001. i 2011. godine već su najavili i male promjene struktura stanovništva, pogotovo narodnosne i vjerske.

Tab. 28. Narodnosni sastav stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

Ime grada/općine	Hrvati	Hrvati, %	Srbi	Srbi, %	Bošnjaci	Bošnjaci, %	Ostali	Ostali, %
Dubrovnik	38 498	90.3	1 164	2.7	1 499	3.5	1 454	3.4
Korčula	5 422	95.7	56	1.0	19	0.3	166	2.9
Metković	16 251	96.8	350	2.1	34	0.2	153	0.9
Opuzen	3 200	98.3	23	0.7	5	0.2	26	0.8
Ploče	9 722	95.9	154	1.5	41	0.4	218	2.1
Blato	3 515	97.8	17	0.5	7	0.2	54	1.5
Dubrovačko primorje	2 148	99.0	4	0.2	1	0.1	17	0.8
Janjina	529	96.0	9	1.6	4	0.7	9	1.6
Konavle	8 327	97.1	43	0.5	51	0.6	156	1.8
Kula Norinska	1 734	99.2	1	0.1	-	-	13	0.7
Lastovo	750	94.7	11	1.4	11	1.4	20	2.5
Lumbarda	1 179	97.2	4	0.3	9	0.7	21	1.7
Mljet	1 059	97.3	7	0.6	-	-	22	2.0
Orebić	3 888	94.3	58	1.4	32	0.8	144	3.5
Pojezerje	988	99.7	-	-	-	-	3	0.3
Slivno	1 873	93.7	93	4.7	15	0.8	18	0.9
Smokvica	907	99.0	3	0.3	1	0.1	5	0.5
Ston	2 371	98.5	5	0.2	1	0.0	30	1.3
Trpanj	677	93.9	8	1.1	11	1.5	25	3.5
Vela Luka	4 012	97.0	17	0.4	4	0.1	104	2.5
Zažablje	755	99.7	-	-	-	-	2	0.3
Župa dubrovačka	7 863	94.4	68	0.8	233	2.8	167	2.0
DNŽ	115 668	94.4	2 095	1.7	1 978	1.6	2 827	2.3

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine - Stanovništvo prema narodnosti po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

2. Konstatirajmo ovdje kako je Dubrovačko-neretvanska županija po oba obilježja izrazito homogena županija u Hrvatskoj 2011. godine s apsolutno malim brojem pripadnika ostalih etničkih skupina (ukupno 6 900 osoba) i relativno malim udjelom u

ukupnom stanovništvu (5,6 %). Takva etnička homogenost i praktički ne postojanje ozbiljnijih prijevora oko toga ovom hrvatskom pri graničnom prostoru, izloženom kroz cijelu povijest i naše vrijeme raznim pritiscima i ratnim agresijama iz susjednih prostora, daje posebnu težinu i posebno priznanje u očuvanja hrvatskog prostora i identiteta.

3. Najmanju etničku homogenost u Županiji ima Grad Dubrovnik, što je i razumljivo jer su gradovi uvijek bili smjerovi preseljavanja različitog stanovništva, a Dubrovnik je uz to još i svjetske razine prepoznatljivosti hrvatskog, povijesnog, kulturnog i svakog drugog identiteta. Najbrojnija ostala etnička skupina nakon hrvatske jesu Bošnjaci koji su uglavnom vezani samo za Dubrovnik.
4. Slično je i sa Srbima i ostalim etničkim skupinama koje su malo zastupljene u ostalim dijelovima Županije, a ako i jesu uglavnom su životno vezane za gradove. Vrijednosti u tablicama pokazuju kako i novije migracije stanovništva nakon 2011. godine nisu bitno promijenile etnički sastav stanovništva, što se najbolje vidi po Župi dubrovačkoj.

Tab. 29. Narodnosni sastav stanovništva gradova i općina Županije 2001. godine.

Ime grada/općine	Hrvati	Hrvati, %	Srbi	Srbi, %	Bošnjaci	Bošnjaci, %	Ostali	Ostali, %
Dubrovnik	38 690	88,4	1 426	3,3	1 387	3,2	2 267	5,2
Korčula	5 583	94,8	68	1,2	18	0,3	220	3,7
Metković	14 834	96,4	324	2,1	18	0,1	208	1,4
Opuzen	3 172	97,8	19	0,6	3	0,1	48	1,5
Ploče	10 305	95,1	179	1,7	34	0,3	316	2,9
Blato	3 622	98,4	14	0,4	1	0,0	43	1,2
Dubrovačko primorje	2 195	99,1	5	0,2	1	0,0	15	0,7
Janjina	579	97,6	5	0,8	2	0,3	7	1,2
Konavle	7 962	96,5	68	0,8	55	0,7	165	2,0
Kula Norinska	1 908	99,1	1	0,1	1	0,1	16	0,8
Lastovo	778	93,2	15	1,8			42	5,0
Lumbarda	1 192	97,6	5	0,4	5	0,4	19	1,6
Mljet	1 088	97,9	5	0,5			18	1,6
Orebić	3 860	92,7	55	1,3	41	1,0	209	5,0
Pojezerje	1 206	97,8					27	2,2
Slivno	1 876	90,3	108	5,2	35	1,7	59	2,8
Smokvica	989	97,7	2	0,2	1	0,1	20	2,0
Ston	2 570	98,7	6	0,2	2	0,1	27	1,0
Trpanj	811	93,1	14	1,6	17	2,0	29	3,3
Vela Luka	4 274	97,6	22	0,5	8	0,2	76	1,7
Zažablje	909	99,7					3	0,3
Župa dubrovačka	6 218	93,3	68	1,0	131	2,0	246	3,7
DNŽ	114 621	93,3	2 409	2,0	1 760	1,4	4 080	3,3

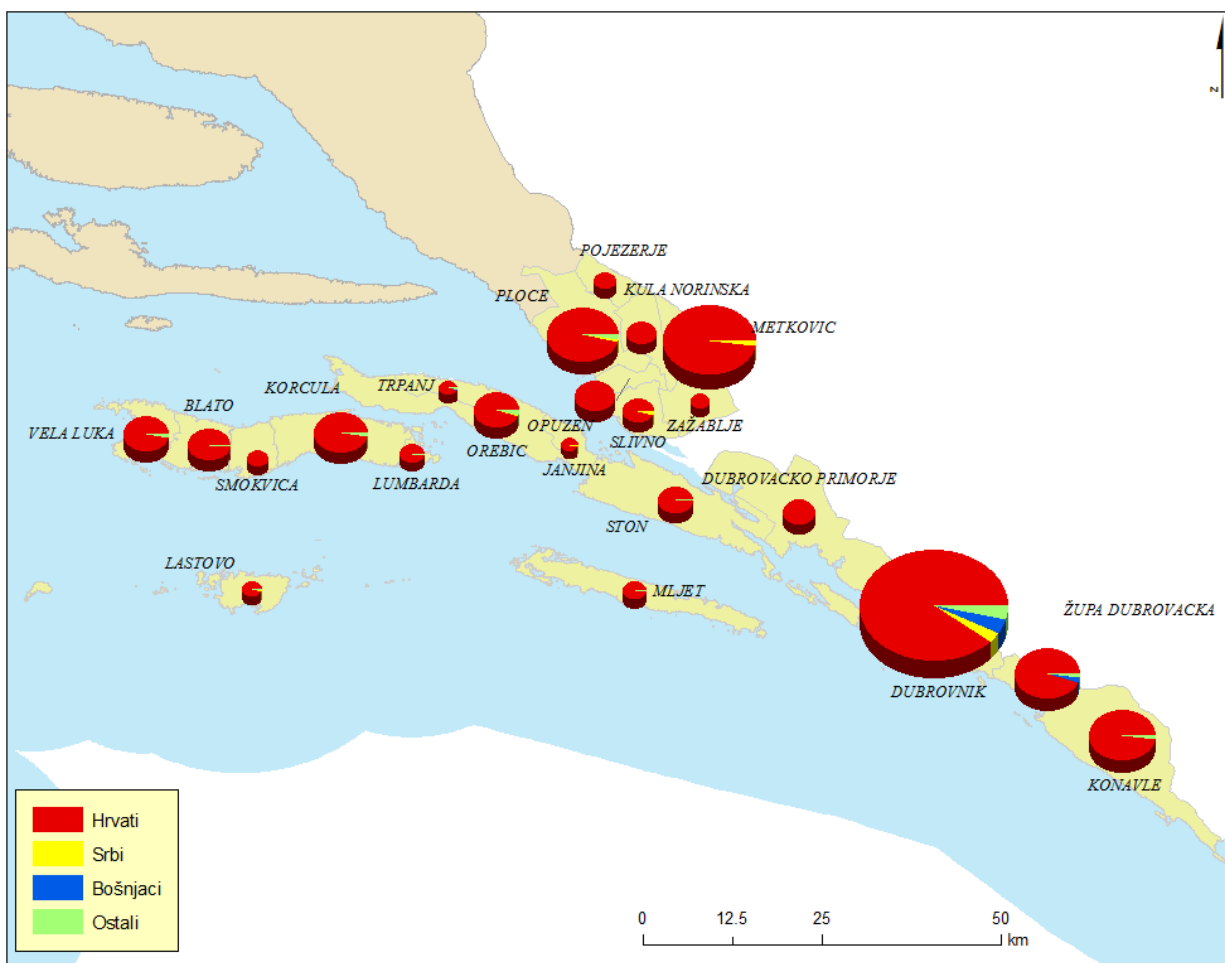
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine - Stanovništvo prema narodnosti po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

5. Slična je etnička homogenost bila u Županiji i u popisu stanovništva 2001. godine, ali ipak nešto manja nego deset godina kasnije. Povećala se ukupna etnička homogenost i

u gradu Dubrovniku i to primarno zbog smanjenja broja Srba i ostalih etničkih skupina, dok se broj i udio Bošnjaka povećao, ali ne bitnije. Povećanje etničke homogenosti uz smanjenje ukupnog stanovništva (ukupnu depopulaciju) i negativnu migracijsku bilancu u isto vrijeme potvrđuje iseljavanje ili asimilaciju savih ostalih etničkih skupina iz Županije više nego Hrvata.

6. Ozbiljnije se etničko raslojavanje očito dogodilo nakon popisa stanovništva 1991. godine i agresije na Hrvatsku, nakon čega je uslijedila i promjena trenda u kretanju ukupnog stanovništva pa onda i njegovih osnovnih struktura, koje su se najviše očitovale u ovim razmatranim u poglavlju.
7. Prostorna se zanimljivost očitava i u tome što se niti u jednom dijelu Županije ne javljaju sredine s većim ili prevladavajućim udjelom etničkih nehrvatskih skupina kao što je to slučaj u nekim drugim pri graničnim državnim područjima, što je također posebnost Dubrovačko-neretvanske županije.
8. Najveća relativna zastupljenost ostalih etničkih skupina 2001. godine bila je u općini Slivno (udio Srba u ukupnom je stanovništvu bio 5,2 %), Lastovu (5,0 % ostalih) i Orebiću (5,0 % ostalih), ali se i u tim općinama njihovi brojevi i udjeli smanjuju 2011. godine. Jedino povećanje i to neznatno u odnosu 2011. u odnosu na 2001. godinu bilo je povećanje udjela Bošnjaka u Gradu Dubrovniku. Međutim, sve su te promjene male po apsolutnim vrijednostima tako da se ne može govoriti o izraženijim trendovima koji bi mogli utjecati na ostale demografske pokazatelje, a još manje na njihov utjecaj na promjene u društvenim, prostornim i gospodarskim procesima. Zato je razmatranje bilo kakvih promjena u ovim obilježjima povezanih za bilo koji oblik političkog djelovanja irelevantno.

Sl. 33. Narodnosni sastav stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine - Stanovništvo prema narodnosti po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

9. Prema svim ovim pokazateljima Županija je obzirom na marginaliziranost, prostornu nerazvijenost zaleđa i fizičku izdvojenost od ostalog dijela Hrvatske zaista rijedak primjer očuvanja identiteta na koji bi trebali biti svi ponosno, posebno ostatak Hrvatske. Zbog svega toga i već više puta spomenutog značenja, strateške državne odluke vezane za ovaj prostor nikad se ne bi trebale mjeriti samo financijskim parametrima.
10. Struktura religijskog sastava stanovništva Županije 2011. godine tek malim i gotovo neznatnim dijelom odstupa od etničkog sastava stanovništva prikazanog u tablici 30. I slici 34.

Tab. 30. Religijski sastav stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

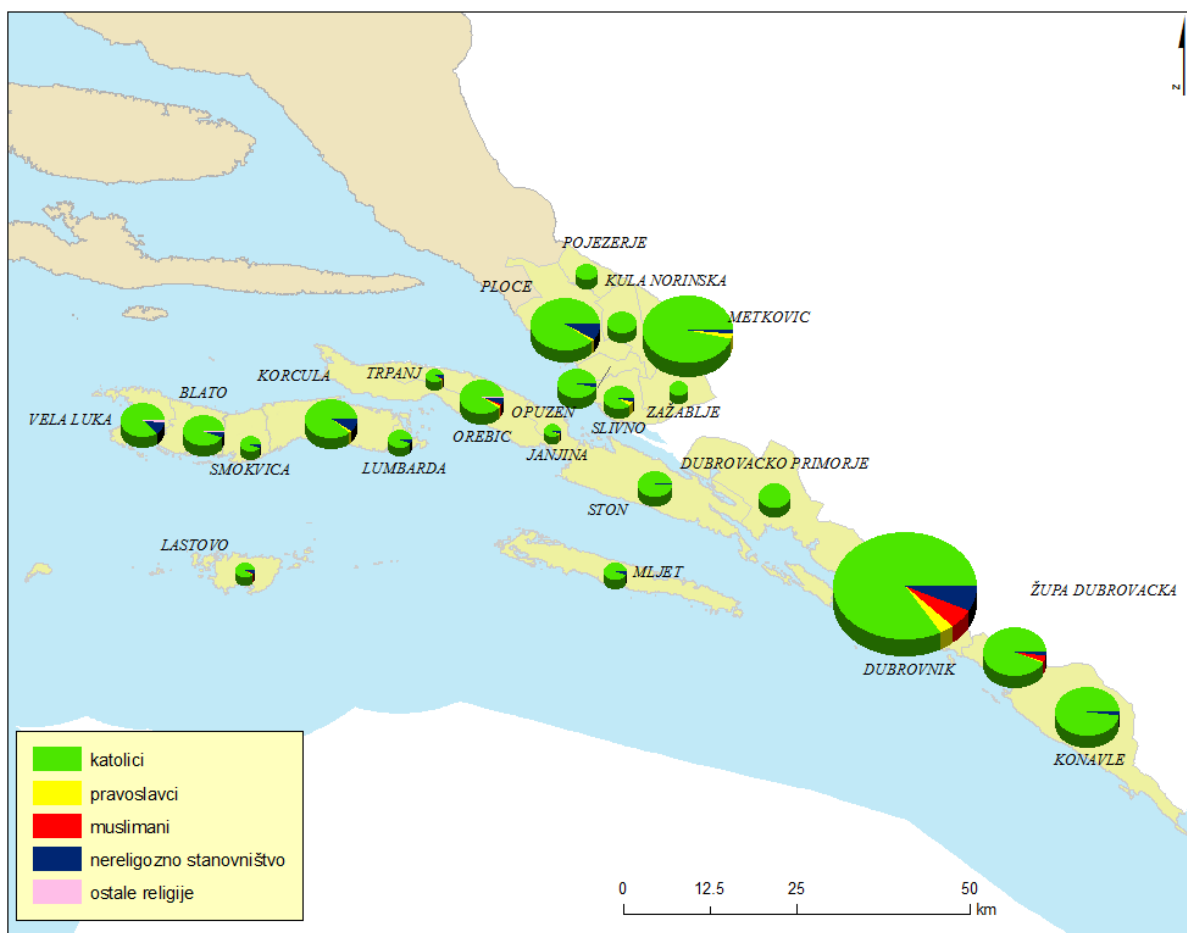
Ime grada/općine	Katolici	K, %	Pravoslavci	P, %	Muslimani	M, %	Nereligiozno stanovništvo	Ns, %	Ostali	O, %
Dubrovnik	35 940	84,3	1 481	3,5	2 240	5,3	2 668	6,3	286	0,7
Korčula	4 949	87,4	75	1,3	32	0,6	554	9,8	53	0,9
Metković	16 055	95,6	367	2,2	56	0,3	257	1,5	53	0,3
Opuzen	3 104	95,4	24	0,7	3	0,1	117	3,6	6	0,2
Ploče	9 039	89,2	118	1,2	89	0,9	825	8,1	64	0,6
Blato	3 343	93,0	26	0,7	9	0,3	173	4,8	42	1,2
Dubrovačko primorje	2 128	98,1	7	0,3	3	0,1	20	0,9	12	0,6
Janjina	500	90,7	8	1,5	7	1,3	29	5,3	7	1,3
Konavle	8 230	96,0	77	0,9	66	0,8	172	2,0	32	0,4
Kula Norinska	1 727	98,8	2	0,1	3	0,2	13	0,7	3	0,2
Lastovo	709	89,5	9	1,1	11	1,4	62	7,8	1	0,1
Lumbarda	1 105	91,1	5	0,4	11	0,9	87	7,2	5	0,4
Mljet	1 021	93,8	8	0,7	-	-	51	4,7	8	0,7
Orebić	3 738	90,7	69	1,7	70	1,7	202	4,9	43	1,0
Pojezerje	984	99,3	1	0,1	-	-	4	0,4	2	0,2
Slivno	1 771	88,6	100	5,0	19	1,0	106	5,3	3	0,2
Smokvica	849	92,7	-	-	-	-	66	7,2	1	0,1
Ston	2 352	97,7	8	0,3	8	0,3	29	1,2	10	0,4
Trpanj	641	88,9	10	1,4	12	1,7	51	7,1	7	1,0
Vela Luka	3 592	86,8	20	0,5	16	0,4	442	10,7	67	1,6
Zažablje	754	99,6	-	-	-	-	-	0,0	3	0,4
Župa dubrovačka	7 725	92,7	94	1,1	272	3,3	186	2,2	54	0,6
DNŽ	110 256	90,0	2 509	2,1	2 927	2,4	6 114	5,0	762	0,6

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema vjeri po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

11. Religijska županijska homogenost je manja nego etnička 2011. godine, što potvrđuje raznolikost Hrvatske ne temeljenu samo na odnosu dviju etničkih skupina, nego etničku i nacionalnu pripadnost hrvatskom korpusu i drugih religija osim dominantne po broju katoličke. Podaci nam to jasno potvrđuju pa bi sukladno njima tu raznolikost trebalo jasno i javno pokazivati i na njihovom primjeru graditi vrijednosti hrvatskog društva.
12. Najveća razlika između etničke i vjerske pripadnosti nastala je u povećanju nereligioznog stanovništva, čiji je udio i povećanje uočljivo (5,0 % populacije ili 6 114 osoba 2011. godine), a zbog većeg broja pravoslavnog i muslimanskog stanovništva u odnosu na broj Srba i Bošnjaka u popisu 2011. godine jasno je kako je to povećanje nereligioznog stanovništva uslijedilo iz hrvatskog etničkog korpusa. Mogući su i drugi razlozi, međutim ne vidi se njihova signifikantnost.
13. Najveće udjele nereligioznog stanovništva 2011. godine imale su općine Korčula i Vela luka pa se otok Korčula uz veliku obrazovanost razmotrenu u prethodnom pod poglavlju javlja u vrhu i po drugom kriteriju, jer relativno visoki udio imaju i Lumbarda i Smokvica.

14. Zanimljivost je i to što općina Župa dubrovačka nema veliki udio nereligioznih osoba, usprkos relativno velikoj imigraciji nakon popisa stanovništva 2001. godine, što je inače primjereno migracijskom stanovništvu.
15. Zaključno je ipak jasno kako je stanovništvo Županije usprkos uočljivim malim promjenama i referentnim udjelima ipak visoko homogeno prema europskim kriterijima etničke i religijske homogenosti koja će takva i u budućnosti ostati kao simbol dubrovačke borbe kroz povijest.

Sl. 34. Religijski sastav stanovništva gradova i općina Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema vjeri po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

5. DEMOGRAFSKO NAZADOVANJE I SIGURNOST SUSTAVA

Polazeći od osnovne teorijske uvjetovanosti i povezanosti stanovništva i praktički svih prostornih i društvenih djelatnosti potvrđenih u nizu znanstvenih i stručnih radova, jasno je kako je nužno razmotriti te temeljne odnose i postaviti stanovništvo kao najvažniji faktor proizvodnje, potrošnje i svih ostalih društvenih, gospodarskih i prostornih aktivnosti, čiji trendovi i strukture izravno s većim ili manjim faktorom utječu u pojedinim prostorima na ukupni i pojedinačni razvoj. Pogotovo to vrijedi kad stanovništvo u post tranzicijskoj normalnoj ili ubrzanoj fazi ulazi u negativne procese sa svim negativnim demografskim pokazateljima. Tada je uvjetovanost izravna i stanovništvo više ne može biti faktor poticaja, nego samo faktor usporavanja razvoja, njegovog zaustavljanja i u drastičnim oblicima demografskog sloma i potpunog nazadovanja. Sve više to uviđaju i oni koji su smatrali kako je radnu snagu potrebno samo dohvatiti iz najmanje razvijenih populacija i na njihovoj jeftinoći graditi gospodarski i financijski uzlet. Međutim, kada ta jeftina imigracijska radna snaga počinje sve više biti društveni „teret“ koji se nije mogao ili želio prilagoditi vrijednostima novog društva i prostora i kada se sve počinje pokrivati novim davanjima model postaje upitan po nizu osnova.

Razmotriti valja zato neke osnovne aspekte utjecaja stanovništva i njegovih struktura, primarno na gospodarski razvoj u čijem temelju treba biti demografski, izdvajajući time demografsku problematiku iz klasičnog koncepta socijalne i obiteljske politike koja nas je godinama sputavali u iskoraku prema stvarnom značenju stanovništva u ukupnom razvoju zemlje. Jasno se to vidi i na primjeru najrazvijenijih zemalja svijeta čiji su ekonomski stratezi uočili i shvatili kako nije moguće ostvariti gospodarski rast uz depopulaciju i prirodni pad ukupnog stanovništva. Primjer za to su Švicarska i Japan čije ekonomije su stabilne, ali im tu stabilnost dovodi u pitanje starenje, depopulacija i prirodni pad stanovništva pa su toj problematici posvetili u novije vrijeme posebnu pažnju. Slična je situacija i s mirovinskim fondovima čija stabilnost još nije ugrožena, ali će uz depopulaciju i prirodni pad biti jer projekcije generacijskih kohorti u slijedećih 10, 20 i 30 godina potvrđuju nedostatak aktivnog stanovništva za punjenje tih fondova. Situacija je u Hrvatskoj po tom pitanju još gora jer uz već navedene negativne trendove u spomenutim zemljama Hrvatska još ima i negativnu vanjsku migracijsku bilancu veću od godišnjeg prirodnog pada kroz koju gubi buduću radnu obrazovnu radnu snagu i silna sredstva uložena u srednjoškolsko i akademsko obrazovanje mlađe populacije. Zato Hrvatska nema više vremena lamentirati o važnosti te problematike ili rasprave o njezinom pozicioniranju unutar pojedinog resora radi spašavanja pojedinaca i njihovih funkcija, već prihvatiti neumitnost demografske razorenosti i krenuti u organizacijskoj i planskoj formi prema radikalnim zahvatima i preraspodjeli proračuna za poslije gospodarstva najvažniju problematiku za razvojnu budućnost. Isto to vrijedi i za jedinice lokalne uprave i samouprave sukladno studijama, donesenim dokumentima i objektivnim mogućnostima. Dok sve skupa nije otišlo predaleko i dok još postoji mogućnost revitalizacije domicilnim stanovništvom. Razmotreni su stoga domicilni demografski potencijali u potvrdi mogu li planske akcije i postojeći potencijal uopće još osigurati opstojnost ili će se revitalizacija temeljiti samo na imigraciji za koju još uvijek nemamo razrađen selektivni useljenički model. Problem nije niti malo jednostavan, ali ga konačno treba otvoriti i početi barem sanirati, ako ne već kratkoročno riješiti.

5.1. Demografski razvoj u funkciji gospodarskog

Ovakav pristup više nije nikome sporan osim političarima koji primarno kroz osobne interese rješavaju vlastite kadrove, bez obzira što s prevažnom demografskom problematikom za Hrvatsku i njezine županije imaju male ili usputne veze. Prethodna poglavlja sadrže osnovne strukture stanovništva kao okvir gospodarskog razvoja kroz koji će se postaviti demografski potencijal kao ključna osnova gospodarskog razvoja. Razmotrit će se dobni i obrazovni potencijal s osnovnim pretpostavkama i faktori neravnoteže budućeg demografskog županijskog sustava u okvirima mogućih zbivanja vezanih primarno za migracije, jer je izvjesnost trendova prirodnog kretanja jasno uočljiva. Pritom se misli na unutrašnje migracije i selektivne vanjske.

Dobni potencijal

Primarni okvir bilo kakvog gospodarskog razvoja je stanovništvo starosti 15-64 godine ili tzv. radni kontingent ili radna snaga, bez obzira na sve ranije uočene negativne pokazatelje i procese vezane za kretanja stanovništva. Radni kontingent županijskog stanovništva je još uvijek apsolutno dovoljno brojan i iznosi 80 804 stanovnika s udjelom od 65,93 % u ukupnom stanovništvu. Drugo je sad pitanje njegova zaposlenost i struktura po nizu demografskih obilježja i je li ta struktura primjerena potrebama županijskog gospodarstva. Zaposlenost radnog kontingenta je samo 55 %, dakle tek nešto iznad pola što također potvrđuje postojanje radnog potencijala u Županiji. Prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku danas, dakle 5 godina nakon popisa stanovništva 2001. godine svake godine iz radnog županijskog kontingenta izlazi oko 1 700 osoba, a u njega ulazi oko 1 200 osoba. Godišnja je razlika oko 500 osoba i to se smatra gubitkom radnog kontingenta.

Apsolutni gubitak radnog kontingenta na razini oko 500 osoba godišnje nije prevelik niti u desetgodišnjem razdoblju, a prateći stope prirodnog kretanja i migracijske bilance koje osciliraju oko malih pozitivnih ili negativnih vrijednosti (kako koje godine), moguće je potvrditi stabilnost radnog i to velikim dijelom nezaposlenog radnog kontingenta stanovništva sigurno u slijedećih 10-15 godina dok u radni kontingent ne uđu današnje generacije manje rodnosti. Također je pretpostavka kako će se županijski radni kontingent te brojnosti u slučaju jačeg iseljavanja mladih i obrazovanih ljudi selektivnom imigracijom moći bez posebnih poteškoća popunjavati potrebnim obrazovnim profilom kakav vjerojatno postoji i u Županiji. Naravno ovo su generalne procjene unutar koji postoji bezbroj skrivenih problema koje bi trebale rješavati u planskim okvirima i dokumentima županijske službe.

Iako je i prosječna starost stanovništva apsolutno velika i iznosi 41,5 godina, opći stavovi o postojanom radnom potencijalu ne mogu biti promijenjeni, pogotovo jer radi o relativno velikoj njegovoj nezaposlenosti. Ta će nezaposlenost sasvim sigurno u budućnosti pojačati iseljavanje iz Županije, ali i dalje neće ugroziti stabilnost radnog kontingenta. Sve je to malo kontradiktorno u usporedbi s drugim županijama i prostorima, što samo potvrđuje postojanost prostora i vezanost stanovništva za njega.

Obrazovni potencijal

Obilježja obrazovnog potencijala vrlo su slična dobnom potencijalu promatranom kroz radni kontingent, jer je obrazovna županijska razina takva da je apsolutni broj osoba sa završenom srednjom i visokom školom gotovo jednak broju osoba koje čine radni kontingent. Postoji dakle i neosporni obrazovni potencijal, ali usprkos relativno velikoj nezaposlenosti obrazovano stanovništvo ne napušta županijski prostor u znatnoj mjeri. Problem bi se mogao pojaviti kod radne snage niže razine obrazovanja potrebne za niz poslova koja će se vjerojatno s jačim opadanjem radnog kontingenta i generacijskim sužavanjem morati selektivnim useljavanjem nadomjestiti. Objektivne potrebe za sada za tim nema promatrajući brojnost i strukturu radnog kontingenta, ali selektivna imigracija u funkciji razvoja županijskog gospodarstva trebala bi biti dio revitalizacijskih planova. Obzirom na etničku i religijsku homogenost županijske populacije imigracijom stanovništva i izvan hrvatskog korpusa do razine 5 % radnog kontingenta ili oko 4 000 osoba (oko 10 % danas zaposlenih) ne bi se utjecalo na bilo kakvu promjenu identiteta.

Faktori neravnoteže

Ravnoteža ili sklad u društvu i prostoru je nešto čemu treba težiti i sad je pitanje kako postići taj sklad između negativnih procesa kao što su starenje ukupne populacije, pojava prirodnog pada i ukupne depopulacije i zadržavanja ovakvog dobrog i obrazovnog potencijala. Sigurno je samo kako se sve ne treba prepustiti stihiji niti izdaleka promatrati moguće ubrzavanje depopulacije prema izumiranju stanovništva. Faktore ravnoteže valja tražiti i razmatrati u demografskim okvirima. Demografskom ravnotežom nastoji se uskladiti odnos prirodnog i prostornog kretanja stanovništva i njegovih struktura potrebnih razvoju gospodarstva, društva i prostora. Dosad je uočeno kako su demografska procesi relativno povoljni u odnosu na Hrvatsku u cjelini, ali im je trend, posebno trend starenja stanovništva, ipak zabrinjavajući. Sve to još nije poremetilo demografske strukture do mjere njihovog negativnog utjecaja na ukupni i pojedinačni razvoj (pojedinačnih djelatnosti).

Zato je Županiji potrebna ravnoteža između postojanosti struktura i početaka negativnih demografskih kretanja (pojave prirodnog opada, negativne vanjske migracijske bilance, ukupne depopulacije, starenja stanovništva itd), koja bi se trebala dohvaćati mjerama aktivne demografske politike. Ključni faktori te ravnoteže su zadržavanje ili povećanje rodosti i zaustavljanje iseljavanja mladog i obrazovanog stanovništva. Prethodne su analize pokazale kako je to moguće jer ionako negativni procesi nisu u bitnoj mjeri zahvatili županijsku populaciju, a potencijalne strukture domicilne populacije postoje. Povećanjem rodosti na razinu rodosti s kraja devedesetih progresivnim mjerama populacijske politike revitalizacija bi sasvim sigurno bila pokrenuta, iako bi ostao generacijski 10-15 godišnji manjak stanovništva koji bi se planski mogao nadoknaditi selektivnom imigracijom.

Drugi faktor moguće demografske ravnoteže (ujedno i faktor nesklada u populaciji) je planski ostanak mladih i obrazovanih na djelatnostima dominantnim u Županiji ili još važnije povratak mladih nakon studija u svoju županiju. Bez izravnih poticaja niti jedan od ovih faktora neravnoteže ili nesklada u društvu, gospodarstvu i prostoru neće biti promijenjen.

5.2. Demografsko starenje i sigurnost fondova

Vjerojatno najnegativniji proces u Županiji je intenzivno starenje ukupnog županijskog stanovništva jer ostali procesi (prirodno kretanje i migracije) ne pokazuju tu razinu negativnosti. Vidljivo je to bilo iz prethodnih razmatranja kod odnosa velikih dobnih skupina (stanovništvo starije od 60 godina ili starije od 65 godina brojnije je od mladog stanovništva 0-19 ili 0-14 godina starosti), kod prosječne starosti ukupnog stanovništva i naročito kod tipa dobnog sastava županijskog stanovništva (duboka starost). Razmatrajući godišnje i pet godišnje dobne skupine stanovništva i njihove vremenske pomake prema pojedinim kontingentima stanovništva (radnim, obrazovnim, mirovinskim...) moguće je jasno uočiti porast ekonomski neaktivnog stanovništva (umirovljenika posebno, učenika, studenata i ostalih) u odnosu na radno aktivno i nezaposleno stanovništvo. Danas su udjeli obje kategorije stanovništva u ukupnom gotovo isti; 50 %. Vremenski pomaci godišnje kohorte stanovnika pokazuju razliku ulaska u radni kontingent stanovništva i izlazak iz njega za oko 500 osoba. Uz pretpostavku kako će se ta razlika vjerojatno godišnje povećavati za 100-200 osoba u slijedećih 10 godina mogući je porast razlike između neaktivno i aktivnog stanovništva za gotovo 10-12 tisuća osoba (porast jednog kontingenta i smanjenje istovremeno drugog).

Takvo će povećanje razlike u broju jedne i druge kategorije stanovništva utjecati na sve sustave; obrazovni, zdravstveni, radni...ali i na mogućnost punjenja fondova, posebno mirovinskog. Smanjenje ukupne populacije (u Županiji prisutna depopulacija) i ne povećanje zaposlenosti izravno će smanjivati fondovske uplate i ugroziti mirovinski sustav. Za sada je to veći problem na državnoj razini, ali je na njega potrebno ukazati i na svim prostornim razinama unutar Hrvatske.

5.3. Demografski potencijal i opstojnost

Temeljno je pitanje postoji li uopće demografski potencijal u Županiji za revitalizaciju domicilnim stanovništvom ili je to samo lijepa želja koja nema uporište u demografskim strukturama. Priložene su zato i razmotrene tablice 31., 32. i 33. kako bi slika bila potpunija, iako se moglo i iz dosadašnjih razmatranja demografskih struktura (posebno dobnospolne) već uočiti mogući okvir i reprodukcije i revitalizacije stanovništva. Pritom su bitna oba pokazatelja; i apsolutni brojevi i relativni odnosi kako bi se shvatilo, usprkos svemu, postojanje reprodukcijskog potencijala, samo što je zbog stanja u hrvatskom društvu jasno kako se to neće dogoditi samo po sebi bez ozbiljnije intervencije društva (države, županije, lokalne samouprave itd.)

Ime grada/općine	Ukupno	Živorodeni	Žene u fertilnoj dobi		Udio žena fertilne dobi u ukupnom stanovništvu, %	
			Svega (15 – 49 godina)	od toga 20 -29 godina	Svega (15 – 49 godina)	od toga (20 -29 godina)
Dubrovnik	42 615	447	9 636	2 599	22.6	6.1
Korčula	5 663	61	1 221	348	21.6	6.1
Metković	16 788	174	4 062	1 089	24.2	6.5
Opuzen	3 254	37	699	190	21.5	5.8
Ploče	10 135	82	2 227	623	22.0	6.1
Blato	3 593	37	739	218	20.6	6.1
Dubrovačko primorje	2 170	19	428	120	19.7	5.5
Janjina	551	2	81	17	14.7	3.1
Konavle	8 577	116	1 920	570	22.4	6.6
Kula Norinska	1 748	21	409	119	23.4	6.8
Lastovo	792	4	157	36	19.8	4.5
Lumbarda	1 213	14	250	65	20.6	5.4
Mljet	1 088	11	205	67	18.8	6.2
Orebić	4 122	31	852	249	20.7	6.0
Pojezerje	991	13	209	64	21.1	6.5
Slivno	1 999	9	418	113	20.9	5.7
Smokvica	916	7	200	60	21.8	6.6
Ston	2 407	23	506	153	21.0	6.4
Trpanj	721	4	127	27	17.6	3.7
Vela Luka	4 137	23	843	223	20.4	5.4
Zažablje	757	10	140	40	18.5	5.3
Župa dubrovačka	8 331	127	2 027	628	24.3	7.5
DNŽ	122 568	1 272	27 356	7 618	22.3	6.2

Tab. 31. Broj i udio žena u fertilnoj dobi gradova i općina Županije 2011. godine.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Županijski ženski fertilni kontingent stanovništva (žene starosti 15-49 godina), 2011. godine brojio je 27 357 osoba s udjelom od 22,3 % u ukupnom stanovništvu, dok je žena starosti 20-29 godina bilo 7 618 s udjelom 6,2 % u ukupnom stanovništvu. Dakle 27 356 žena je registrirano u popisu stanovništva 2011. godine i iste je godine rođeno 1 272 djece. Rodila je svaka 22 žena u fertilnom razdoblju i ovom prilikom nije moguće ulaziti u razloge takvog rađanja, ali je važno ukazati na objektivno postojeći reprodukcijski potencijal. Također je bitno istaći kako se rodnost u posljednjih 15 godina zadržava na razini 1 250- 1 300 rođene djece godišnje, iako se fertilni kontingent ženskog stanovništva između dva popisa smanjio i ukupno stanovništvo stari (naravno i kontingent ženskog fertilnog stanovništva). Prije tog 15-godišnjeg razdoblja stalne visine rodnosti oko 1 250-1 300, isti je ili vrlo malo brojčano promijenjen fertilni kontingent ženskog stanovništva imao rodnost na razini 1 600 rođene djece godišnje, koja uz također dugi niz godina isti oscilirajući mortalitet osigurava prirodni prirast oko 450 osoba godišnje. Kroz 10 godina to je 4 500-5 000 osoba i stvarni supstituirajući dio radnog izlaznog kontingenta stanovništva, ako se želi planirati razvoj i planski usmjeravati demografske procese u funkciji županijskoj razvoja čiji je radna snaga polazni ili temeljni dio.

Tab. 32. Promjena fertilnog ženskog kontingenta 2001.-2011. i stope fertiliteta općina i gradova Županije 2011. godine.

Ime grada/općine	Popisna promjena 2001. - 2011. g.		Opća stopa fertiliteta	TFR
	Svega (15 – 49 godina)	od toga (20 -29 godina)		
Dubrovnik	-1 306	- 399	46,4	1,7
Korčula	- 181	- 13	50,0	1,8
Metković	207	36	42,8	1,6
Opuzen	- 85	- 28	52,9	2,0
Ploče	- 512	- 108	36,8	1,4
Blato	- 95	- 3	50,1	1,8
Dubrovačko primorje	27	6	44,4	1,6
Janjina	- 21	- 4	24,7	1,1
Konavle	- 11	64	60,4	2,1
Kula Norinska	- 16	4	51,3	1,8
Lastovo	- 14	- 5	25,5	1,1
Lumbarda	- 18	- 14	56,0	2,1
Mljet	13	20	53,7	1,9
Orebić	- 73	- 4	36,4	1,3
Pojezerje	- 57	- 10	62,2	2,3
Slivno	- 24	3	21,5	0,9
Smokvica	- 34	- 3	35,0	1,3
Ston	- 25	10	45,5	1,6
Trpanj	- 41	- 27	31,5	1,2
Vela Luka	- 184	- 87	27,3	1,0
Zažablje	- 49	- 21	71,4	2,6
Župa dubrovačka	221	112	62,7	2,1
DNŽ	-2 278	- 471	46,5	1,7

Izvor: : Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Tab. 33. Fertilni ženski kontingent stanovništva gradova i općina Županije 2001. i 2011. godine.

Ime grada/općine	Žene u fertilnoj dobi 2011. g.		Žene u fertilnoj dobi 2001. g.	
	Svega (15 – 49 godina)	od toga 20 -29 godina	Svega (15 – 49 godina)	od toga 20 -29 godina
Dubrovnik	9 636	2 599	10 942	2 998
Korčula	1 221	348	1 402	361
Metković	4 062	1 089	3 855	1 053
Opuzen	699	190	784	218
Ploče	2 227	623	2 739	731
Blato	739	218	834	221
Dubrovačko primorje	428	120	401	114
Janjina	81	17	102	21
Konavle	1 920	570	1 931	506
Kula Norinska	409	119	425	115
Lastovo	157	36	171	41
Lumbarda	250	65	268	79
Mljet	205	67	192	47
Orebić	852	249	925	253
Pojezerje	209	64	266	74
Slivno	418	113	442	110
Smokvica	200	60	234	63
Ston	506	153	531	143
Trpanj	127	27	168	54
Vela Luka	843	223	1 027	310
Zažablje	140	40	189	61
Župa dubrovačka	2 027	628	1 806	516
DNŽ	27 356	7 618	29 634	8 089

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Fertilni kontingent ženskog stanovništva 2011. godine smanjio se u odnosu na 2001. za 7,7 % ili za 2 278 žena (228 žena godišnje), ali se to smanjenje nije vidjelo i na smanjenju rodosti, iako se rodost npr, između 1997. i 2002. godine smanjila čak za 500 djece. Prema tome, izravna i uvjetujuća korelacija između smanjivanja ženskog fertilnog kontingenta stanovništva i broja rođene djece nije prevladavajuća, nego su razlozi izvan kontingenta i nalaze se u sigurnosti ili nesigurnosti hrvatskog društva. Dakle, potencijal županijske populacije još uvijek postoji, a njezina opstojnost ovisit će o razumijevanju značenja problematike, pristupu prema njoj i u konačnici volji želi li se zaštititi hrvatski identitet u budućnosti.

6. DEMOGRAFSKA BUDUĆNOST

Iako je županijska populacija po svojim osnovnim obilježjima u usporedbi s hrvatskom u cjelini u znatno povoljnijem položaju, nad svima nama lebdi upit o hrvatskoj demografskoj budućnosti, odnosno hoće li hrvatska doživjeti u konačnici klasični demografski slom ili će revitalizacija Hrvatske biti shvaćena kao objektivna potreba i provedena po stručnim, znanstvenim i društveno prihvatljivim kriterijima. Isto vrijedi u većoj ili manjoj mjeri i za sve županijske populacije sa svojim specifičnostima i različitostima koje uvjetuju pristup i načine rješavanja .

6.1. Demografska revitalizacija ili slom?

Danas je to ključno pitanje Hrvatske i svih njezinih dijelova o kojem ovisi hrvatska razvojna budućnost i bez kojeg je sve što se u zemlji čini manje važno. To je pitanje opstanka i budućnosti kakvu smo željeli.

„Demografska budućnost Hrvatske poprilično je neizvjesna s obzirom na dugotrajne negativne trendove, izgubljenu demografsku prošlost, duboku starost ukupne populacije, nizak fertilitet mjeren totalnom stopom fertiliteta, dugotrajni prirodni pad stanovništva, pojavu sekundarne negativne migracijske bilance, djelovanje posebnih faktora na razvoj hrvatske populacije itd. itd. te dolaska u razvoju do ključne razdjelnice između nastavka izumiranja ukupnoga stanovništva i moguće populacijske revitalizacije. Poseban je to istraživački interes s obzirom na to da je stanovništvo temelj svih prostornih, regionalnih, gospodarskih, društvenih i inih planiranja, osnovni prostorni resurs i potencijal te u svakoj zemlji nacionalni strateški interes. Poznajući opće trendove do početka devedesetih, postavljena je već u samom naslovu rada temeljna dilema demografske budućnosti Hrvatske—neizvjesnost kao objektivno moguća varijanta i revitalizacija kao potencijalna mogućnost—mnogo nepoznanica u toj budućnosti. Stoga je zadatak i obveza znanstvene i ostale javnosti, osim intenzivnih i izrazito znanstveno utemeljenih analitičkih pristupa i istraživanja specifične demografske problematike RH, pokazati i dokazati u sinteznom pristupu smjer i intenzitet promjena, njihovu uzročno-posljedičnu povezanost i ponuditi rješenja kako populacijska budućnost Hrvatske ne bi bila potpuno neizvjesna. Ne prihvaćamo pritom standardna mišljenja koja se vrlo često potkrepljuju djelomičnim istraživanjima što zadovoljavaju statističke, formalne, predmetne, metodološke i ine forme objavljivanja radova, u kojima je tehnički pristup pretpostavljen spoznajnom i logičkom, u razumijevanju složenosti postojeće i povijesne prostorno-vremenske stvarnosti i njezine projekcije u budućnosti. Razumijevanje hrvatskoga demografskog razvoja ne može se temeljiti samo na često upitnim statističkim bilježenjima ni na vidljivim strukturama, s obzirom na to da su relacije stanovništva u društvu i prostoru stohastičke, a nerijetko nevidljive i nemjerljive. Zato, između ostalog, treba razumjeti filozofiju i logiku prostora iz koje izlaze zakonitosti prostorno-vremenskih struktura i procesa” (Šterc, Komušanac, 2012., Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske-izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija?, Društvena istraživanja, Vol.21, No.3 (117), Listopad 2012., Zagreb, 693-713.).

Usprkos svim negativnim trendovima i pokazateljima na razini Hrvatske i nekima na razini Županije revitalizacije su moguće jer još uvijek nije razoren osnovni revitalizacijski potencijal, posebno na županijskoj razini. Zato će i neke manje radikalne mjere demografske politike na županijskoj razini pokazati namjeru, a dijelom i zaustaviti negativne trendove, dok bi njihova dugoročna primjena mogla revitalizaciju učiniti i izvjesnom. Samo je pitanje razumijevanja problematike i njezino postavljanje na razinu važnosti sukladno mogućim posljedicama u budućnosti. Shvatiti taj prvi korak bilo je do sada najteže u moru zahtjeva koji su dolazili prema državnoj i županijskoj upravi, a nakon toga su postupci vezani za demografski razvitak u budućnosti operativne prirode i vezani za sigurnost, poticaje i razumijevanje mladih.

6.2. Revitalizacijski modeli

Prema načinu postavljanja, prihvaćanja i usmjeravanja moguća su tri osnovna revitalizacijska modela primjenjiva na državnoj i županijskoj razini u okviru kojih će se predložiti postupci usmjereni primarno na povećanje rodnosti. Razlikuju se samo u obilježjima populacije prema kojoj se poticaji primjenjuju, dok im je cilj isti. Za svaki od predloženih modela potrebne su odluke primarno državnih tijela upravljanja, a ako one izostanu zbog sporosti državne administracije ili nerazumijevanja, županijske službe i županijsko vodstvo može donositi samostalne odluke vezane za vlastite mogućnosti i fondovsko financiranje regionalnog razvoja kojemu bi u temelju trebao biti demografski. Regionalni je razvoj, za razliku od klasičnog ekonomskog pristupa, usmjereni poticaj prema djelatnostima koje se smatraju temeljem županijskog razvoja, a koje bi također trebale u svakom provedbenom aspektu sadržavati elemente demografske revitalizacije. Ne bi to bila nikakva novina niti specifičnost Hrvatske jer to čine sve razvijene zemlje kroz poticaje za svoje manje naseljene i marginalizirane prostore, kako bi ih ostavili u funkciji kroz djelatnosti svojstvene prostornim potencijalima, tradiciji tih prostora i ljudskom potencijalu kao pokretaču inovacija. Sustavno, plansko i koordinirano djelovanje i postupanje treba biti način funkcioniranja, a sve temeljeno na shvaćanju važnosti problematike.

6.2.1. Revitalizacija domicilnom populacijom

Razmatrajući demografska obilježja domicilne županijske populacije utvrđeno je kako je revitalizacija domicilnom populacijom moguća obzirom na još uvijek zadržane revitalizacijske potencijale primarno ženske fertile populacije u dobi 15-49 godina starosti, samo što se ona neće dogoditi kao nastavak postojećih procesa niti će se dogoditi slučajno, nego samo kroz poticaje koji zahvaćaju različite društvene, gospodarske i prostorne sfere i oblike. Pritom ne možemo zalaziti u detaljni oblik poticaja nego samo okvirni, dok će odluke o provedbi morati ovisiti o odlukama županijske skupštine sve do donošenja cjelokupne revitalizacijske politike na razini Hrvatske.

1. Županijska bi skupština trebala proglasiti demografsku problematiku, uz gospodarsku, ključnom za razvojnu budućnost Županije. Time bi se pokazala namjera, poslala poruka i stvorila atmosfera prihvaćanja objektivnog stanja koju bi razumjelo i

županijsko stanovništvo. Pokazivanje namjere u ovoj je početnoj fazi posebno bitno za konačna usuglašavanja operativnih postupaka.

2. Županijska skupština nema mogućnosti donošenja zakona iz različitih sfera djelovanja, kojima bi se povećala sigurnost djece, mladih, mladih obitelji, roditelja, samohranih majki ili očeva, ali može sukladno takvim potrebama provesti tehničko usklađivanje i djelovanje županijskih službi u tom smjeru.
3. Zaštita navedene populacije u svim sferama njihova djelovanja promijenila bi cijelu sliku i atmosferu, uvela povećanu sigurnost kod mladih pa bi i njihova razmišljanja o braku, obitelji, djeci i vrijednostima takvog života bile jednostavnije.
4. Županija bi trebala predložiti preporuke svim, a posebno izumirućim administrativno-teritorijalnim jedinicama, usklađivanja izravnih poticaja za svako rođeno dijete, gradirajući visinu poticaja ovisno o broju djece u obitelji, na način kako to čine neke općine, npr. Blato. Iako se radi o jednokratnoj mjeri koja neće radikalno promijeniti trendove, ali ona ima smisla i sasvim će sigurno pokazati izvjesne rezultate. Pored toga bitna je za promjenu cijele atmosfere i utječe na jednostavnije donošenje odluke o rađanju. Kad se se već dogodi.
5. Županijske, gradske i općinske službe trebale bi razraditi selektivno plaćanje različitih komunalnih i inih naknada ovisno o broju djece u obitelji. Gradacija je u takvim situacijama nužna, već i stoga što brojnije obitelji kroz različitu potrošnju posredno utječu na punjenje lokalnih proračuna pa linearna razdioba samo dodatno pojačava socijalne razlike u lokalnim društvima.
6. Sve bi jaslice i vrtići trebali uskladiti radno vrijeme s najdužim radnim vremenom roditelja, a po potrebi i vikendom. Slično kao i kod plaćanja različitih lokalnih komunalnih i drugih davanja i obaveza i kod ovih ustanova u vlasništvu gradova i općina trebalo bi uvesti različite visine plaćanja ovisno o broju djece u obitelji i u ustanovama.
7. Županijske bi službe trebale digitalizirati svu imovinu u državnom i njihovom vlasništvu i razraditi programe aktiviranja pojedinih djelatnosti vezanih za to vlasništvo, posebno za poljoprivredno zemljište. Poljoprivredno ili nepoljoprivredno zemljište koncesijskim bi modelom trebalo davati na natječaj mladim obiteljima s djecom, bez djece ili mladim ljudima, uvažavajući njihove programe (ili gotovo programe i projekte izrađene od strane županijskih službi), njihovu želju za izazovom i njihov ulazak svijet takmičenja na tržištu.
8. Županijske bi službe trebale napraviti projekciju potreba za visoko obrazovanim kadrovima na razini cijele županije i takve studente usmjeravati kroz stipendijske ugovore na vodeće studije u zemlji, s obavezom njihovog vraćanja u županijski prostor i radnog uključivanja u djelatnosti koje se razvijaju na lokalnoj i županijsko razini.

9. Županija (zapravo sve županije) bi trebala utjecati na državnu razinu kod predlaganja državne revitalizacijske politike u okviru koje bi se pozicionirao veći broj lokalnih mjera demografske revitalizacije.
10. Postojeća socijalna politika i politika za mlade koja ima i svoje resorno ministarstvo, ne može u Županiji biti generalna, nego se također treba razlikovati primarno prema broju djece, naravno uz uvažavanje ne imovinskog, nego prihodovnog cenzusa zbog ostavština obiteljskih koje u ovim našim krajevima predstavljaju posebnu vrijednost, način života i tradiciju.
11. Za sva bi lokalna i županijska davanja po raznim osnovama trebalo uvesti različite razrede plaćanja ovisno o broju djece, samohranosti roditelja, volonterskom sudjelovanju u lokalnim i županijskim humanitarnim događanjima djece i roditelja i uspješnosti u obrazovnom procesu.
12. Županija Dubrovačko-neretvanska trebala bi za svoju razinu donijeti „Deklaraciju o demografskom razvoju Dubrovačko-neretvanske županije” kao temeljni akt stava o tome, pristupa provedbi revitalizacije, pokazivanja smjera drugima i najave važnosti i županijskog prostora i demografske problematike za Hrvatsku u cjelini.

13. Pretpostavke analitičkim, koncepcijskim i strateškim županijskim dokumentima

- **Digitalno uspostavljanje generaliziranih granica Županije, samostalnih statističkih gradskih naselja, općina i naselja i teritorijalnog razgraničenja unutar Dubrovnika kao osnovu tematskog kartiranja i pridruživanja osnovnih podataka i pokazatelja.**
- **Uvesti u informacijski županijski sustav rad u GIS-u.**
- **Uvesti registar stanovništva i teritorijalnih jedinica do najnižeg rada veličine.**
- **Formiranje osnovnih baza podataka i njihovo pridruživanje digitaliziranim teritorijalnim jedinicama.**
- **Uvesti primarno kartografsko informiranje umjesto do sada jedino prisutnog tabličnog i tekstualnog**
- **Uspostaviti analitičku jedinicu u organizacijski županijski upravljački sustav.**

6.2.2. Revitalizacija imigracijskom varijantom

Primarna revitalizacija Dubrovački-neretvanske županije još uvijek se može zasnivati na revitalizacijskom modelu temeljenom na domicilnom stanovništvu, obzirom na sve prethodno razmotrene demografske parametre i trendove, na njihov smjer i intenzitet i vrijednosti tih parametara. Za razliku od Hrvatske koja to više ne može. Imigracijska revitalizacijska varijanta uključuje sve navedeno u prethodnoj varijanti kad to stanovništvo postane stalno stanovništvo Županije. Pritom se treba razlikovati imigracija iz ostalih dijelova Hrvatske, imigracija hrvatskog stanovništva iz susjednih država i klasične hrvatske emigracije,

imigracija ostalog stanovništva iz susjednih i drugih zemalja i moguća imigracija stanovništva kroz velike migracije prema Europi. Posljednja varijanta imigracije razmatrana je pod posebnim poglavljem i stavovi su jasno izneseni pa na ovom mjestu o njoj neće biti posebne rasprave. Imigracija ostalog stanovništva iz susjednih i drugih zemalja koje nije dio hrvatskog etničkog i nacionalnog korpusa ulazi u okvire selektivne imigracije i kao kod svih razvijenih i demokratskih zemalja podložna je selektivnom usmjeravanju u interesu lokalnog gospodarstva. Niti o njoj neće biti posebne rasprave jer, za sada, takav oblik imigracije u većem broju županijskom prostoru nije potreban.

Geopolitički i geostrateški položaj županijskog prostora već razmotrenih obilježja, i velika osjetljivost južnog graničnog hrvatskog prostora zbog mogućeg početka supstitucije stanovništva, usmjerava rješenja u varijanti imigracijske revitalizacije na hrvatski etnički korpus, naročito klasičnu hrvatsku emigraciju kao posebno hrvatsko bogatstvo po gospodarskim, financijskim, intelektualnim, inovacijskim i sličnim kriterijima. Tu bi se moglo ugledati na irski i izraelski model ukupnog razvoja i na temeljima vlastitog iseljništva, a dok Hrvatska ne postavi izravnu razvojnu koncepciju prema svom strateškom stanovništvu izvan zemlje, lokalna bi uprava i samouprava trebala i sam početi razvijati takve strateške odnose. Isprva se čini kako je to utopistička i idealistička varijanta i gotovo nemoguća misija, ali već su to prošli i drugi, dok mi nismo niti probali.

1. Pretpostavimo li kako će Županija krenuti na osnivanje registra stanovništva i svih teritorijalnih jedinica unutar svoji granica i tom registru pridruživati relevantne baze podataka, jedna od takovih baza je i stanovništvo izvan Hrvatske podrijetlom iz Županije.
2. Županija bi trebala uvesti i registar gospodarstvenika i njihovih firmi i djelatnosti kojim se bave, a svojim su proizvodima dohvatili svjetsko tržište. Pretpostavljamo da takvih podrijetlom iz Županije ima i kako su svi manje-više zadržali prema Hrvatskoj gotovo idealistički odnos, njihova povezanost s Hrvatskom ovisi samo o nama. Sukladno njihovim djelatnostima u hrvatskim bi se prostorima trebale početi razvijati komplementarne djelatnosti i povezivanja tako logična svima.
3. Županija bi preko svojih akademskih institucija trebala organizirati studijske programe koji bi bili vezani za vrijednosti naše krške vapnenačke i dolomitske obale naših otoka koje ionako drugi proglašavaju svjetskim vrijednostima, kako bi privlačili studente iz drugih zemalja, a posebno našeg porijekla. Takav je oblik povezivanja do sada potpuno izostao, a mogao bi biti put jačoj povezanosti sa svojim iseljništvom i početak možda i povratka ili dolaska u prostor odlaska njihovih roditelja ili djedova.
4. Posebno bi trebalo prema našim iseljenicima ići s programima i projektima navedenim u točki 7 prethodne varijante revitalizacije s domicilnim stanovništvom. Pretpostavljamo kako bi u brojnoj hrvatskoj emigraciji postojao takav izazov kod mladih ljudi koji su ionako sve više građani svijeta, ali s vrlo izraženim hrvatskim identitetom i vrijednostima.
5. Županija bi trebala jedan dan u godini proglasiti danom hrvatskog iseljništva i u tom danu pokazati otvorenost i jedinstvo s iseljenom Hrvatskom, za koju se smatra kako je jedan od temelja hrvatskog gospodarskog, demografskog i inog uzleta i opstanka, a istovremeno i pomak od nasljeđa prethodnog sustava.

6. Svi opisani postupci danas se mogu financirati i iz različitih europskih fondova, pri čemu su dva ključna ministarstva; Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo regionalnog razvoja.

6.2.3. Komplementarni pristup

Komplementarni pristup uključuje oba ova modela ili varijante istovremeno, ali po potrebi i imigraciju izvan hrvatskog etničkog korpusa. Za njega je bitna racionalnost i selektivnost jednim dijelom i više je vezan za državni prostor i pristup, nego za ipak županijske varijante većih posebnosti. Osnovna pretpostavka ovog modela je planska potreba za radnom snagom, s vrlo jasnim projekcijama mortaliteta, negativne migracijske bilance, promjene radnog kontingenta, nezaposlenosti, obrazovanosti domicilnog stanovništva i stavova o ostanku ili odlasku iz Županije mladog i obrazovanog stanovništva. Prema procjenama već priloženima, Županija neće imati takvu koncepcijsku potrebu u slijedećih 10-15 godina, tako da podizanje rodnošći u Županiji ostaje primarni zadatak. Time se problem vraća na klasičnu populacijsku pronatalitetnu politiku koja je i sukladna demografskoj županijskoj slici i za razliku od imigracijske i komplementarne varijante u samom postupku provođenja jednostavnija je, manje zahtjevnja i u pravilu najbrže može dati rezultate. Pronatalitetna je populacijska politika uvijek pitanje prioriteta u uvjetima gospodarskog i svakog drugog zaostajanja zemlje i donošenja odluka kad se razumije problematika, njezine implikacije i procjeni važnost u budućnosti.

7. ZAKLJUČNE ZAKONITOSTI I MISLI

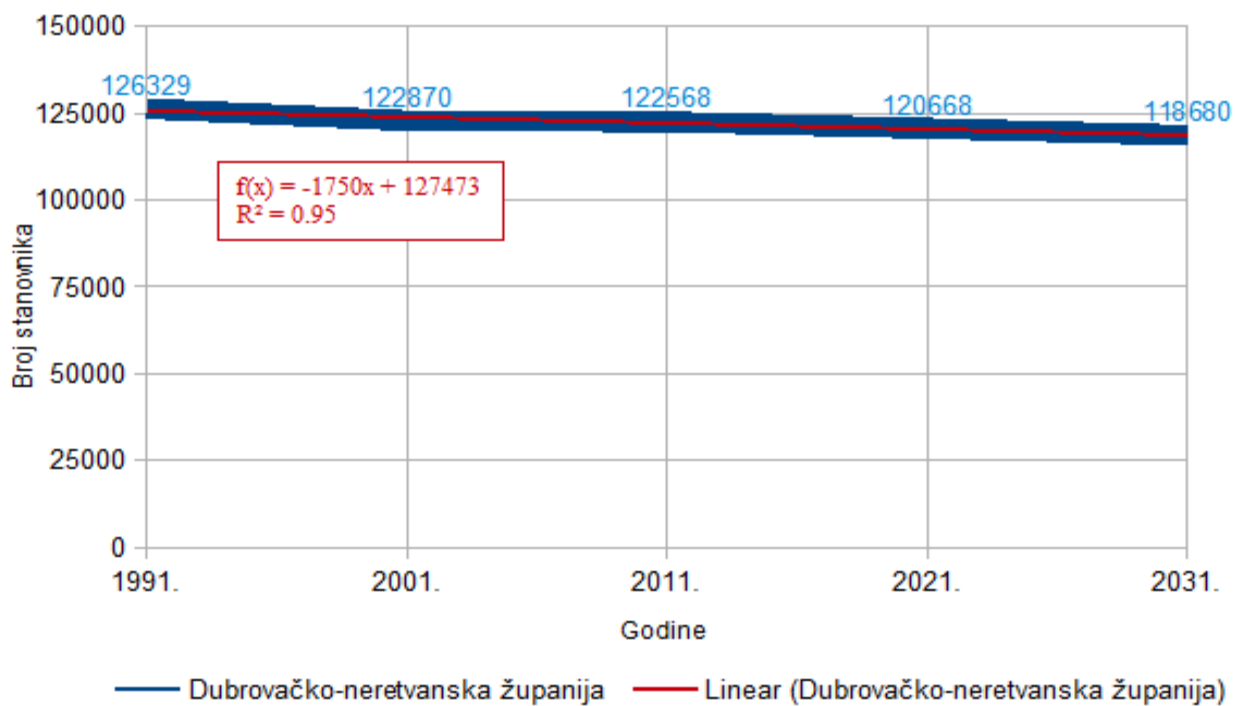
Klasični zaključak razmatranja zamijenjen je sinteznom tablicom i rangiranjem gradova i općina prema bodovima postavljenim za 5 osnovnih demografskih pokazatelja koji oslikavaju signifikantne demografske procese i strukture (navedene u naslovu tablice). Ovakav kvalitativni i kvantitativni (broj bodova po pokazatelju) model rangira gradove i općine zapravo po vrijednosti ili bolje rečeno stabilnosti demografske slike i u redosljed u redu veličine značenja pokazuje osnovne zakonitosti i zaključne misli vezane za svaku od administrativno-teritorijalnih jedinica u Županiji. Rezultat je to dosadašnjih promjena i utjecaja, a istovremeno i najava demografske budućnosti svake od njih. Redosljed u sinteznoj varijanti ne iznenađuje posebno jer su se i u pojedinačnim analizama uglavnom jedinice slagale oko istih ili sličnim pozicija, samo s tom razlikom kako su u ovoj analitičkoj varijanti pozicije neupitne. Zato je tablica 34. svojevrsni zaključak, svojevrsna sinteza provedenih analitičkih postupaka koja potvrđuje pretpostavke o demografskom stanju unutar Dubrovačko-neretvanske županije. Zbog istog razloga u ovom je poglavlju priložena i slika 35. koja projicira na osnovu svega razmotrenog demografska kretanja do 2031. godine.

Tab. 34. Rangiranje gradova i općina Županije prema povoljnosti demografske slike na osnovu 5 demografskih parametara (tipa općeg kretanja stanovništva, udjela zaposlenih, tipa starosti, stope fertiliteta i indeksa obrazovanosti) prema popisu stanovništva 2011. godine.

Grad/Općina	Tip općeg kretanja	Udio zaposlenih	Tip starosti	f	Io	Bodovi	Rang
Župa dubrovačka	4	1	3	1	1	10	1
Konavle	4	1	2	1	-1	7	2
Lumbarda	1	1	2	1	2	7	2
Opuzen	4	-1	2	1	-1	5	3
Metković	4	-1	3	-1	-1	4	4
Mljet	1	-1	1	1	2	4	4
Blato	1	1	2	1	-2	3	5
Korčula	-4	1	2	1	1	1	6
Janjina	1	1	1	-1	-1	1	6
Dubrovnik	-4	1	2	-1	2	0	7
Orebić	1	1	1	-1	-2	0	7
Lastovo	1	-1	1	-1	-1	-1	8
Zažablje	-4	-1	2	1	1	-1	8
Dubrovačko primorje	1	-1	1	-1	-2	-2	9
Slivno	-4	-1	2	-1	2	-2	9
Kula Norinska	-4	-1	3	1	-2	-3	10
Pojezerje	-4	-1	3	1	-2	-3	10
Ston	-4	-1	2	-1	1	-3	10
Ploče	-3	-1	2	-1	-1	-4	11
Smokvica	-4	1	1	-1	-2	-5	12
Trpanj	-4	-1	1	-1	-1	-6	13
Vela Luka	-4	-1	1	-1	-2	-7	14

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl. 35. Procjena broja stanovnika Županije do 2031. godine na osnovu pretpostavljenih prethodnih demografskih trendova, pokazatelja, procesa i odnosa.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

- 1. Demografska problematika na državnoj i županijskoj razini treba biti u temelju gospodarskog, društvenog, prostornog, regionalnog i inog razvoja i nije samo dio socijalne i obiteljske politike.**
- 2. Demografska slika Županije pokazuje početnu fazu ukupne depopulacije i znatno je povoljnija nego Hrvatske u cjelini, a negativni se pokazatelji javljaju samo u dijelu demografskih procesa i struktura.**
- 3. Dubrovačko-neretvanskoj županiji najveći je problem u demografskom smislu starenje ukupne populacije do razine duboke starosti, a s tim povezan i pad rodnošći u budućnosti.**
- 4. Demografska se revitalizacija mora početi provoditi kroz klasičnu stimulativnu populacijsku politiku povećanja rodnošći domicilne populacije, dok su drugi oblici revitalizacije kroz imigraciju poželjni, ali ne i primarni barem još 10-15 godina.**
- 5. Ključno pitanje demografske revitalizacije je njezino razumijevanje i postavljanje u fokus političkog, društvenog i javnog interesa, nakon čega je donošenja operativnih mjera i njihova provedba stvar organizacijske i tehničke razine županijskih službi.**

IZVORI PODATAKA

Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

OpenStreetMap Croatia, Geofabrik, download.geofabrik.de/europe/croatia.html

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema informatičkoj pismenosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine - Stanovništvo prema narodnosti po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema vjeri po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Žene stare 15 i više godina prema starosti i broju živorođene djece po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb 92

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine – Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstva za život i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstva za život i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine – Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine – Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstva za život i spolu po gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. - 2014. Prirodno kretanje stanovništva, Državni zavod za statistiku, Zagreb

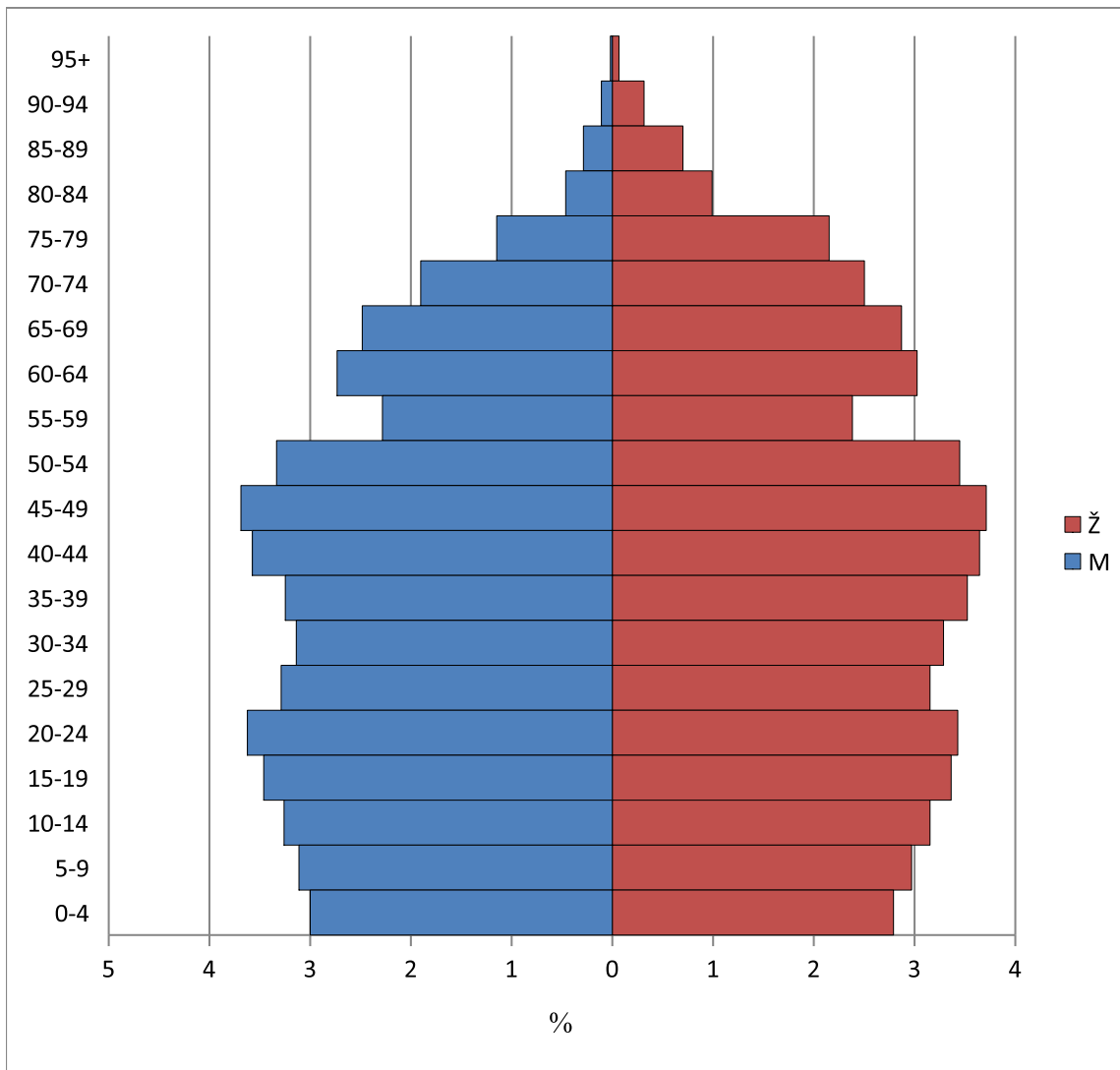
Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. – 2014. Migracija stanovništva Republike Hrvatske, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2001. – 2014. Procjena stanovništva Republike Hrvatske, Državni zavod za statistiku, Zagreb

<https://data.unhcr.org/>

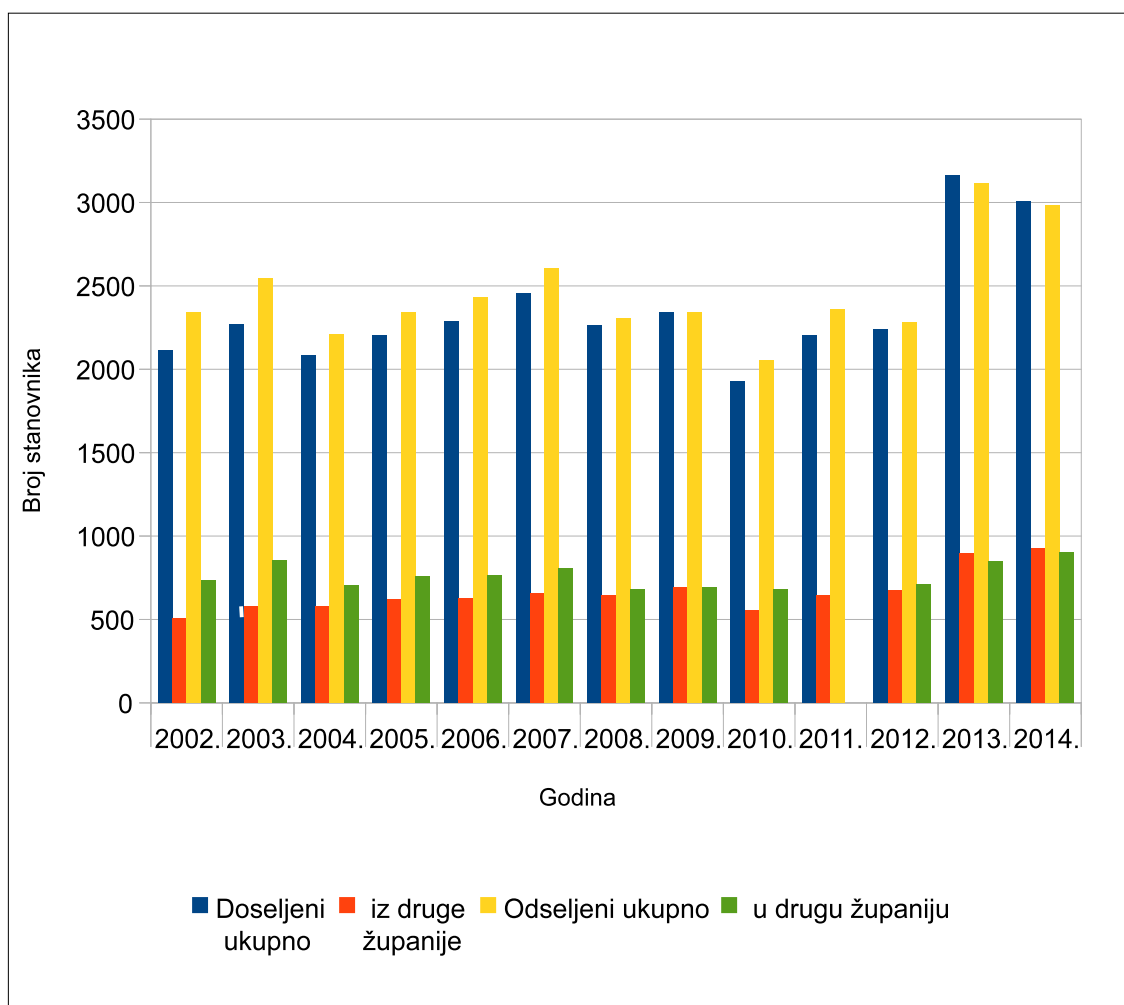
PRILOZI

Prilog br.1 – Dobno-spolna piramida Županije 2001. godine

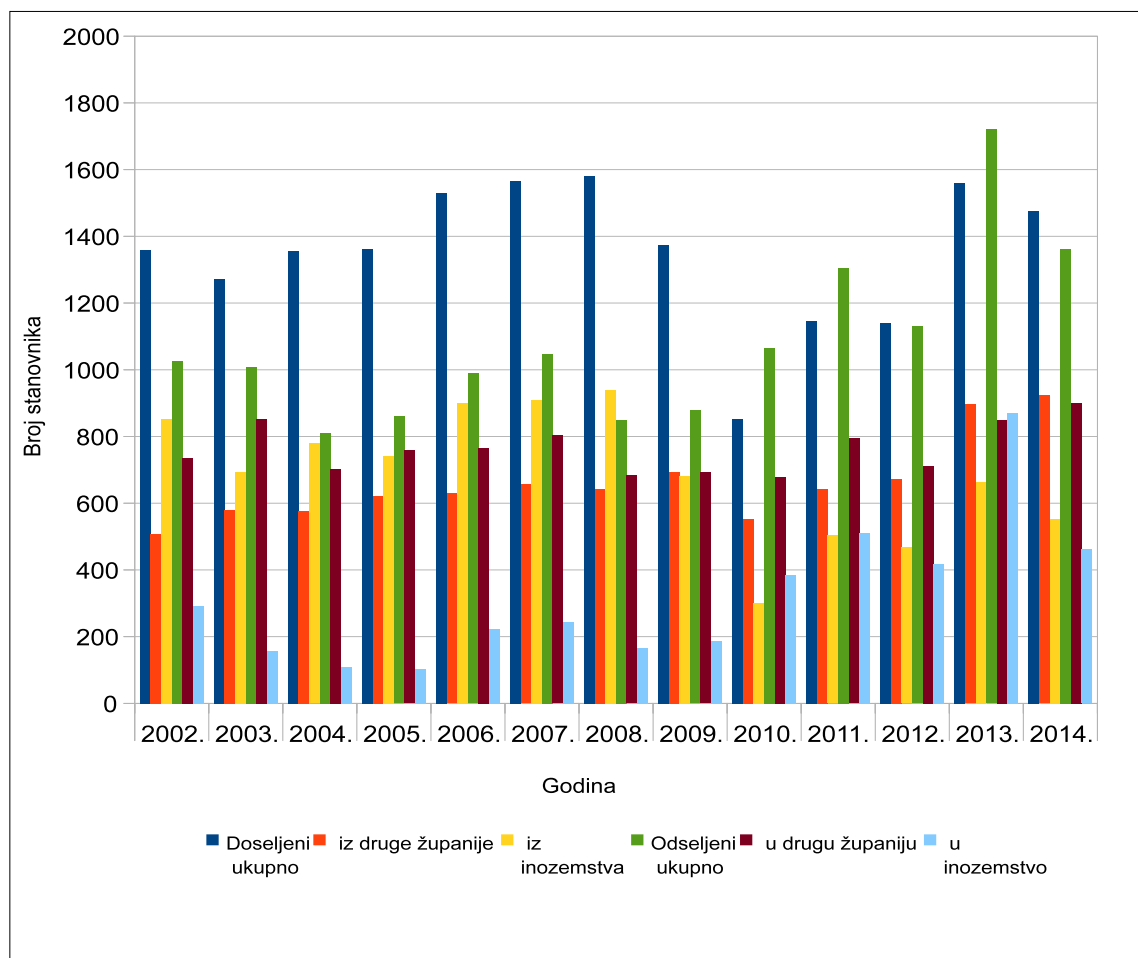
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine – Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Prilog br.2 – Doseljeno i odseljeno stanovništvo Županije prema smjerovima preseljavanja 2002.-2014. godine (unutrašnja migracija)

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Prilog br.3 – Doseљeno i odseljeno stanovništvo Źupanije 2011.-2014. godine (unutrašnja i vanjska migracija)

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2002. - 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Ime grada/općine	Ime naselja	godine		Promjena	Indeks promjene
		2001.	2011.	2001./2011. g.	2001./2011. g.
Dubrovnik	Bosanka	101	139	38	137,6
Dubrovnik	Brsečine	77	96	19	124,7
Dubrovnik	Čajkovicica	159	160	1	100,6
Dubrovnik	Čajkovići	17	26	9	152,9
Dubrovnik	Donje Obuljeno	181	210	29	116,0
Dubrovnik	Dubravica	47	37	- 10	78,7
Dubrovnik	Dubrovnik	30 436	28 434	-2 002	93,4
Dubrovnik	Gornje Obuljeno	88	124	36	140,9
Dubrovnik	Gromača	144	146	2	101,4
Dubrovnik	Kliševo	66	54	- 12	81,8
Dubrovnik	Knežica	149	133	- 16	89,3
Dubrovnik	Koločep	174	163	- 11	93,7
Dubrovnik	Komolac	294	320	26	108,8
Dubrovnik	Lopud	269	249	- 20	92,6
Dubrovnik	Lozica	115	146	31	127,0
Dubrovnik	Ljubač	73	69	- 4	94,5
Dubrovnik	Mokošica	1 487	1 924	437	129,4
Dubrovnik	Mravinjac	81	88	7	108,6
Dubrovnik	Mrčevo	107	90	- 17	84,1
Dubrovnik	Nova Mokošica	6 041	6 016	- 25	99,6
Dubrovnik	Orašac	546	631	85	115,6
Dubrovnik	Osojnik	321	301	- 20	93,8
Dubrovnik	Petrovo Selo	20	23	3	115,0
Dubrovnik	Pobrežje	89	118	29	132,6
Dubrovnik	Prijevor	362	453	91	125,1
Dubrovnik	Rožat	301	340	39	113,0
Dubrovnik	Suđurađ	199	207	8	104,0
Dubrovnik	Sustjepan	335	323	- 12	96,4
Dubrovnik	Šipanska Luka	237	212	- 25	89,5
Dubrovnik	Šumet	159	176	17	110,7
Dubrovnik	Trsteno	237	222	- 15	93,7
Dubrovnik	Zaton	858	985	127	114,8
Korčula	Čara	566	616	50	108,8
Korčula	Korčula	3 126	2 856	- 270	91,4
Korčula	Pupnat	433	391	- 42	90,3
Korčula	Račišće	468	432	- 36	92,3
Korčula	Žrnovo	1 296	1 368	72	105,6
Metković	Dubravica	106	90	- 16	84,9
Metković	Glušci	65	76	11	116,9
Metković	Metković	13 873	15 329	1 456	110,5
Metković	Prud	561	497	- 64	88,6
Metković	Vid	779	796	17	102,2
Opuzen	Buk-Vlaka	512	492	- 20	96,1
Opuzen	Opuzen	2 730	2 729	- 1	100,0
Ploče	Baćina	578	572	- 6	99,0
Ploče	Banja	188	173	- 15	92,0
Ploče	Komin	1 303	1 243	- 60	95,4
Ploče	Peračko Blato	280	288	8	102,9

Ploče	Plina Jezero	35	44	9	125,7
Ploče	Ploče	6 537	6 013	- 524	92,0
Ploče	Rogotin	747	665	- 82	89,0
Ploče	Štaševica	918	902	- 16	98,3
Ploče	Šarić Struga	248	235	- 13	94,8
Blato	Blato	3 659	3 570	- 89	97,6
Blato	Potirna	21	23	2	109,5
Dubrovačko primorje	Banići	143	139	- 4	97,2
Dubrovačko primorje	Čepikuće	95	63	- 32	66,3
Dubrovačko primorje	Doli	207	189	- 18	91,3
Dubrovačko primorje	Imotica	85	122	37	143,5
Dubrovačko primorje	Kručica	34	34	0	100,0
Dubrovačko primorje	Lisac	34	36	2	105,9
Dubrovačko primorje	Majkovi	218	194	- 24	89,0
Dubrovačko primorje	Mravnica	45	38	- 7	84,4
Dubrovačko primorje	Ošlje	96	120	24	125,0
Dubrovačko primorje	Podgora	33	19	- 14	57,6
Dubrovačko primorje	Podimoć	44	52	8	118,2
Dubrovačko primorje	Slano	552	579	27	104,9
Dubrovačko primorje	Smokovljani	101	66	- 35	65,3
Dubrovačko primorje	Stupa	73	75	2	102,7
Dubrovačko primorje	Štedrica	61	58	- 3	95,1
Dubrovačko primorje	Točionik	26	23	- 3	88,5
Dubrovačko primorje	Topolo	152	154	2	101,3
Dubrovačko primorje	Trnova	45	44	- 1	97,8
Dubrovačko primorje	Trnovica	37	35	- 2	94,6
Dubrovačko primorje	Visočani	135	130	- 5	96,3
Janjina	Drače	64	93	29	145,3
Janjina	Janjina	256	203	- 53	79,3
Janjina	Osobjava	37	36	- 1	97,3
Janjina	Popova Luka	40	27	- 13	67,5
Janjina	Sreser	196	192	- 4	98,0
Konavle	Brotnice	34	31	- 3	91,2
Konavle	Cavtat	2 015	2 153	138	106,8
Konavle	Čilipi	838	933	95	111,3
Konavle	Drvenik	70	52	- 18	74,3
Konavle	Duba Konavoska	75	63	- 12	84,0

Konavle	Dubravka	265	295	30	111,3
Konavle	Dunave	173	155	- 18	89,6
Konavle	Đurinići	110	96	- 14	87,3
Konavle	Gabrili	160	210	50	131,3
Konavle	Gruda	753	741	- 12	98,4
Konavle	Jasenice	22	14	- 8	63,6
Konavle	Komaji	284	275	- 9	96,8
Konavle	Kuna Konavoska	30	17	- 13	56,7
Konavle	Lovorno	160	183	23	114,4
Konavle	Ljuta	192	194	2	101,0
Konavle	Mihanići	106	96	- 10	90,6
Konavle	Mikulići	105	88	- 17	83,8
Konavle	Močići	381	447	66	117,3
Konavle	Molunat	217	212	- 5	97,7
Konavle	Palje Brdo	150	130	- 20	86,7
Konavle	Pločice	95	83	- 12	87,4
Konavle	Poljice	81	70	- 11	86,4
Konavle	Popovići	249	236	- 13	94,8
Konavle	Pridvorje	255	236	- 19	92,5
Konavle	Radovčići	228	228	0	100,0
Konavle	Stravča	57	60	3	105,3
Konavle	Šilješki	24	22	- 2	91,7
Konavle	Uskoplje	124	136	12	109,7
Konavle	Vitaljina	242	211	- 31	87,2
Konavle	Vodovađa	212	190	- 22	89,6
Konavle	Zastolje	143	150	7	104,9
Konavle	Zvekovicica	400	570	170	142,5
Kula Norinska	Borovci	33	23	- 10	69,7
Kula Norinska	Desne	130	90	- 40	69,2
Kula Norinska	Krvavac	613	577	- 36	94,1
Kula Norinska	Krvavac II	336	334	- 2	99,4
Kula Norinska	Kula Norinska	302	250	- 52	82,8
Kula Norinska	Matijevići	100	98	- 2	98,0
Kula Norinska	Momići	215	205	- 10	95,3
Kula Norinska	Nova Sela	55	36	- 19	65,5
Kula Norinska	Podrjnjica	142	135	- 7	95,1
Lastovo	Glavat	-	-	-	-
Lastovo	Lastovo	451	350	- 101	77,6
Lastovo	Pasadur	77	100	23	129,9
Lastovo	Skrivena Luka	18	33	15	183,3
Lastovo	Sušac	-	-	-	-
Lastovo	Uble	218	222	4	101,8
Lastovo	Zaklopatica	71	87	16	122,5
Lumbarda	Lumbarda	1 221	1 213	- 8	99,3
Mljet	Babino Polje	336	270	- 66	80,4
Mljet	Blato	46	39	- 7	84,8
Mljet	Govedari	165	151	- 14	91,5
Mljet	Korita	74	46	- 28	62,2
Mljet	Kozarica	28	28	0	100,0
Mljet	Maranovići	54	43	- 11	79,6
Mljet	Okuklje	20	31	11	155,0
Mljet	Polače	115	113	- 2	98,3

Mljet	Pomena	37	52	15	140,5
Mljet	Prožura	53	40	- 13	75,5
Mljet	Prožurska Luka	14	40	26	285,7
Mljet	Ropa	32	37	5	115,6
Mljet	Saplunara	35	67	32	191,4
Mljet	Sobra	102	131	29	128,4
Orebić	Donja Banda	170	149	- 21	87,6
Orebić	Kučište	204	217	13	106,4
Orebić	Kuna Pelješka	258	223	- 35	86,4
Orebić	Lovište	244	228	- 16	93,4
Orebić	Nakovanj	4	3	- 1	75,0
Orebić	Orebić	1 949	1 979	30	101,5
Orebić	Oskorušno	126	101	- 25	80,2
Orebić	Pijavičino	143	113	- 30	79,0
Orebić	Podgorje	156	171	15	109,6
Orebić	Podobuče	35	34	- 1	97,1
Orebić	Potomje	256	252	- 4	98,4
Orebić	Stanković	201	252	51	125,4
Orebić	Trstenik	97	117	20	120,6
Orebić	Viganj	322	283	- 39	87,9
Pojezerje	Brečići	-	-	-	-
Pojezerje	Dubrave	-	-	-	-
Pojezerje	Kobiljača	273	241	- 32	88,3
Pojezerje	Mali Prolog	55	31	- 24	56,4
Pojezerje	Otrić-Seoci	841	657	- 184	78,1
Pojezerje	Pozla Gora	64	62	- 2	96,9
Slivno	Blace	318	317	- 1	99,7
Slivno	Duba	9	4	- 5	44,4
Slivno	Duboka	130	128	- 2	98,5
Slivno	Klek	159	230	71	144,7
Slivno	Komarna	126	167	41	132,5
Slivno	Kremena	14	56	42	400,0
Slivno	Lovorje	66	67	1	101,5
Slivno	Lučina	17	15	- 2	88,2
Slivno	Mihalj	212	156	- 56	73,6
Slivno	Otok	81	70	- 11	86,4
Slivno	Pižinovac	13	2	- 11	15,4
Slivno	Podgradina	314	227	- 87	72,3
Slivno	Raba	6	10	4	166,7
Slivno	Slivno Ravno	7	2	- 5	28,6
Slivno	Trn	221	189	- 32	85,5
Slivno	Tuštevac	81	64	- 17	79,0
Slivno	Vlaka	302	294	- 8	97,4
Slivno	Zavala	2	1	- 1	50,0
Smokvica	Smokvica	1 012	916	- 96	90,5
Ston	Boljenovići	94	87	- 7	92,6
Ston	Brijesta	78	58	- 20	74,4
Ston	Broce	100	87	- 13	87,0
Ston	Česvinica	85	55	- 30	64,7
Ston	Dančanje	31	27	- 4	87,1
Ston	Duba Stonska	40	36	- 4	90,0
Ston	Dubrava	145	133	- 12	91,7

Ston	Hodilje	214	190	- 24	88,8
Ston	Luka	161	153	- 8	95,0
Ston	Mali Ston	165	139	- 26	84,2
Ston	Metohija	168	157	- 11	93,5
Ston	Putniković	105	82	- 23	78,1
Ston	Sparagovići	136	114	- 22	83,8
Ston	Ston	528	549	21	104,0
Ston	Tomislavovac	112	104	- 8	92,9
Ston	Zabrđe	67	61	- 6	91,0
Ston	Zaton Doli	158	61	- 97	38,6
Ston	Žuljana	218	235	17	107,8
Trpanj	Donja Vručica	48	33	- 15	68,8
Trpanj	Duba Pelješka	54	44	- 10	81,5
Trpanj	Gornja Vručica	62	46	- 16	74,2
Trpanj	Trpanj	707	598	- 109	84,6
Vela Luka	Vela Luka	4 380	4 137	- 243	94,5
Zažablje	Badžula	88	73	- 15	83,0
Zažablje	Bijeli Vir	327	292	- 35	89,3
Zažablje	Dobranje	9	6	- 3	66,7
Zažablje	Mislina	67	50	- 17	74,6
Zažablje	Mlinište	419	335	- 84	80,0
Zažablje	Vidonje	2	1	- 1	50,0
Župa dubrovačka	Brašina	516	747	231	144,8
Župa dubrovačka	Buići	269	359	90	133,5
Župa dubrovačka	Čelopeci	425	453	28	106,6
Župa dubrovačka	Čibača	1 622	1 953	331	120,4
Župa dubrovačka	Donji Brgat	154	152	- 2	98,7
Župa dubrovačka	Gornji Brgat	191	199	8	104,2
Župa dubrovačka	Grbavac	102	100	- 2	98,0
Župa dubrovačka	Kupari	553	808	255	146,1
Župa dubrovačka	Makoše	159	168	9	105,7
Župa dubrovačka	Martinovići	102	126	24	123,5
Župa dubrovačka	Mlini	834	943	109	113,1
Župa dubrovačka	Petrača	603	806	203	133,7
Župa dubrovačka	Plat	268	302	34	112,7
Župa dubrovačka	Soline	229	268	39	117,0
Župa dubrovačka	Srebreno	546	428	- 118	78,4
Župa dubrovačka	Zavrelje	90	171	81	190,0
Opuzen	Pržinovac	33			
postoji od popisa 2011. godine, nastalo iz izdvajanjem naselja Buk-Vlaka i Opuzen					
Ston	Zamaslina	79			
postoji od popisa 2011. godine, nastalo je izdvajanjem naselja Zaton Doli					
Župa dubrovačka	Mandaljena	348			
postoji od popisa 2011. godine, nastalo iz dijelova naselja Čelopeci, Čibača i Petrača					